

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

Інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів

Л. І. Даниленко, І. В. Поліщук

**ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Навчально-методичні матеріали

**Київ
2013**

УДК 327.7:061.1ЄС(477)(07)

Д18

*Схвалено Вченою радою Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів
(протокол № 1 від 28 лютого 2013 р.)
та Науково-методичною радою Національної академії державного управління
при Президентові України (протокол № 36 від 16 квітня 2013 р.)*

Автори :

Л. І. Даниленко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту НАДУ;

І. В. Поліщук, провідний фахівець відділу координації підвищення кваліфікації та комунікативного забезпечення Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів НАДУ.

Рецензенти :

М. М. Білинська, доктор наук з державного управління, професор, віцепрезидент НАДУ;

Л. А. Пашко, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту НАДУ.

Даниленко Л. І.

Д18 Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України : навч.-метод. матеріали / Л. І. Даниленко, І. В. Поліщук. – К. : НАДУ, 2013. – 132 с.

Навчально-методичні матеріали підготовлено в межах Комплексної програми професійного розвитку осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву “Нова еліта нації”, які здійснюють навчання в Національній академії державного управління при Президентові України.

Висвітлено перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України.

Призначені для осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву “Нова еліта нації”, а також для професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, працівників центральних і місцевих органів виконавчої влади в системі підвищення кваліфікації.

УДК 327.7:061.1ЄС(477)(07)

Видано на замовлення Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів НАДУ при Президентові України для осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву “Нова еліта нації”.

© Національна академія державного управління при Президентові України, 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ОСОБЛИВОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В БАГАТОПОЛЮСНОМУ СВІТІ.....	6
1.1. Євроінтеграційна стратегія в контексті глобалізаційних викликів	6
1.2. Євроатлантична стратегія в контексті глобалізаційних викликів.....	16
2. КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	28
2.1. Основні передумови європейського вибору України.....	28
2.2. Перспективи євроінтеграції України в умовах глобалізації	37
3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	50
3.1. Принципи функціонування органів державної влади в країнах Центральної та Східної Європи	50
3.2. Компетентнісний підхід до державної служби у практиці Європейського Союзу	62
3.3. Владно-громадська взаємодія в країнах ЄС	73
3.4. Інновації як ключове завдання державного управління. Практика ЄС.....	86
4. ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКИЙ ФАКТОР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	95
4.1. Інституціональний чинник євроінтеграційних процесів для України.....	95
4.2. Система державного управління в контексті стратегії євроінтеграції	108
4.3. Ефективне управління як чинник розвитку взаємовідносин Україна-ЄС	115
ВИСНОВКИ	123
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	125

ВСТУП

Питання інтеграції у європейський та світовий економічний простір набирає все більшої актуальності в контексті багатополлярної системи світу. Інкорпорація виражає необхідність модернізації світової системи державного устрою з точки зору формування нових наддержавних союзів задля втілення стратегій соціально-економічного, політичного та гуманітарного характеру, породжуючи, таким чином, взаємозалежність країн і формуючи нові правила розвитку людства. Функціонування системи міжнародних відносин в умовах глобалізаційних процесів, що стрімко розвиваються, залежить від уніфікованого підходу та стандартизує умови і фактори розвитку європейських країн світу. Породжуючи нові виклики, глобалізація стимулює взаємозалежність світу, що є своєрідним показником рівня сталості розвитку національних держав, а отже і їх потенціалу у протистоянні цим викликам. В свою чергу, активна система управління, власна геополітична стратегія розвитку, побудова власного економічного потенціалу надає світовим лідерам можливість протистояти глобалізаційним викликам, формуючи власний сценарій розвитку людства та володіючи ефективними механізмами впливу.

Таким чином, для того, щоб сформувати ефективну стратегію розвитку держави, необхідно розуміти поняття сучасної євроінтеграції, яких форм вона набуває сьогодні, які її основоположні характеристики, на яких принципах стоїть та яким механізмам вона підпорядкована. Особливо важливим є питання необхідності європейської інтеграції, як ключового процесу пристосування країн до сучасних умов глобалізації.

Питання необхідності євроінтеграції є основоположним для визначення майбутнього вектору розвитку центральноєвропейських країн, включаючи Україну. Воно визначається не тільки соціально-економічними факторами, а й інституціональними і державно-управлінськими в рамках ефективної реалізації національної політики держав. Незважаючи на різну концептуальну основу, європейські країни розуміють необхідність в єдиному стандартизованому підході до розуміння державної політики, суспільних благ та економічних показників задля успішного розвитку суспільства. Тільки в ситуації визначених основоположних стандартів система державного управління буде мати критерії власного розвитку і можливість привести різні сфери суспільного життя у відповідність з цими стандартами. Основне питання в даній ситуації – як ефективно поєднати загальноєвропейські стандарти і реалії держав, які протягом багатьох століть формували власні засади розвитку. Саме ефективне пропорційне поєднання загально визначених людських цінностей, політичних пріоритетів з національними інтересами і зумовить основну конкурентну перевагу одних країн над іншими.

Євроінтеграція передбачає реформування на глибинному рівні та стимулює встановлення нової системи державного управління, яке ґрунтується на компетентності, лідерстві, відповідальності та стратегічному довгостроковому плануванні, таким чином, державна система управління отримує нові властивості та взаємозв'язки. Такі взаємозв'язки поширюються не лише на

одну державу, а на декілька держав, створюючи підсистему взаємодії внутрішніх елементів державного управління з подібними до них внутрішніми елементами різних країн. Це, в свою чергу, дозволяє говорити про одну систему цінностей для людства, міжкультурну толерантність і взаємодію. Міра взаємодії цих елементів впливає на інтенсивність діалогу між країнами. Саме державно-управлінська сфера є першим чинником не тільки впровадження нової системи, а і виконавцем закладених цілей, адже суспільство має отримувати стимули для впровадження визначених цілей.

Інтеграційні процеси знаменують прихід нової ери розвитку людства, коли разом з викликами глобалізації приходять ширше розуміння взаємозалежності держав. Якщо ці процеси використовувати з метою забезпечення сталого розвитку людства, інтеграція може привести країни до процвітання за умови полілідерства, але в той же час, деякі країни прагнуть використати інтеграцію в якості важелів впливу для потрібної розстановки сил на геополітичній карті світу. Використання інтеграції для втілення власних інтересів носить негативний характер та ставить за мету встановлення єдиних принципів розвитку світу для всіх.

Україна на даному етапі свого розвитку має розуміти основні світові тенденції та визначитись із стратегічним напрямом організації діяльності країни. В рамках євроінтеграції для України є ряд важливих чинників, які зумовляють її розвиток: це як економічні, політичні, так і державно-управлінські. Модернізація цих сфер із застосуванням кращої практики європейських держав може надати новий стимул для країни, її політичної системи і суспільного духу. Нові вимоги, які ставить євроінтеграція, в разі їх дотримання можуть стати ефективними інструментами вирішення багатомісячних проблем України, закріпити стратегічні позиції України у світі та створити ефективну систему державного управління.

Якщо вважати, що шрами людства – це кордони між державами, то саме інтеграційні процеси їх загоюють, формуючи таким чином єдиний механізм, в якому панує мультикультурний діалог. Тому для України євроінтеграційний процес представляє можливість модернізувати різноманітні сфери діяльності країни, що є особливо важливим для державного управління, адже саме від цього чинника залежить ефективне функціонування державної системи.

1. ОСОБЛИВОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В БАГАТОПОЛЮСНОМУ СВІТІ

1.1. Євроінтеграційна стратегія в контексті глобалізаційних викликів

Питання глобального управління залишаються у центрі уваги світової спільноти. Низька ефективність застосування традиційних антикризових заходів та механізмів прийняття рішень свідчать про їх невідповідність новим реаліям. Загострення соціальних проблем внаслідок стрімкого зростання розривів у рівнях доходів різних груп населення, загрозливого поширення безробіття серед молоді, погіршення умов життя значної частини населення породжує протестні настрої у суспільстві. Це змушує піднімати на глобальному рівні питання про підвищення соціальної відповідальності бізнесу, розвиток державно-приватного партнерства.

Серед основних довгострокових тенденцій глобального розвитку слід зазначити такі:

- Посилення конкуренції за обмежені природні ресурси (енергетичні, водні) та продовольство.
- Перетік капіталу із Заходу на Схід, з Півночі на Південь (зокрема, з північноамериканського та європейського ринків до нових центрів зростання в Азії, Латинській Америці, Південній Африці).
- Зростання частки міського населення.
- Зростання частки літніх людей.
- Зростання частки сфери інтелектуальних послуг, а також ролі освіти.
- Зростання ролі і значення міжнародних інститутів. Необхідність реформування більшості з існуючих міжнародних інститутів (МВФ, ООН, ОБСЄ).
- Зростання ролі і значення державно-приватного партнерства, а також недержавних суб'єктів (неурядових організацій, крупного бізнесу, релігійних організацій тощо).

Необхідність реагування на виклики і загрози, пов'язані з дією довгострокових тенденцій глобального розвитку, потребує внесення відповідних змін до стратегій розвитку держав світу. Зокрема, особливої уваги потребують такі питання як оновлення та розвиток інфраструктури великих міст, реформування ринків зайнятості та систем соціального і пенсійного забезпечення. Вирішення таких питань потребує значних капіталовкладень. В даному випадку інтеграційні процеси мають слугувати ефективним засобом вирішення глобальних проблем людства.

Європейська інтеграція – European Intergration – усупільнення суверенітетів державами Європейського Союзу (ЄС), що створили спільні інституції, яким делегували частину своїх національних повноважень для того, щоб рішення в певних сферах загальних інтересів могли ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні. Такий процес спільного прийняття рішень проводиться інституціями ЄС (Парламентом, Радою, Комісіями тощо).

Інтеграція – це не просто партнерство та взаємовигідне співробітництво, вона не обмежується зовнішньополітичними аспектами, бо передбачає істотні внутрішні перетворення згідно з прийнятими інтеграційною спільнотою стандартами.

Рушійною силою інтеграції вважається принцип “spill-over” (“перетікання”), за яким інтеграція одного елемента економічної системи неодмінно приводить до необхідності інтеграції інших. Так впровадження спільного ринку вимагає як подальший крок створення валютного союзу тощо. На політичному рівні цей принцип приводить до необхідності зміщення центру прийняття рішень у тому або іншому секторі економіки з національного рівня на наднаціональний – рівень Європейської Комісії, яка виконує функцію “локомотива інтеграції”. На цьому рівні перетинаються різноманітні інтереси політичних еліт, бізнесових та фінансових кіл і шляхом узгодження, пошуків компромісів та консенсусу приймаються політичні рішення. Отже, поступово логіка інтеграційних процесів на європейському континенті приводить до необхідності виходу на якісно новий рівень об’єднання – створення наднаціональних або квазі-федеральних структур.

До поглиблення інтеграційних процесів підштовхують і світові економічні і політичні процеси, тенденція до глобалізації. У глобалізованому світі проблеми виживання і подальшого розвитку неможливо вирішити без поширення різноманітних форм кооперації та спеціалізації у межах міжнародних структур, більш широких, аніж національна держава. Глобалізаційні процеси є одним з найбільш вагомих чинників прискорення процесів європейської інтеграції.

Євроінтеграція передбачає входження до європейської системи безпеки, радикальні перетворення на шляху демократичного розвитку, вдосконалення політичної системи та сфери захисту прав людини, формування сучасної моделі менеджменту та ведення бізнесу, закріплення міжнародного образу країни як конкурентоспроможної та інвестиційно-привабливої, тощо. Загалом йдеться про цілеспрямоване впровадження європейської моделі суспільного розвитку, яка, попри всі відомі проблеми, довела свою високу ефективність.

Ідею формування цілісного європейського простору, єдиного у політичному, економічному та духовному вимірі, можна знайти з досить давніх часів у вигляді обґрунтування необхідності створення європейської імперії, або консолідації християнського світу під егідою універсальної церкви. Реальна європейська історія проходила у нескінчених війнах окремих феодалних держав, які з 17-го століття, після Вестфальського миру, почали набувати риси суверенних держав-націй.

Історична дилема європейської політики виглядала досить обмеженою – або європейська імперія під пануванням якоїсь найбільш сильної нації, або перманентні конфлікти націй-держав, збереження балансу сили між якими має бути запорукою миру. Вихід з цього замкненого кола європейська політична думка знаходить наприкінці 18-го ст. У праці І. Канта “До вічного миру” висувається ідея, що найбільш ефективним запобіжником роздмухування міждержавних конфліктів, від яких європейці страждають сотні років, може

бути створення європейської федерації як політичного об'єднання рівноправних і суверенних держав.

Реалізації цієї ідеї на практиці неодмінно перешкоджав національний егоїзм, небажання поступитися власними суверенними правами. І все ж європейці поверталися до неї, тільки-но черговий масштабний конфлікт створював руйнівні наслідки для цілої Європи – наполеонівські війни XIX ст., обидві світові війни XX ст. Неймовірно важкі випробування Другої світової війни призвели до початку практичного будівництва Об'єднаної Європи на принципово нових засадах економічної, політичної, соціальної та ціннісної консолідації різних держав і народів.

Виснажена післявоєнна Європа прагнула встановити таку систему міжнародного порядку, яка б максимально виключала можливість нових масштабних військових конфліктів. Привабливість націоналізму у його абсолютних формах значною мірою була знищена, а ідеологія нації-гегемона відійшла у минуле.

Початком відліку становлення європейської спільноти можна вважати середину XX століття. У 1950-х роках шість країн-членів Європейської спільноти Вугілля та Сталі (країни Бенілюксу, Франція, Німеччина та Італія) розпочали реалізацію концепцію “малої Європи”, яка передбачала політичну (створення політичної спільноти) та економічну (спільний ринок) інтеграцію. У процесі тривалих і важких переговорів вони пройшли шлях від конференції у Мессіні (1956) до Римських договорів (1957), після чого була заснована Європейська економічна спільнота (ЄЕС).

В історії формування і функціонування Європейського Союзу можна виділити 7 етапів:

1) 1945-1959 – мирна Європа – початок співпраці.

Основна ідея створення Європейського Союзу полягала в припиненні частих і кривавих війн між країнами-сусідами, які призвели до Другої світової війни. Станом на 1950 р., Європейська спільнота з вугілля і сталі починає економічне та політичне об'єднання європейських країн з метою забезпечення міцного миру. На початковому етапі 1958-1970 було підписано договір про Європейську економічну спільноту (ЄЕС) з встановленням перехідного періоду для скасування митних тарифів і квот у торгівлі до 1970 року. Даний період також ознаменував початок процесу наближення законодавств.

2) 1960-1969 – період економічного зростання.

У 1960-ті роки починає зароджуватись “молодіжна культура”, з такими групами, як The Beatles, що стимулювало культурну революцію. Це хороший період для економіки, чому сприяв той факт, що країни ЄС скасували мито в зовнішній торгівлі.

3) 1970-1979 – перше розширення.

Данія, Ірландія та Великобританія вступити до Європейського Союзу 1 січня 1973, в результаті чого число держав-членів зросло до дев'яти. Короткі, але жорстокі, арабо-ізраїльські війни в жовтні 1973 року спричинили енергетичну кризу та економічні проблеми в Європі. Регіональна політика ЄС передбачає передачу значної кількості коштів на створення робочих місць та інфраструктури в бідніших районах. Європейський парламент збільшує свій

вплив у справах ЄС і в 1979 році всі громадяни можуть, в перший раз, обирати членів Європейського парламенту від своєї країни безпосередньо.

4) 1980-1989 – падіння Берлінської стіни.

У 1981 році Греція стає 10-м членом ЄС, за якою через 5 років в ЄС також вступають Іспанія та Португалія. У 1986 році підписаний Єдиний європейський акт. Цей договір забезпечує основу для шестирічної програми, спрямованої на вирішення проблем, пов'язаних з вільним потоком торгівлі через кордони ЄС, таким чином створюючи “єдиний ринок”. 9 листопада 1989 року розібрана Берлінська стіна і відкритий кордон між Східною і Західною Німеччиною, що призводить до об'єднання Німеччини в жовтні 1990 року.

У червні 1985 року Європейська Комісія прийняла Білу книгу про завершення формування внутрішнього ринку, що була затверджена Європейською Радою в Мілані. Біла книга містила перелік більшості законодавчих актів (приблизно 300), але не всіх, та визначення заходів, які треба було вжити для реалізації проекту внутрішнього ринку. Запропоновано також програму створення єдиного європейського ринку до 31.12.1992 р.

Цільові завдання було об'єднано у три групи:

– усунення фізичних кордонів шляхом скасування перевірок осіб та товарів під час перетину внутрішніх кордонів;

– усунення технічних кордонів, а саме знищення бар'єрів, що існували в національних правилах щодо товарів та послуг шляхом гармонізації або взаємного визнання;

– усунення податкових кордонів, а саме подолання перешкод, викликаних відмінностями у сфері непрямого оподаткування, шляхом гармонізації або зближення ставок податку.

5) 1990-1999 – Європа без кордонів.

З крахом комунізму в Центральній і Східній Європі, європейці стали ближчими сусідами. У 1993 році до єдиного ринку додаються “чотири свободи”:

– рух товарів

- відміна контролю на кордонах;
- гармонізація та взаємне визнання норм і стандартів;
- гармонізація податкової системи – послуг;

– *рух капіталів*

- більша свобода обігу грошей і капіталів;
- побудова спільного ринку фінансових послуг;
- лібералізація обігу цінних паперів.
- посилення зовнішнього контролю;

– *рух людей*

- відміна контролю на кордонах;
- гармонізація законодавства;
- свобода економічної діяльності та працевлаштування;

– *рух послуг*

- лібералізація фінансових послуг;

- гармонізація контролю у банківській і страховій сферах;
- відкриття телекомунікаційних і транспортних ринків.

1990-ті роки також ознаменувалися підписанням двох договорів: Маастрихтського Договору про Європейський Союз в 1993 році і Амстердамського договору в 1999 році. На даному етапі на першому плані знаходяться питання захисту навколишнього середовища та питання безпеки і оборони. У 1995 році ЄС отримує ще три нових членів: Австрію, Фінляндію та Швецію. В цей період підписані “шенгенські” угоди, які дозволяють подорожувати без паспорта в рамках Євросони.

6) 2000-2009 – подальше розширення.

Протягом даного періоду один з основних напрямів розвитку ЄС – боротьбі з тероризмом. Крім того, було визначено, що не менше 10 нових країн приєднається до ЄС у 2004 році, а потім ще дві в 2007 році. Світова фінансова криза у вересні 2008 року призвела до тіснішої економічної співпраці між країнами ЄС. Лісабонський договір ратифікований всіма країнами ЄС і набув чинності 1 грудня 2009 року.

7) 2010 – по цей час – десятиліття можливостей і проблем.

Нове десятиліття починалося з важкої економічної кризи, але і з надії, що інвестиції в нові сприятливі для клімату технології та тісна співпраця принесуть зростання та добробут.

Таким чином, як ми бачимо, Європейський Союз базується здебільшого на економічному підґрунті, де основні договори мають на меті запровадження спільного ринку. Це, в свою чергу, забезпечує громадянам ЄС виняткові переваги:

- громадяни ЄС мають можливість вибирати товари та послуги на території всього Союзу;
- права громадян захищені правом ЄС в межах дії його юрисдикції, яка охоплює територію всіх держав-членів;
- права споживачів громадян ЄС захищені однаковою мірою на території усіх держав-членів.

У процесі економічної інтеграції виокремлюють такі основні стадії економічної інтеграції:

- зона вільної торгівлі;
- митний союз;
- спільний ринок;
- економічний союз;
- економічний і валютний союз.

Зона вільної торгівлі: відміна митних зборів і кількісних обмежень (квот) у торгівлі товарами, які вироблені в країнах, які ввійшли до зони вільної торгівлі. Учасники зони вільної торгівлі зберігають свої індивідуальні суверенні права в галузі торгівлі та митної політики у відносинах з третіми країнами. В зонах вільної торгівлі здебільшого практикується торгівля промисловими товарами.

Митний союз: зона вільної торгівлі, плюс забезпечення суверенних прав держав – членів у галузі торгівлі та митної політики. Запровадження спільного

митного тарифу у відносинах з третіми країнами. Митний союз і зона вільної торгівлі поширюються на торгівлю товарами.

Спільний ринок: зона вільної торгівлі плюс митний союз, плюс вільний рух товарів, капіталів, послуг і людей. Запровадження спільних стандартів / норм і започаткування спільної політики в різних сферах.

Внутрішній ринок: спільний ринок, плюс координація економічної політики держав – членів, орієнтована на досягнення стабільності обмінного курсу з метою зменшення ризику грошових витрат у товарообмінних операціях. Розширення та подальший розвиток спільної політики в антимонопольній сфері, в галузі регіонального та структурного розвитку, соціального захисту. Наступним етапом інтеграції є економічний і валютний союз.

Економічний союз: відсутність мита всередині угруповання, плюс єдина митна політика по відношенню до третіх країн. Забезпечення вільного руху товарів, капіталу, послуг і людей. Гармонізація економічної політики.

Економічний і валютний союз: відсутність мита всередині угруповання, відсутність мита всередині угруповання, плюс єдина митна політика по відношенню до третіх країн. Забезпечення вільного руху товарів, капіталу, послуг і людей. Гармонізація економічної політики, плюс єдина монетарна політика з перспективою впровадження спільної валюти.

Європейський Союз, створений на початку як суто економічне співтовариство на принципах і цінностях демократії та вільного ринку, дедалі більше оформлюється в консолідовану спільноту зі спільними наддержавними структурами, власною валютою, узгодженою зовнішньою політикою, спільною політикою в сфері оборони і безпеки, а у близькій перспективі – власними збройними силами. ЄС має також усталені форми взаємодії із зовнішнім світом, зокрема у сфері безпеки і оборони.

ЄС є унікальним міжнародним утворенням, оскільки поєднує в собі ознаки міжнародної організації та держави, хоча формально не є ані тим, ані іншим. ЄС – це об'єднання демократичних європейських країн, що спільно працюють задля миру та процвітання. Країни ЄС утворили спільні інституції, яким делегували частину своїх повноважень у прийнятті рішень. Трьома основними інституціями ЄС є Європейський Парламент, що представляє інтереси громадян ЄС і безпосередньо ними обирається; Рада Європейського Союзу, що представляє окремі країни ЄС; Європейська Комісія, що виражає інтереси ЄС в цілому. Цей інституційний трикутник виробляє політику та закони, які діють на території ЄС.

Європейський Союз демонструє, яким чином країни можуть успішно об'єднати свої економічні і політичні ресурси в спільних інтересах. Сприяючи становленню безпеки і стабільності в ширшому світовому аспекті, ЄС допомагає створювати безпечніші і більш сприятливі умови життя в межах своїх власних кордонів. В той же час, Європейський Союз завжди готовий поділитися своїми здобутками та цінностями з країнами та людьми, що знаходяться поза його межами.

Країни-члени Європейського Союзу передають повноваження у вирішенні деяких питань незалежним інститутам, які представляють інтереси

Союзу, його держав і громадян. Європейська Комісія захищає інтереси Союзу в цілому, кожен національний уряд представлений в Раді Міністрів (Раді), а члени Європейського Парламенту безпосередньо обираються громадянами ЄС. Таким чином, демократія і верховенство закону – наріжний камінь цієї структури.

Основні чотири інститути Європейського Союзу закладено ще в 1952 році, коли було створено Європейське об'єднання вугілля і сталі, а ідея Європейської Ради ще навіть не була видимою. Ці інститути, а саме: Асамблея, Рада, Комісія і Суд – по суті своїй з тих пір не змінювалися. Асамблея перетворилася на наднаціональний парламент, а Європейський Суд – в суперарбітра. В той же час роль Ради, що складається з представників урядів держав-членів, дещо знизилася, а роль Європейської Комісії як виконавського органу істотно не змінилася.

Основні інститути влади ЄС:

Ø Європейська Комісія – виконавчий орган Європейського Союзу, що складається з 27 членів (рахуючи президента), які призначаються на п'ять років національними урядами, але повністю незалежні у виконанні своїх обов'язків. Склад Комісії затверджується Європейським Парламентом. Кожен член Комісії відповідає за певну сферу політики ЄС і очолює відповідний Генеральний Директорат.

Ø Європейський Парламент – зібрання з 785 депутатів, що безпосередньо обираються громадянами країн-членів ЄС строком на п'ять років. Голова Європарламенту обирається на два з половиною роки. Депутати Європарламенту вивчають законопроекти і затверджують бюджет. Вони приймають спільні рішення з Радою Міністрів з конкретних питань і контролюють роботу Рад ЄС і Європейській Комісії. Європарламент проводить пленарні засідання в Страсбурзі (Франція) і Брюсселі (Бельгія).

Ø Рада міністрів – в ЄС – основний орган ухвалення рішень, який збирається на рівні міністрів національних урядів, і його склад міняється залежно від обговорюваних питань: Рада міністрів закордонних справ, Рада міністрів економіки і так далі. В рамках Ради представники урядів держав-членів обговорюють законодавчі акти ЄС і приймають або відкидають їх шляхом голосування.

Ø Європейський суд – судовий орган ЄС вищої інстанції, регулюючий розбіжності:

- між державами-членами ЄС;
- між державами-членами ЄС і самим Європейським Союзом;
- між інститутами ЄС;
- між ЄС і фізичними або юридичними особами.

Ø Рахункова палата (Суд аудиторів) – орган Європейського Союзу, створений з метою проведення аудиторської перевірки бюджету ЄС і його інститутів.

Ø Європейський Омбудсмен займається скаргами європейських приватних і юридичних осіб на інститути і установи ЄС.

Зі становленням єдиного ринку, а згодом – і валютного союзу Європейська спільнота утвердилася впродовж останнього десятиліття минулого століття як найпотужніше у світі регіональне інтеграційне об'єднання.

В ході євроінтеграції відбуваються процеси мережевих взаємодій – формування співробітництва урядових структур, бізнес-структур та некомерційних об'єднань національного й наднаціонального рівнів через перерозподіл традиційних функцій уряду з метою надання якісніших послуг громадськості. Особливі цілі та завдання організації такого процесу надають йому специфічного характеру. Політичний характер в управлінні таким процесом порівняно з інтерактивним є найменш вираженим і водночас найскладнішим. Процесу мережевої взаємодії притаманні такі особливості: потреба у формуванні нової інституційної системи, яка відображала б деконцентрацію та децентралізацію влади, що розподіляється від національного, субнаціонального (регіонального, місцевого) до численних груп приватного сектору економіки, некомерційних об'єднань, громадянського суспільства та безпосередньо до громадян; інтерактивність – розподіл влади між усіма учасниками діалогу.

Європеїзація стає процесом, що відкриває нові можливості для реалізації моделей європейських публічних політик і накладає обмеження щодо реалізації національних політик. Відповідно через такі механізми досягається ступінь ефективності управління політико-адміністративною системою.

Для вступу до Євросоюзу, країна кандидат повинна відповідати Копенгагенським критеріям. Копенгагенські критерії вступу країн в Європейський союз, які були прийняті в червні 1993 року на засіданні Європейської ради в Копенгагені і підтверджені в грудні 1995 року на засіданні Європейської ради в Мадриде. Критерії вимагають, щоб в державі дотримувалися демократичні принципи свободи і повага прав людини, а також принцип правової держави (ст. 6, ст. 49 Договорів про Європейський союз). Також в країні має бути присутнім конкурентоспроможна ринкова економіка і повинні признаватися загальні правила і стандарти ЄС, включаючи прихильність цілям політичного, економічного і валютного союзу:

- політичні критерії членства в ЄС (стабільність інституцій, які гарантують демократію, верховенство закону, дотримання прав людини, захист прав меншин);
- економічні критерії (наявність ринкової економіки, спроможність країни витримати тиск ринкових сил ЄС);
- правові критерії (адаптацію положень законодавства ЄС – *acquis communautaire*).

Відповідальність за грошово-кредитну політику Євросоюзу покладена на Європейську систему центральних банків (ЄСЦБ), в складі Європейського центрального банку (ЄЦБ) і національних центральних банків (НЦБ) держав ЄС.

Результатом договору було введення євро як європейської валюти і встановлення трьох основ Союзу – економіки і соціальної політики, міжнародних відносин і безпеки, правосуддя і внутрішніх справ|.

Країни, що підписали, угоду, схвалили п'ять критеріїв, яким повинні задовольняти країни, вступаючи в Європейський валютний союз:

1. Дефіцит державного бюджету не повинен перевищувати 3% ВВП.
2. Державний борг має бути менше 60% ВВП.
3. Держава повинна протягом двох років брати участь в механізмі валютних курсів і підтримувати курс національної валюти в заданому діапазоні.
4. Рівень інфляції не повинен перевищувати більш, ніж на 1,5% середнього значення трьох країн – учасниць Євросоюзу з найбільш стабільними цінами.
5. Довгострокові відсоткові ставки по державних облігаціях не повинні перевищувати більш ніж на 2% середнє значення відповідних ставок в країнах з найнижчою інфляцією.

З огляду на складність процедури приєднання до Європейської спільноти, вона може тривати в цілому від 3-4 (приміром, для Фінляндії, Швеції) до 10-ти й більше років (для країн нинішнього розширення). Процедура вимагає залучення багатьох інституціональних акторів та проходить низку проміжних етапів, починаючи з дати подання офіційного прохання про вступ і закінчуючи набуттям офіційного членства в Спільноті: підготовка Єврокомісією детального звіту про стан готовності країни-кандидата; ухвалення Європейською Радою рішення про початок переговорів з цією країною на основі звіту Комісії; ведення самих переговорів про приєднання між представниками Спільноти та країни-кандидата; підписання угоди про приєднання за попередньої згоди Європарламенту; зрештою, ратифікації такої угоди країною-кандидатом та всіма країнами-членами. Усі рішення про розширення Рада ЄС ухвалює за принципом однастайності, що надає кожній країні-члену можливість накладати вето на кандидатуру тієї чи іншої країни або принаймні ефективно блокувати проходження різних етапів вступної процедури. Відтак стає зрозумілою важливість офіційного, хоча й інституціонально необов'язкового визнання з боку Європейської Ради перспективи членства в ЄС для країни-претендента, що підтверджує спільну політичну волю держав-членів прийняти цю країну до Союзу за умов дотримання нею критеріїв вступу.

Процедура набуття членства в Євроспільноті ґрунтується, передусім, на статті 49 Угоди про ЄС, яка визначає головні вимоги до країн-кандидатів на вступ:

1. Бути географічно європейською державою.
2. Прагнути до членства в ЄС.
3. Бути усталеною демократією.
4. Бути ефективною ринковою економікою.
5. Бути згідним та спроможним перейняти весь *acquis communautaire*.

У контексті розширення ЄС на країни Центральної та Східної Європи Копенгагенська Рада 1993 р. затвердила існування стабільних демократичних інституцій як базового критерія для приєднання до ЄС. Амстердамська міжурядова конференція 1996-1997 рр. внесла відповідні зміни до статті 49 Угоди про ЄС, яка проголошує, що “будь-яка європейська держава, яка дотримується принципів, визначених у ст. 6, §1 (принципів свободи, демократії, поваги до основних прав і свобод людини, а також принципів правової держави), може звернутися з проханням про прийняття її в члени Союзу”. У рамках виконання політичних критеріїв Євросоюз зобов'язав також країни-

кандидати зі Сходу Європи забезпечувати права їх національних меншин та підтримувати добросусідські відносини в регіоні.

Європейська Рада в Копенгагені (червень 1993 р.) закріпила ще два важливі критерії вступу до ЄС: наявність ефективною ринковою економікою, здатної скласти конкуренцію на внутрішньому ринку Союзу; спроможність перейняти в повному обсязі *acquis communautaire*.

У підсумку процес об'єднання континенту можна звести до наступної формули: об'єднана Європа – це спільні норми й цінності плюс спільна воля до взаємного зближення як з боку еліт та населення країн європейської периферії, так і з боку чинних країн-членів та євроустанов.

Від країн-кандидатів на вступ в ЄС потрібне прийняття встановленого комплексу інституційних і юридичних норм, що стосуються європейської інтеграції (*acquis communautaire*).

Ці країни зобов'язані виконувати всі норми, що існують на дату їх вступу в ЄС. Вказаний комплекс включає:

- 1) принципи і політичні цілі, викладені в договорах;
- 2) юридичні норми, прийняті відповідно до цих договорів, і прецедентне право, вживане Європейським судом;
- 3) рішення ЄС;
- 4) спільні акції, заяви і інші акти, схвалені єдиною зовнішньою політикою і єдиною політикою безпеки;
- 5) підписані країнами ЄС документи про спільні дії, позиції, домовленості; резолюції, заяви і інші акти, погоджені судовими органами і внутрішньої політики;
- 6) міжнародні угоди, підписані ЄС, а також угоди між країнами-членами, що відносяться до сфери діяльності ЄСвходження даних країн в інституційну і адміністративну структуру ЄС потребує значного часу.

Посилення економічної інтеграції між Східною і Західною Європою, доповнене чітко позначеним в часі інституційним інтеграційним процесом, відповідає інтересам і нинішніх членів Євросоюзу, будучи найкращим шляхом створення атмосфери стабільності в Європі.

У розбудові нової Європи знаходить виразний вияв принципово нова тенденція створення наддержавних угруповань, що виявляється незалежно від їх провідних функцій – вони переважно реалізуються як стратегічні проекти, тобто плановані у конкретній часовій перспективі системні утворення з цілями, завданнями і екстраполяцією результатів у майбутнє.

Провідний характер чинника часу у створюваному європейському політичному середовищі спричиняє потребу перегляду деяких стійких принципів безпекової та міжнародної політики, зокрема поширених серед політичної еліти уявлень про можливість надолужити пропущені можливості, наздогнати розвинуті країни тощо. Натомість на перший план виходить уміння безпосередньо орієнтуватися в особливостях цілей і прогнозованих результатів конкретного проекту (у нашому випадку ЄС), з урахуванням його вимог і засадничих характеристик, необхідність і потреба швидко реагувати і відповідати на відповідні виклики і загрози.

Європейський Союз об'єднує розвинуті демократичні країни Заходу, що дотримуються спільної системи цивілізаційних цінностей. Таке об'єднання створює ядро тяжіння для інших європейських держав демократичного напрямку розвитку, які прагнуть включитися у європейський економічний, політичний і безпековий простір. Привабливість інтеграційної моделі, яку демонструє Європейський Союз, полягає у досить вдалому для сучасного глобалізованого світу співвідношенні національних інтересів окремої держави і інтересів спільноти у цілому. Стратегічні рішення приймаються на основі консенсусу, а якщо існують суперечності, вони долаються шляхом переговорів і компромісів.

Головними пріоритетами ЄС вважає підтримку миру і стабільності в Європі, дотримання спільних цінностей ЄС та забезпечення добробуту народів країн-членів. Фундаментальні принципи ЄС полягають у забезпеченні вільного руху людей, товарів, послуг і капіталів між країнами-членами. Усі країни ЄС поділяють спільні демократичні цінності, забезпечують дотримання прав людини, принцип верховенства права, захист прав міноритарних спільнот.

Головні цілі ЄС на сьогодні спрямовані на вирішення сукупності, економічних, соціальних та безпекових завдань: створення простору свободи, безпеки та правосуддя всередині ЄС, соціально-орієнтованої та конкурентно-спроможної ринкової економіки, забезпечення захисту довкілля.

На сьогодні, внаслідок цілеспрямованої та послідовної політики, в межах ЄС формується концепція спільної європейської ідентичності, що ґрунтується на єдиному світогляді й цінностях, а не залежить від місця народження або етнічної належності батьків. Такі цінності – повага до прав людини, верховенство закону тощо, вони вважаються такими, що утворюють основу світосприйняття народів Європи.

Європейське громадянство, за своїм задумом, є особливим явищем, свого роду пост-національним громадянством, що ґрунтується не на принципі національної належності, а на прихильності до універсальних прав і мультикультуралізму. Європейське громадянство доповнює національне.

Європейський інтеграційний проект сьогодні перебуває у важливій фазі свого розвитку. Перед державами-членами Європейського Союзу стоїть необхідність прийняття політичних рішень, без перебільшення, переломного характеру для виведення ЄС з кризи. Успішний вихід Євросоюзу з кризи із збереженням його цілісності означатиме подальше поглиблення політичної та економічної інтеграції.

1.2. Євроатлантична стратегія в контексті глобалізаційних викликів

Глобалізація ставить перед державами низку запитань, які передбачають формування різноманітних інтеграційних утворень. НАТО і ЄС залишаються головними опорами стабільності і співпраці в євроатлантичному регіоні. ЄС є унікальним і важливим партнером НАТО. Більша частина членів однієї організації належать і до іншої, а кожна з цих спільних країн-членів має лише одні збройні сили і одних платників податків. Досвід і можливості, які країни мають в ЄС, часто застосовуються в місіях НАТО і навпаки. За визначенням,

члени мають спільні інтереси і працюють пліч-о-пліч на практично кожному театрі операцій НАТО. В минулому обидві організації отримали багато однакових уроків; у майбутньому на них чекають однакові виклики. Цей регіон світу не позбавлений проблем, але вірогідність військового конфлікту – міжнародного чи громадянського – відносно низька. Для України важливо розуміти не тільки європейські тенденції розвитку, а й світові, тим більше, що до складу НАТО входять провідні європейські держави.

Наразі НАТО прагне адаптуватися до нового безпекового середовища на глобальному і регіональному рівнях. Маючи потужний воєнний потенціал та значний досвід у врегулюванні широкого спектру кризових ситуацій, НАТО має намір розширити сферу своїх повноважень. Євроатлантична інтеграція передбачає захист безпекових інтересів країни, участь у створенні євроатлантичного простору стабільності та безпеки.

Закінчення Другої Світової війни застало Європу в катастрофічній економічній ситуації, яка була зумовлена величезною воєнною заборгованістю більшості країн, необхідністю відбудови зруйнованого, швидкого переведення промисловості на мирне виробництво, а також забезпечення роботою мільйонів демобілізованих військовослужбовців.

Альянс розпочав свою діяльність у 1949 році, коли розгорілася холодна війна, яка різко відокремила демократичний Захід від комуністичного Сходу. Фактичний поділ повоєнної Європи на два табори: демократичний і комуністичний загострювало невирішене питання щодо майбутнього переможеної Німеччини, а також політичне і військове суперництво, що наростало між двома блоками. Подальші політичні події розвіяли ілюзії перших місяців по завершенню Другої Світової війни, коли західні уряди вірили, що завдяки гармонійній співпраці всіх учасників антигітлерівської коаліції можна досягнути надійного миру. Холодна війна, тобто стан ворожнечі між двома великими політико-економічними блоками, швидко поширилася не лише на військові і політичні, але також на суспільні, культурні та економічні відносини.

Таким чином, після завершення другої світової війни у Західній Європі відбувався процес формування воєнно-блокової системи. Ініціатором створення нової системи воєнних союзів виступила Великобританія.

Становлення двох політичних блоків вплинуло на позицію урядів ряду демократичних держав, котрі пріоритетами своєї діяльності визнали: рішучу протидію поширенню комуністичної ідеології, відбудову господарства і запобігання можливим конфліктам. Такі цілі вимагали тісної співпраці держав Західної Європи і США.

Створення НАТО було не одномоментною дією, а поступовим процесом, ініційованим європейськими урядами, які мали на меті формування системи безпеки на континенті, як правового інституту і зближення цієї діяльності з пропозиціями уряду США.

Створенню НАТО передувало декілька важливих політичних подій, які підготували ґрунт для цієї ініціативи:

1) Підписання Францією і Великобританією союзного договору в Дюнкерку (березень 1947р.), стало пересторогою щодо відродження німецького

мілітаризму, а також прагненням щодо зміцнення безпеки перед експансією комунізму.

2) Підписання Брюссельського договору поширило Дюнкеркський договір ще на три держави – Бельгію, Голландію, Люксембург (березень 1948р.). Суть цього документу полягала у взаємному зобов'язанні щодо надання допомоги на випадок збройного нападу на одного з його учасників.

3) Прийняття конгресом США юридичного підґрунтя щодо можливості майбутнього залучення США до участі в регіональних і інших колективних об'єднаннях і надання військової допомоги державам-членам (так звана “Резолюція Вандернберга”, червень 1948р).

4) Початок переговорів щодо утворення воєнного союзу між США, Канадою і п'ятьма країнами, що підписали Брюссельський договір. Наприкінці 1948 – початку 1949 років до переговорів було запрошено Данію, Ісландію, Норвегію, Португалію та Італію.

Північноатлантичний альянс був створений на основі договору між державами-членами, кожна з яких приєдналась до нього добровільно після завершення публічного обговорення і відповідної парламентської процедури. Договір поважає індивідуальні права всіх держав-членів Альянсу, а також їхні міжнародні зобов'язання згідно зі Статутом ООН. Він зобов'язує кожну державу-члена взяти на себе частину ризику і відповідальності, пов'язаних із спільною безпекою, водночас надаючи кожному з членів Альянсу можливість користуватись перевагами спільної безпеки. Договір також вимагає від кожної держави-члена утримуватись від приєднання до будь-яких міжнародних зобов'язань, які йому суперечать.

З дня створення Альянсу НАТО була зосереджена на забезпеченні оборони і безпеки держав – членів. Сьогодні це завдання залишається основним, але центр уваги значною мірою зазнав змін.

Брюссельський договір 1948 року, який був переглянутий у 1984 році, став першим кроком у повоєнній відбудові західноєвропейської безпеки. Він поклав початок існуванню Західноєвропейського Союзу і Організації Брюссельського договору. Це був також перший крок у процесі, що привів до підписання в 1949 році Північноатлантичного договору та створення Північноатлантичного альянсу. Брюссельський договір став основоположним документом Західноєвропейського Союзу (ЗЄС).

Остаточо Північноатлантичний договір (відповідно до місця підписання має назву також Вашингтонського Договору) – документ, який закладає основи Організації Північноатлантичного Договору (в публікаціях також, вживаються: НАТО, Альянс, Пакт, Атлантичний союз або Організація) – був підписаний 4 квітня 1949 р. дванадцятьма державами, аби “зміцнювати безпеку, збагачувати спільну спадщину і цивілізаційні досягнення держав-учасниць, які ґрунтуються на принципах демократії, свободи особистості і верховенства права”. Країни, які першими підписали Договір це: Бельгія, Данія, Франція, Голландія, Ісландія, Канада, Люксембург, Норвегія, Португалія, США, Велика Британія, Італія.

Суттю Договору, на думку першого генерального секретаря Альянсу головною ціллю НАТО було: to keep Soviets out, Americans in, and Germans

down (проти дія політиці СРСР у просуванні на Захід, забезпечення присутності США в Європі, контроль за діями Німеччини). Такий підхід демонструє три основні функції Альянсу: оборона і стримування від можливої збройної агресії СРСР і комуністичних держав, збереження військової присутності США в Європі, як гарантії готовності спільної участі союзників в обороні у випадку зовнішнього нападу, а також недопущення відродження військової потужності Німеччини, котра в останньому столітті двічі була причиною світових війн. Країни НАТО, що підписали Договір, визнали, що гарантією втримання небезпечних тенденцій націоналізму і фашизму повинна стати демократизація цієї країни, а також включення її до різних форм міжнародної співпраці.

У 1990 році, після возз'єднання Німеччини, на колишню Німецьку Демократичну Республіку поширились гарантії безпеки Альянсу як на складову частину об'єднаної держави.

У наступних роках до згадуваної “дванадцятки” членів НАТО приєдналися: Греція і Туреччина (1952), Федеративна Республіка Німеччина (1955), Іспанія (1982), Польща, Чехія та Угорщина (1999), Болгарія, Естонія, Литва, Латвія, Румунія, Словаччина, Словенія (2004), Албанія, Хорватія (2009). Таким чином, НАТО об'єднує 28 країн-членів.

Причини створення Альянсу:

1) збільшення власного оборонного потенціалу, при умові, що здатність до оборони і сила союзу пропорційні кількості його членів;

2) відсутність сумнівів щодо можливості спільного збройного виступу всіх союзників у випадку агресії проти одного з них;

3) перетворення зацікавленості союзників у взаємній допомозі під час агресії у формалізовані зобов'язання про допомогу.

Союзом було визнане “формальне, або неформальне зобов'язання співпраці в галузі безпеки між двома, або більшою кількістю суверенних держав”. Це визначення узгоджується з доктриною міжнародного права, яка робить акцент на формальну підставу союзу – укладення договору. Суттю оборонного союзу є зобов'язання надання, в визначених обставинах, взаємодопомоги проти зовнішнього противника, за умови, що держави, які беруть участь у такому союзі будуть дійсно здатні до реального виконання зобов'язань в разі небезпеки.

Альянс – є трансатлантичним форумом для обміну інформацією та проведення спільних консультацій з будь-яких питань, які впливають на життєво важливі інтереси його членів. Сукупність територій держав-союзниць визнано сферою відповідальності НАТО, на які поширюються гарантії безпеки.

НАТО проголосила відкритий характер, що означало можливість приєднатися до Альянсу для будь-яких держав, які здатні та готові виконувати взяті на себе зобов'язання. Альянс зобов'язався вирішувати всі міжнародні спори мирними засобами і, таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир, безпеку та справедливість, а також утримуватись від погроз силою чи застосування сили у будь-який спосіб, несумісний з цілями Організації Об'єднаних Націй.

Процес формального створення організації тривав кілька років. Її усталена структура, що опирається на постійно діючі політичні і військові органи, сформувалася в першій половині 50-х років. Першим поворотним пунктом стали рішення прийняті на Саміті НАТО в Лісабоні в лютому 1952 р. Вони стосувалися передусім: створення канцелярії Генерального секретаря в складі виконавчого секретаріату НАТО і відділу інформації та преси. Трансформування Північноатлантичної ради в постійний орган НАТО, засідання якого відбуваються регулярно за участі послів – постійних представників, міністрів закордонних справ, оборони або глав урядів, утворення постійної штаб-квартири НАТО, як резиденції політичних і військових структур. До виходу Франції з Об'єднаної військової структури союзу в 1967 р штаб-квартира НАТО перебувала в Парижі, а з того часу знаходиться в Брюсселі.

За час функціонування НАТО її організаційна структура значно розвинулась. Сьогодні в поточній діяльності Альянсу беруть участь біля 400 комітетів, робочих груп і спеціалізованих агенцій. Існування такої кількості установ зумовлене не тільки інтенсивністю діяльності, але також широким колом питань, що складають предмет щоденної співпраці держав-членів Альянсу. Феномен НАТО полягає в тому, що оборонний Альянс держав-учасниць суттєво вийшов за рамки механічного поєднання їх національних оборонних засобів. Він став політичною інституцією, яка реагує на зміни в складних міжнародних відносинах і бере участь в європейській політиці.

Основні принципи НАТО:

- НАТО – альянс суверенних держав;
- Діяльність НАТО узгоджується з принципами ООН;
- Діяльність НАТО базується на праві на самооборону відповідно до ст. 51 Статуту ООН;
- НАТО захищає свободу і спільну культурну спадщину;
- Діяльність НАТО базується на принципах демократії, індивідуальної свободи і права.

Суттєвими елементами НАТО є:

- Ø Механізм консультацій і прийняття рішень;
- Ø Трансатлантичні зв'язки;
- Ø Інтегрована військова структура;
- Ø Система планування оборони;
- Ø Наявність національних збройних сил.

Мета НАТО, викладена в Північноатлантичному договорі, полягала у захисті свободи і безпеки її членів. У статті 4 союзники взяли на себе зобов'язання “консультуватися кожного разу, коли, на думку кого-небудь з них, постає загроза територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці будь-кого з учасників”. У статті 5 члени Альянсу погодилися з тим, що “збройний напад на одного або кількох з них вважається нападом на усіх”.

До 1989 року, до падіння Берлінського муру, НАТО забезпечувала єдність Заходу, захищаючи його від можливого нападу з боку комуністичного блоку і підтримуючи демократичні принципи на протигагу тоталітарним ідеологіям.

Рішучість НАТО допомагала зберігати мир на континенті, сприяла возз'єднанню Німеччини і початку нового життя у Центральній і Східній Європі.

У 90-х роках ХХ ст. головна мета НАТО (разом з Європейським Союзом) полягала в консолідації вільної Європи. Вперше вона вдалася до військових дій, припиняючи етнічні чищення на Балканах. Кінець холодної війни дав змогу Альянсу встановити партнерські відносини з колишніми супротивниками, в тому числі з Росією, і прийняти до своїх лав нових членів, які прийняли і підтримують цінності і які можуть зробити внесок в колективну безпеку НАТО. В результаті Європа стала більш демократичною, об'єднаною і мирною, ніж будь-коли раніше.

Нове сторіччя принесло з собою нові і різноманітні завдання для Альянсу. Раніше оборонна готовність НАТО передбачала накопичування військ для стримування або відбивання нападу через кордон. Сьогодні членів Альянсу продовжує турбувати можливість того, що регіональні суперечки або спроби політичного залякування можуть підірвати безпеку уздовж його кордонів. Але НАТО доводиться також долати небезпеки більш нестабільного і менш прогнозованого характеру – в тому числі теракти, розповсюдження ядерної та інших сучасних збройних технологій, кібернапади, спрямовані на сучасні системи комунікації, саботаж поставок енергоносіїв і руйнування критично важливих маршрутів морського судноплавства. Часто ефективна оборона від цих нестандартних загроз безпеці повинна починатись дуже далеко від території Альянсу.

НАТО вже адаптувалась до нових викликів, допомагаючи уряду Афганістану боротися проти войовничого екстремізму, борючись з піратством в Аденській затоці, беручи участь в підтримці безпеки в Середземномор'ї, тренуючи і оснащуючи іракські сили оборони і допомагаючи побудувати більш стабільні суспільства в Боснії та Герцеговині і Косові. Як демонструє цей перелік, зміна оборонних імперативів зумовлює нові потреби – трансформацію військових сил і засобів, більш розвинений підхід до програм партнерства НАТО, активніші консультації з питань безпеки, також спрощену і більш ефективну структуру Альянсу.

Наразі для НАТО головна задача полягає в тому, щоб визнати термінову необхідність здійснювати подальші зміни і при цьому залишатися вірними ідеалам, які об'єднують Альянс і які здобули для нього позитивну міжнародну репутацію. Це вимагає поєднання підтвердження і оновлення, спрямованого на створення оптимальної комбінації старого і нового.

Дві головні функції НАТО, визначені у 1967 році бельгійським міністром закордонних справ П'єром Армелем:

- 1) підтримка сили і солідарності, необхідних для стримування агресії;
- 2) розвиток більш стабільного довгострокового політичного середовища.

НАТО є динамічною частиною міжнародної системи безпеки, яка розвивається; її місія з самооборони завжди частково залежала від подій поза її кордонами.

Серед основоположних ідей, які є актуальними для НАТО з часів заснування організації наступні:

Ø Головна мета НАТО полягає у забезпеченні – політичними і військовими засобами – свободи і безпеки усіх її членів.

Ø Альянс забезпечує трансатлантичний зв'язок, за допомогою якого безпека Північної Америки постійно пов'язана з безпекою Європи.

Ø Безпека усіх членів Альянсу неподільна: напад на одного – це напад на усіх.

Ø Багатонаціональні збройні сили Альянсу повинні бути здатні стримати будь-яку потенційну агресію проти нього і гарантувати політичну незалежність і територіальну цілісність його членів.

Ø Успіх Альянсу залежить від справедливого розподілу між його членами ролей, ризиків і відповідальності, а також і вигод.

Ø НАТО повною мірою буде користуватися своїми зв'язками з іншими країнами і організаціями для запобігання кризам і їх пом'якшення.

Ø Стабільність, прозорість, передбачуваність, зниження рівня озброєнь і верифікація, які можуть забезпечити домовленості щодо контролю над озброєннями і нерозповсюдженням зброї масового знищення, підтримують політичні і військові зусилля НАТО з досягнення її стратегічних цілей.

Ø Досягаючи своєї мети і виконуючи фундаментальні завдання безпеки, Альянс продовжуватиме поважати законні інтереси безпеки інших і шукати мирного розв'язання суперечок відповідно до Статуту ООН.

Як можна побачити з цих положень, фундаментальна єдність НАТО як організації є незмінною. Але в міру дорослішання Альянс повинен готуватися до протидії новим загрозам.

З точки зору інтеграційних процесів, важливо розглянути основоположні принципи, на яких ґрунтується залучення нових членів організації. Із 1995 року процес розширення НАТО керується певними принципами, зокрема такими:

– демократичні цінності і цілковита підтримка політичного бачення НАТО в країні-кандидаті;

– запровадження будь-яких необхідних військових реформ з метою досягнення стандартів НАТО щодо професіоналізму і забезпечення цивільного контролю над збройними силами;

– справедливе ставлення до національних меншин серед населення;

– мирне розв'язання внутрішніх і міжнародних суперечок;

– національна політична підтримка членства в НАТО;

– загальна здатність кандидата робити внесок в безпеку Альянсу і євроатлантичного регіону.

Оскільки НАТО є альянсом, то кожний союзник чи партнер зберігає повністю свій суверенітет і жодний союзник чи партнер не може бути примушеним робити те, чого він не бажає робити. Досягнення консенсусу в прийнятті рішень є головною засадою у співпраці союзників.

Найвищий керівний орган НАТО – Північноатлантична рада, чисто військовими питаннями займається Комітет військового планування.

В рамках НАТО існує ряд програм, серед них найважливіша – “Партнерство заради миру”, політичною основою якої є Рада євроатлантичного партнерства

(РЄАП), в яку входять 46 країн, зокрема Україна. Після теракту 11 вересня 2001, коли в Нью-Йорку були знищені хмарочоси Всесвітнього торгового центру, в НАТО була створена спеціальна структура по боротьбі з тероризмом.

Із середини 1990-х рр. НАТО бере на себе дедалі більшу роль у миротворчій та стабілізаційній діяльності, відійшовши від формату суто оборонного блоку. Зокрема, це стало відповіддю на недостатню ефективність миротворчої діяльності ООН. Дедалі більшої актуальності в діяльності Північноатлантичного альянсу набуває розширення глобального партнерства НАТО шляхом формування кола своїх найближчих союзників в інших регіонах світу. Першими кроками у напрямі формування глобальної основи НАТО є поглиблення відносин Альянсу з країнами Північної Африки, Перської затоки, Японією, Республікою Корея, Сінгапуром, Австралією, Новою Зеландією.

Досвід співпраці НАТО з арабськими країнами в рамках програм Середземноморського діалогу і Стамбульської ініціативи співпраці дає всі підстави стверджувати, що НАТО сьогодні перебуває в стадії трансформації в глобальну і універсальну організацію безпеки. В умовах активізації процесів євроінтеграції, коли стратегічний безпековий інтерес для НАТО в Північноатлантичному регіоні і Західній Європі значною мірою є вичерпаним, з появою нових загроз та джерел нестабільності в різних регіонах світу, дедалі більшого значення в діяльності Альянсу набувають глобальні інтереси. В рамках різних програм НАТО сьогодні безпосередньо задіяно близько 100 країн світу.

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) входить у друге десятиріччя двадцять першого сторіччя як важливе джерело стабільності у непевному і непередбачуваному світі. Дивлячись уперед, Альянс має достатньо підстав для впевненості. Демократичні принципи, на яких він був створений, не втратили свого значення. Протистояння часів холодної війни, яке свого часу викликало страх ядерного Армагедону, давно пішло в історію. За НАТО залишається роль у збереженні єдності, безпеки і свободи євроатлантичного регіону. Його статус найбільш успішного у світі політико-військового Альянсу не викликає сумнівів. Але минулі досягнення НАТО не дають гарантій на майбутнє.

У своїй стратегії до 2020 року, НАТО відзначила майбутні випробування від нових загроз, різнобічні вимоги стосовно комплексних операцій і завдань щодо ефективної власної організації в часи, коли швидке реагування є життєво важливим, різнобічність має критичне значення, а ресурси обмежені.

Варто зазначити, що розуміння нових завдань Альянсу прийшло із новим періодом змін. Найбільш драматичні зміни, пов'язані з 11 вересня і подальшими нападами, продемонстрували смертельно небезпечний зв'язок між технологією і терором, спровокувавши у відповідь відправлення військ НАТО далеко від дому, вказавши на необхідність вчасно обмінюватися розвідувальною інформацією, і ускладнивши оборонне планування. Більше того, світовий режим нерозповсюдження зброї масового знищення перебуває під дедалі більшим тиском; спалахи нестабільності на периферії Європи відновили старі історичні суперечки; інноваційні способи збирання, пересилання і зберігання інформації потребують нових підходів до її захисту; наслідки піратства для безпеки; ризики, пов'язані з постачанням енергоносіїв, і занед-

бане докільця стають дедалі більш очевидними; а світова економічна криза спровокувала широкомасштабні бюджетні проблеми. Тим часом Альянс розширився до двадцяти восьми членів, що водночас збільшило можливості Альянсу і його зобов'язання. Очевидно, що настав час по-новому подивитися на місії, процедури і плани Альянсу.

Хоча зараз Альянс набагато більше зайнятий, ніж будь-коли, його цінність для багатьох менш очевидна, ніж у минулому. Лідери НАТО повинні скористатися цією можливістю продемонструвати численні внески НАТО в міжнародну стабільність і мир.

Загрози інтересам Альянсу походять ззовні, але жвавість Організації може також легко бути підірвана зсередини. Зростаюча складність глобального політичного середовища потенційно може роз'їдати єдність Альянсу; економічні негаразди можуть відволікти увагу від потреб безпеки; старі суперечки можуть відновитися; таким чином, може виникнути реальна можливість руйнівного дисбалансу між військовими внесками одних членів Альянсу і інших.

Основні принципи функціонування НАТО до 2020 року визначені нижче:

Ø Підтвердження головного зобов'язання НАТО: колективної оборони. Головне зобов'язання НАТО – передбачене статтею 5 Північноатлантичного договору, про що говорились вище, – не змінюється, але вимоги до виконання цього зобов'язання змінили свою форму. Для того щоб залишатися надійною, ця обіцянка захищати країни-члени від збройного нападу повинна бути підтримана не тільки базовими військовими силами і засобами, але й планами у разі непередбачуваних ситуацій, цільовими навчаннями, готовністю збройних сил і ефективним тиловим забезпеченням, необхідним для збереження довіри союзників і зведення до мінімуму можливості прорахунків щодо потенційних супротивників.

Ø Захист від незвичайних загроз. За умови, що НАТО зберігатиме пильність, перспектива прямого військового вторгнення через кордони Альянсу є дуже малою, принаймні у прогнозованому майбутньому. Але варто зазначити, що в наші часи менш звичні загрози для Альянсу можуть походити здалеку і впливати на безпеку в регіоні. Це такі загрози, як напади із застосуванням зброї масового знищення, удари терористів та спроби зашкодити суспільству за допомогою кібернападів або незаконного перешкоджання критично важливому постачанню. Для захисту від таких загроз, які можуть досягати рівня нападів, на які поширюється дія статті 5, а можуть і не досягати, НАТО повинна оновити свій підхід до оборони території Альянсу водночас посилюючи свою здатність перемагати у військових операціях і більш широких місіях безпеки поза межами своїх кордонів.

Ø Вироблення директив щодо операцій поза межами кордонів Альянсу. Попри усі свої можливості НАТО ні в якому разі не є єдиною відповіддю на кожну проблему, що впливає на міжнародну безпеку. НАТО є регіональною, а не глобальною організацією; її повноваження і ресурси обмежені.

Ø Створення умов для успіху в Афганістані. Місія НАТО в Афганістані є найбільшою з тих, за які коли-небудь брався Альянс. Кожен член Альянсу

робить свій внесок у цю операцію і багато хто останнім часом посилив свою участь. Країни НАТО також роблять щедрі внески в економічний і політичний розвиток цієї країни. Альянс прагне створення такого Афганістану, який був би стабільний і не був платформою для діяльності міжнародних терористів; він має продовжувати працювати разом зі своїми партнерами над досягненням цієї стратегічно важливої мети. Якщо зазирнути у майбутнє, досвід союзників по Альянсу, набутий в Афганістані, багатий уроками, які треба засвоїти. Це вимога до єдності Альянсу, бажаність уніфікованого командування, переваги ефективного планування і громадської дипломатії, актуальність комплексного цивільно-військового підходу і необхідність розгортати війська на стратегічних відстанях на тривалий час.

Ø Консультації з метою запобігання або врегулювання криз. Зважаючи на мінливий характер і зростаючу різноманітність небезпек для країн-членів, Альянс має більш творчо і регулярно користуватися консультаціями. Ці консультації, які вказують на функцію Альянсу як політичного співтовариства, можуть мати велике значення як для запобігання, так і врегулювання криз, і не потребують очікування на появу незворотної загрози. Консультації самі собою дуже добре підходять для обговорення звичайних небезпек і для ситуацій, які можуть вимагати надзвичайної міжнародної реакції. Це дає можливість обмінятися інформацією, досягти спільних поглядів, уникнути неприємних несподіванок і прокласти шлях для успішних дій – дипломатичного, запобіжного, виправного чи примусового характеру.

Ø Нова доба партнерств. В міру просування НАТО до 2020 року, організація в основному не буде діяти сама. Партнерства, в усій своїй різноманітності, займатимуть центральне місце в щоденній діяльності Альянсу. НАТО буде робити усе можливе, щоб чітко визначити і поглибити свої відносини з ключовими партнерами, встановлювати нові зв'язки там, де потрібно, розширювати масштаб діяльності партнерств і розуміти, що з кожним партнером і партнерством треба працювати на індивідуальній основі.

Ø Участь в комплексному підході до розв'язання складних проблем. Партнерства відкривають перед НАТО можливості пошуку шляхів розв'язання складних проблем, які впливають на безпеку організації; у більшості випадків бажаний метод полягатиме в комплексному підході, в якому поєднуються військові і цивільні елементи. Інші організації, національні уряди і неурядові організації можуть очолити рух до досягнення таких життєво важливих цілей, як економічна відбудова, політичне примирення, удосконалене врядування і зміцнення громадянського суспільства. Залежно від потреб у кожному конкретному випадку НАТО може бути головним організатором спільних зусиль, або джерелом спеціальної допомоги, або виконувати якусь іншу додаткову роль.

Ø Взаємодія з Росією. Партнерство НАТО – Росія розглядалося як засіб зміцнення безпеки в євроатлантичному регіоні; Альянс залишається відданим цій меті. Головним форумом для здійснення комунікації через Альянс є Рада НАТО – Росія. Цей інструмент – який не завжди адекватно використовувався – був розроблений для забезпечення засобів запобігання кризам, аналізу подій,

обговорення ідей і узгодження спільних дій з розв'язання питань, що турбують обидві сторони. Хоча Альянс не становить загрозу для Росії і не вважає, що Росія становить військову загрозу Альянсу, з обох боків існують сумніви щодо політики і намірів один одного.

Ø Відповідно до Основоположного акта НАТО – Росія НАТО прагне допомогти у розбудові спільного порядку євроатлантичної безпеки, що включає співпрацю з Росією в галузі безпеки. Крім того, НАТО виступає за втілення політики взаємодії з Росією. В цьому аспекті НАТО має зосередитись на можливостях прагматичного співробітництва над забезпеченням таких спільних інтересів, як боротьба з розповсюдженням ядерної зброї, контроль за озброєннями, боротьба з терористами, протиракетна оборона, ефективне врегулювання криз, миротворчі операції, безпека судноплавства і боротьба проти незаконної торгівлі наркотиками.

Ø Збереження дверей відкритими. Після закінчення холодної війни кількість членів НАТО зросла з шістнадцяти до двадцяти восьми. Ця політика відкритих дверей стала локомотивом руху до неподільної і вільної Європи і зробила великий внесок у колективну безпеку членів Альянсу. Розглядається подальше розширення на захід Балкан, а також щодо Грузії і України. Відповідно до статті 10 Північноатлантичного договору і принципів розширення, цей процес стосовно держав, які висловили своє бажання стати членами, має просуватися уперед в міру того, як кожна держава виконуватиме вимоги щодо членства. Тут варто нагадати, що НАТО є абсолютно добровільною організацією.

Ø Нові сили і засоби для нової доби (військова трансформація і реформа). Військові і політичні зобов'язання НАТО мало чого будуть варті, якщо не буде відповідних сил і засобів. Обов'язково має бути чіткий виклад оборонних пріоритетів і узгоджений набір суттєвих нових або удосконалених сил і засобів. Збройні сили НАТО повинні бути здатні захищати територію Альянсу, виконувати складні місії на стратегічній відстані, підтримувати посилення міжнародної безпеки і реагувати на непередбачені ситуації тоді і там, де це необхідно. Таким чином, продовжує існувати потреба в трансформації збройних сил НАТО від потужної, але статичної сили часів холодної війни, на силу більш гнучку, мобільну і універсальну. Зважаючи на обмежені ресурси майже кожної країни – члена НАТО, Альянс також повинен взяти на себе міцне зобов'язання витратити гроші більш економно завдяки заходам з посилення ефективності і реформам.

Ø Політика в галузі ядерної зброї: солідарність у прагненні до миру. Доки існуватиме ядерна зброя, НАТО має зберігати надійні і безпечні ядерні сили, за умови широкої спільної відповідальності за розгортання і оперативне забезпечення на мінімальному рівні, необхідному в даному середовищі безпеки. Будь-які зміни цієї політики, в тому числі стосовно географічного розташування ядерних сил НАТО в Європі, повинні ухвалюватися, як і інші важливі рішення, повним складом Альянсу.

Ø НАТО має намір сконцентрувати свої зусилля в рамках запобігання розповсюдженню ядерної зброї, забезпечення безпечного поводження з

ядерними матеріалами і просування до миру, вільного від страху ядерної війни. Щодо цього Альянс радикально скоротив типи і кількість тактичних ядерних озброєнь в Європі.

Ø Нова місія протиракетної оборони. Захист від загрози можливого балістичного ракетного удару з боку Ірану є важливою місією для НАТО. Рішення розгорнути поетапну адаптивну протиракетну оборону дозволить забезпечити більш ефективне, швидке і надійне покриття. Це також повністю включає протиракетну оборону в контекст НАТО, надаючи можливість участі усім членам Альянсу і захищаючи усіх членів Альянсу. Протиракетна оборона найбільш ефективна коли вона здійснюється спільно, тому співпраця між усіма членами Альянсу і між НАТО і партнерами (особливо з Росією) дуже бажана.

Ø Реагування на зростаючу загрозу кібернападів. НАТО повинна прискорити свою діяльність з реагування на небезпеку кібернападів, захищаючи власні системи зв'язку і управління, допомагаючи союзникам по Альянсу удосконалити свою здатність запобігати нападам і відновлюватися після них, розвиваючи набір сил і засобів кіберзахисту з метою ефективного виявлення і стримування.

Ø Втілення реформ з метою створення більш активного Альянсу. НАТО має стимулювати розроблення далекосяжних планів адміністративних та інших реформ, спрямованих на створення Альянсу, який буде більш прудким та здатним приймати ефективні рішення.

Ø Розповідь про НАТО. Населенню країн НАТО потрібно нагадати про те, що Альянс слугує їх інтересам, забезпечуючи їх безпеку; люди поза межами НАТО мають знати, що ця Організація і її партнери кожного дня працюють над розбудовою безпечнішого світу.

Отже, порівняно з першими десятиріччями свого існування, НАТО до 2020 року не так часто буде з'являтися на глобальній міжнародній арені. Замість цього Альянс братиме на себе різноманітні ролі, інколи як лідер, а інколи як помічник, поділяючи свою роль з партнерами і друзями. Однак організація буде уважно стежити за небезпеками, які можуть з'явитися довкола, зберігаючи при цьому далекоглядність, необхідну для вчасного реагування. Для Альянсу 1960-х років стримування і оборона були двома боками однієї медалі. Для НАТО 2020 року подвійним імперативом є впевненість у безпеці всіх країн-членів і динамічна діяльність поза межами території, на яку поширюється дія договору, з метою мінімізації загроз.

Для успіху НАТО потребує міцних зобов'язань і об'єднаних зусиль її членів. Місце за столом НАТО – це не винагорода, а безкінечна відповідальність, яку повинен нести кожен член Альянсу.

У 1949 році члени НАТО зібралися не тому, що вони боялися яких-небудь сил, а тому, що вони вірили один одному і в демократичні цінності, які вони поділяли. Того часу лідери країн Альянсу усвідомили, що їх Альянс повинен постійно пристосовуватися до політичних і технологічних змін. Стратегічна концепція НАТО повинна починатися і закінчуватися основоположними ідеями НАТО.

2. КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Основні передумови європейського вибору України

Здобуття незалежності Україною стало чинником нових внутрішньо-політичних та зовнішньополітичних векторів, спрямованих, зокрема, на європейську спільноту. На сьогодні інтеграція України в Європейський Союз не лише остаточно визначена одним із стратегічних напрямів державної політики, але й стала переконанням більшості громадян України. Окрім цього, значна кількість нормативно-правових документів, що регулюють відносини України та європейських інституцій, динаміка й трансформація їх взаємозв'язків, наявність спільних напрацювань свідчать про незворотний характер європейських інтеграційних процесів в Україні.

Що ж стосується ЄС, геополітичні наслідки східного розширення ЄС мають безпосереднє відношення до України. Насамперед, нова геополітична ситуація на європейському континенті вимагає радикальних, структурних змін із боку ЄС стосовно розвитку міжнародних відносин нового формату. Саме в цьому контексті особливо важливого значення набуває розробка принципово нової стратегії східної політики Європейського Союзу, нової філософії міжнародних відносин в центральноевропейському регіоні.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головної в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

З початку своєї незалежності Україна обрала стратегічний курс про європейського спрямування. Постанова Верховної Ради УРСР від 25 грудня 1990 року “Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин” доручила Уряду “спрямувати зусилля на забезпечення безпосередньої участі УРСР у загальноєвропейському процесі та європейських структурах”. Таким чином, були визначені основні засади зовнішньої політики України. Для підтвердження власної лінії держави на міжнародній арені 2 липня 1993 р. Верховна Рада України схвалила “Основні напрями зовнішньої політики України”, де одним із пріоритетних напрямів зовнішньополітичної діяльності визначено розширення участі у європейському регіональному співробітництві.

На початку 90-х років ЄС прийняв Спільну стратегію щодо України, в якій відзначив демократичний характер Всеукраїнського референдуму і закликав Україну підтримувати з ЄС відкритий і конструктивний діалог, а також розробив основні засади і межі укладення угод про співробітництво з колишніми радянськими країнами.

Як підсумок спільних зусиль ЄС і Україна підписали основний рамковий документ для регулювання двосторонніх відносин – Угоду про партнерство і співробітництво (УПС) 1994 року. На той час Україною було висловлене бажання отримати статус члена ЄС.

На сьогодні в рамках Угоди про партнерство і співробітництво визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС:

1. Енергетика;
2. Торгівля та інвестиції;
3. Юстиція та внутрішні справи;
4. Наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу;
5. Охорона навколишнього середовища;
6. Транспортна сфера, транскордонне співробітництво;
7. Співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

У відповідності до Угоди, сторони встановили і підтримують регулярний політичний діалог: проводяться переговори на найвищому політичному рівні в рамках самітів, для спостереження за впровадженням Угоди згідно з положеннями УПС створено Раду з питань співробітництва, яка проводиться на міністерському рівні щонайменше раз на рік. Раді з питань співробітництва у виконанні нею її обов'язків допомагає Комітет з питань співробітництва. Політичний діалог на парламентському рівні здійснюється в рамках Комітету парламентського співробітництва.

Згідно з УПС, Рада з питань співробітництва може приймати рішення про створення будь-якого іншого спеціального комітету чи органу для надання їй допомоги у виконанні її обов'язків і вона визначає склад та обов'язки таких комітетів або органів і порядок їх діяльності.

На підтримання європейського курсу розвитку України в 1993 року в Києві було відкрито Представництво Комісії ЄС, а в липні 1995 року у Брюсселі – Представництво України при ЄС.

У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 14 вересня 2000 року. Зокрема, у Стратегії набуття повноправного членства в ЄС проголошено довготерміновою стратегічною метою європейської інтеграції України.

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”. Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є “забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС”.

Підтримка курсу на інтеграцію до ЄС традиційно надається й на рівні Верховної Ради України, зокрема відповідні положення містяться в Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про співробітництво України та ЄС, ухваленій 28 листопада 2002 року, Заяві Верховної Ради України від 22 лютого 2007 року з приводу підготовки до початку переговорів щодо нової угоди між Україною та ЄС, Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про стан та перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС та Митним

союзом, ухваленій 19 травня 2011 року, а також в Постанові Верховної Ради України від 20 березня 2012 року.

Значний позитивний політичний вплив на розвиток відносин між Україною та ЄС мало розширення ЄС у 2004 році, завдяки якому до складу Євросоюзу увійшли безпосередні сусіди та традиційні партнери України, інтересам яких відповідає подальше наближення України до ЄС. З цього часу розпочався новий етап в політиці ЄС, який диктувався необхідністю формування нової стратегії відносин з країнами, які опинились в безпосередній близькості до його кордонів.

З підписанням договорів про вступ до ЄС 10 країн-кандидатів розпочався новий етап розвитку політики ЄС, який диктувався необхідністю формування нової стратегії відносин з країнами, що перебувають у безпосередній близькості до його кордонів.

У Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу вказано, що національні інтереси України потребують утвердження України як впливової європейської держави, повноправного члена ЄС.

Передумови європейської інтеграції України включають декілька аспектів, серед яких бажання України забезпечити належний рівень законодавчої бази для ефективного розвитку суспільства в умовах глобалізації.

Таким чином, адаптація законодавства України до законодавства ЄС за допомогою зближення із сучасною європейською системою права забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС.

Адаптація законодавства України зумовить також реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплюватиме приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя та здоров'я, навколишнє природне середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво.

Не менш важливим є економічний чинник як передумова європейської інтеграції України.

Глобалізація світового господарства, уніфікація національних економік на засадах ГАТТ/СОТ, економічні тенденції в європейських державах, потенційна взаємовигідність вільної торгівлі є важливими факторами економічної інтеграції та розвитку торгівлі між Україною і ЄС.

Базовим документом, що визначає засади економічної інтеграції України до ЄС та засади розвитку торгівлі, є Угода про партнерство та співробітництво.

Розвиток процесу економічної інтеграції України полягає у лібералізації і синхронізованому відкритті ринків ЄС та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринках ЄС, запровадження спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки

виробників. Економічна інтеграція базується на координації, синхронізації та відповідності прийняття рішень у сфері економіки України та ЄС і передбачає ліквідацію обмежень розвитку конкуренції та обмеження застосування засобів протекціонізму.

Питання безпеки є також важливим елементом інтеграційних процесів. Безпека України у контексті загальноєвропейської безпеки ґрунтується на тому, що розвиток і зміцнення ЄС поглиблюють загальноєвропейську безпеку в усіх її вимірах.

Принцип неподільності європейської безпеки однаково важливий к для України, так і для ЄС та його повноправних та асоційованих держав-членів. Кооперативна безпека має стати для України гарантією власної безпеки.

Визнаючи на основі принципів Статуту ООН відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки за Радою Безпеки ООН і дотримуючись принципів і цілей Хартії європейської безпеки ОБСЄ, Україна та ЄС активно співпрацюють з ООН, ОБСЄ, Радою Європи, іншими міжнародними організаціями у сфері заохочення і підтримки стабільності, запобігання конфліктам, врегулювання кризових ситуацій та пост конфліктної відбудови, використовуючи для цього всі наявні можливості – від дипломатичної діяльності, надання гуманітарної допомоги і застосування економічних санкцій до здійснення функцій цивільної поліції та проведення на основі відповідного мандата ООН і/або ОБСЄ воєнних операцій для врегулювання кризових ситуацій.

Розвиток співпраці України з ЄС у рамках Спільної зовнішньої політики і політики безпеки та Спільної європейської політики з питань безпеки та оборони сприятиме також зміцненню конкурентоспроможності української оборонної промисловості, впровадженню принципів, правил та механізмів, що забезпечують відкритість, прозорість доступу продукції цієї галузі на внутрішньому ринку ЄС та запобігають її дискримінації, прискореному виходу і закріпленню українських виробників товарів та послуг у пріоритетних міжнародно-спеціалізованих галузях і секторах економіки та значній диверсифікації військово-технічних та науково-технічних зв'язків. Розвиток такого співробітництва надасть змогу зберегти орієнтацію на сучасні системи загальноєвропейського виробництва. Основним напрямом реалізації експортного потенціалу України у відносинах з державами-членами ЄС може стати перетворення виробництв, безпосередньо пов'язаних з науково-технічними досягненнями, в яких Україна займає провідні позиції, у пріоритетні галузі, орієнтовані на експорт.

Розвиток діалогу між Україною та ЄС сприятиме утвердженню наступних процесів:

- гарантування політичної стабільності як в Україні, так і на всьому Європейському континенті;
- забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй;
- зміцнення демократичних засад в українському суспільстві.

Політичну консолідацію у контексті стратегії України на європейську інтеграцію слід розглядати у двох площинах.

Зовнішньополітична консолідація спрямована, насамперед, на зміцнення європейської безпеки. З одного боку, вона включає всебічне входження України в європейський політичний (у тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), правовий, економічний, інформаційний, культурний простір. З іншого – ідентифікацію політики ЄС щодо України. У цьому контексті важливим є співробітництво з Європейською Комісією, Європарламентом та іншими загальноєвропейськими інституціями, а також поглиблення відносин з окремими державами – членами ЄС. Істотною складовою зовнішньополітичної консолідації слід вважати згоду ЄС на поступове залучення України до регіональних ініціатив ЄС, а також відповідних форм політичного діалогу, партнерства та співробітництва ЄС з державами – асоційованими членами ЄС та іншими державами. Одним з реальних внесків на шляху до зближення політичних позицій України та ЄС було б досягнення згоди щодо спільної позиції з глобальних міжнародних питань, залучення України до спільних дій ЄС, а також вироблення і прийняття спільних позицій та проведення спільних дій України та ЄС.

Внутрішньополітична консолідація базується на виборі, зробленому українським суспільством на користь інтеграції до ЄС. Вона включає, насамперед, зміцнення демократії та верховенства права в державі. Європейська інтеграція сприятиме становленню громадянського суспільства в Україні і дальшому формуванню української політичної нації як повноправного члена сім'ї європейських націй. Важливим елементом внутрішньої консолідації є формування у суспільстві прихильності до ідеї набуття у майбутньому членства в ЄС як реальної можливості забезпечити гідне майбутнє для України та її громадян.

Розглянемо соціальний напрям співпраці України та ЄС. Адаптація соціальної політики України полягає у реформуванні систем страхування, охорони праці, здоров'я, пенсійного забезпечення, політики зайнятості та інших галузей соціальної політики відповідно до стандартів ЄС і поступовому досягненні загальноєвропейського рівня соціального забезпечення і захисту населення.

Даний напрям інтеграційного процесу має здійснюватися у рамках загальної програми реформ з активним залученням інституцій та програм ЄС та його держав-членів і першочерговим спрямуванням технічної допомоги ЄС саме на адаптацію соціальної політики.

Поряд із згаданими напрямками європейської інтеграції, культурно-освітній та науково-технічний займають особливе місце, зумовлене потенційною можливістю досягти вагомих успіхів у інтеграційному процесі саме на цих напрямках. Вони охоплюють галузі середньої і вищої освіти, перепідготовку кадрів, науку, культуру, мистецтво, технічну і технологічну сфери.

Інтеграційний процес на відповідних напрямках полягає у впровадженні європейських норм і стандартів у освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. У кінцевому результаті такі кроки спрацьовуватимуть на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища.

Здійснення даного завдання передбачає взаємне зняття будь-яких принципів, на відміну від технічних, обмежень на контакти і обміни, на поширення інформації. Особливо важливим є здійснення спільних наукових, культурних, освітніх та інших проектів, залучення українських вчених та фахівців до загальноєвропейських програм наукових досліджень.

Практичне здійснення інтеграційного процесу можливе лише за умови доповнення загальноєвропейського виміру співпраці регіональною інтеграцією та поглибленням галузевого співробітництва України і ЄС.

Регіональна інтеграція передбачає встановлення і поглиблення прямих контактів між окремими регіонами України та державами – членами і кандидатами у члени ЄС.

Галузева співпраця являє собою координацію і взаємодію між Україною та ЄС у конкретних галузях і сферах господарської діяльності. Галузева співпраця включає сфери трансєвропейських транспортних, включаючи магістральні газо- та нафтопроводи, електроенергетичних та інформаційних мереж, співробітництво у галузі юстиції, запобігання та боротьби з організованою злочинністю і поширенням наркотиків, у митній справі, науково-дослідницькій, промисловій та сільськогосподарській сфері тощо. Окремим і винятково важливим напрямом галузевого співробітництва є співробітництво в галузі використання атомної енергії в мирних цілях.

Україна та ЄС визначають охорону здоров'я як один із своїх пріоритетів, тому співпраця в даному напрямку є перспективною. Охорона довкілля є одним з головних напрямів діяльності ЄС і актуальною проблемою для України, зумовленою не лише наслідками аварії на ЧАЕС, але й загальним станом довкілля в Україні.

В результаті співробітництва в галузі охорони довкілля має привести до створення безпечного і сприятливого для людини загальноєвропейського екологічного простору.

Розглянемо існуючі на сьогодні здобутки України на шляху євроінтеграції, що є передумовами подальшої співпраці України та ЄС:

Ø укладено Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, якою передбачено утворення таких органів: Рада з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) та Комітет з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом), Комітет з парламентського співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом);

Ø розроблено спільну робочу програму імплементації Угоди про партнерство і співробітництво, яка щороку переглядається на підставі даних спільного моніторингу України та ЄС щодо прогресу у її виконанні;

Ø засновано політичні діалоги:

– на найвищому рівні – щорічні саміти Україна – ЄС;

– на рівні міністрів та підрозділів міністерств закордонних справ Україна – ЄС, а також діалог Україна – Трійка ЄС;

- на галузевому рівні структур та рівнях, що відповідають за реалізацію Угоди про партнерство і співробітництво та європейську інтеграцію;
- у рамках міжнародних, загальноєвропейських та регіональних інституцій;
- за затвердженими планами триває робота галузевих підкомітетів Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС;
- Ø розроблено Програму технічної допомоги ЄС Україні;
- Ø налагоджено співробітництво на двосторонній основі Україна – держави-члени ЄС.

Шляхи та темпи реалізації окремих пріоритетів та Програми в цілому будуть визначатись прогресом у проведенні економічних реформ, що є головною умовою успішної адаптації Україною в достатніх обсягах правових та нормативних стандартів ЄС – *Acquis communautaire*.

Створення умов для набуття Україною членства в ЄС означає, насамперед, необхідність проведення відповідних реформ з поступовим досягненням відповідності копенгагенським критеріям.

Головні напрями досягнення відповідності копенгагенським критеріям наступні:

1. Демократія та верховенство права. Це, зокрема, розвиток судової системи і відповідної галузі законодавства (судовий кодекс, закон про статус суддів, кримінальний кодекс та інше). Йдеться також про нормативну базу щодо здійснення прокурорського нагляду, управління судами, програми підготовки суддів і підвищення їх кваліфікації. Повинна бути достатньо розвинутою і відповідна матеріально-технічна інфраструктура (приміщення судів, пенітенціарна система, спеціалізовані інформаційні системи і бази даних).

2. Права людини і захист національних меншин. Насамперед це закони про громадянство, статус державної мови і її викладання, міграційна політика і відповідні інституції, приєднання до основоположних міжнародних конвенцій у зазначеній галузі.

3. Економічна політика. В основному йдеться про практичне досягнення мети у трьох таких напрямках:

- обмеження макроекономічних ризиків, пов'язаних із зростанням сукупного попиту та дефіцитом зовнішніх поточних рахунків;
- підвищення рівня продуктивності виробництва та розширення бази економічного зростання;
- прискорення процесу підготовки країни-кандидата до приєднання до ЄС.

4. Здатність виконувати зобов'язання, що випливають із членства в ЄС.

Передбачається робота в таких основних напрямках:

- внутрішній ринок;
- економічні та бюджетні питання;
- політика розвитку галузей;
- економічна та соціальна взаємодоповнюваність;
- якість життя та охорона навколишнього середовища;
- інновації;

- юстиція та внутрішні справи;
- зовнішня політика.

Кожен з цих напрямів охоплює у свою чергу значну кількість конкретних заходів, які мають забезпечити повноцінне виконання Україною зобов'язань, пов'язаних з її членством в ЄС. Наприклад, напрям розвитку внутрішнього ринку охоплює заходи, пов'язані з удосконаленням державних закупівель, охорони інтелектуальної та промислової власності, законодавства з питань заснування компаній, бухгалтерського обліку та аудиту, а також системи ліцензування, стандартизації, оцінки відповідності, метрології та акредитації.

Здійснюється робота, пов'язана із веденням спостереження за ринком та безпекою виробів, вільним обігом та безпекою промислових виробів. У своїй сукупності такі заходи повинні забезпечити вільний обіг товарів, послуг, капіталів та робочої сили, як це передбачено основними документами щодо заснування Європейського Союзу і, зокрема, в частині зобов'язань по створенню Економічного та Монетарного Союзу.

Копенгагенські критерії незмінні для кожної з країн-кандидатів на вступ до ЄС і з урахуванням євроінтеграційних прагнень України обов'язкові і для неї.

З набуттям членства в Раді Європи Україна значною мірою наблизилася до рівня відповідності першому з копенгагенських критеріїв. Набагато складнішим є питання щодо досягнення рівня відповідності іншим критеріям, пов'язаним з економічним розвитком і конкурентоспроможністю виробництва в Україні.

Нинішній розвиток політичного діалогу між Україною та ЄС базується на впровадженні Україною Стратегії інтеграції до ЄС, виконанні сторонами Угоди про партнерство і співробітництво та опрацюванні Плану дій в рамках Європейської політики сусідства.

Залишаючись поза межами Євросоюзу, Україна успішно асоціюється з процесом здійснення спільної європейської політики безпеки та оборони. Україна бере участь у Поліцейських місіях ЄС в Боснії і Герцеговині та Республіці Македонія.

Виходячи з визначення європейської інтеграції України як стратегічного пріоритету державної політики, залучення України до співпраці в сфері безпеки відповідає національним інтересам України. Активні дії в цьому напрямі дозволять реалізувати такі цілі:

- 1) залучення до процесу становлення європейської системи безпеки, що розширить можливості забезпечення національної безпеки;
- 2) розширення можливостей для інтенсифікації військово-технічної співпраці з державами-членами ЄС, що служитиме розвитку та технологічній модернізації оборонно-промислового комплексу України;
- 3) сприяння залученню до європейського політичного процесу, що зміцнюватиме європейську ідентифікацію України;
- 4) сприяння зростанню партнерської довіри і створення ґрунтовних передумов справжнього союзництва;
- 5) сприяння розгортанню політичного діалогу щодо європейської інтеграції України;

б) ствердження міжнародної репутації і ролі України в європейських справах як “надійного союзника і відповідального європейського гравця”.

Передумови безпекового партнерства України з ЄС є наступні:

– політика ЄС з підвищення власних військово-політичних, військово-технологічних можливостей, яка спрямована на загальне зміцнення європейської безпеки;

– миротворчий (військовий та цивільний) досвід України;

– наявний рівень співпраці України з ЄС у миротворчих місіях на Балканах;

– високий технологічний рівень ОПК України, потенціал у галузях авіа-, ракето- та суднобудування, бронетехніки, стрілецької зброї;

– значний досвід та можливості України щодо участі в Європейському управлінні повітряних перевезень;

– прихильність громадян України до розвитку безпекової співпраці з ЄС.

ЄС визнає також важливу роль України у забезпеченні безпеки і стабільності на континенті, а також її високий промислово-технологічний потенціал у військовій сфері, що підтверджується практикою запрошення України до проведення військових навчань за участю підрозділів ЄС.

Динамічно розвивається торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом. З року в рік стабільно зростає двосторонній зовнішньоторговельний оборот та прямі іноземні інвестиції з країн ЄС в українську економіку. На сьогодні ЄС є найбільшим зовнішньоторговельним партнером України у світі.

Україна активно взаємодіє з ЄС у сфері боротьби з нелегальною міграцією, реадмісії, боротьби з організованою злочинністю і тероризмом, здійснює активне реформування прикордонного менеджменту, міграційно-візової політики та відповідної правової бази.

В останні роки помітно активізувалося співробітництво України та ЄС в галузі енергетики, в тому числі ядерної, сільського господарства та охорони навколишнього середовища. Поступово зростає політична та фінансова допомога з боку ЄС у вирішенні проблем в енергетичному секторі та подоланні наслідків аварії на Чорнобильській станції.

За підтримки ЄС здійснюється також реформування системи управління газотранспортною системою України, підтримується розвиток альтернативної енергетики в Україні, модернізація вугільної промисловості тощо.

Перспективним напрямом співробітництва України та ЄС є сфера космічних досліджень.

Основними передумовами європейської інтеграції України є позитивні чинники даного процесу, до яких можна віднести наступні:

1) ЄС – це розвиток економіки.

Вступ України до Євросоюзу дозволить приєднатися до одного з найбільш відкритих світових ринків. ЄС – це єдиний гармонізований ринок, де товари виробляються за єдиними правилами та стандартами. Рівноправне членство в ЄС дозволить українським виробникам вільно вести торгові операції

на європейському ринку та змусить їх до підвищення якості товарів для забезпечення їхньої конкурентоспроможності.

2) ЄС – це висока якість життя.

Середній рівень та якість життя в країнах ЄС в рази перевищує показники України. Вступ України до Євросоюзу дозволить долучитися до його економічних і соціальних програм, отримати доступ до європейської системи освіти, охорони здоров'я, ринку праці.

3) ЄС – це права людини.

Ефективний і доступний судовий захист, високі і надійні конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина, дієві і справедливі обмеження соціальної нерівності – все це невід'ємні наслідки руху до Об'єднаної Європи.

4) ЄС – це енергетична безпека.

У сучасних умовах жодна європейська країна не в змозі одноосібно забезпечити свою енергетичну безпеку. Рухаючись по дорозі до вступу в ЄС Україна намагається отримати підтримку та відстоювання своїх енергетичних інтересів з боку провідних країн Європи.

5) ЄС – це реформи в інтересах людей.

Процес вступу держави до Європейського Союзу стимулює внутрішні політичні, економічні та соціальні реформи усіх сфер суспільного життя: від конституційних засад до комунальних тарифів, від системи оподаткування до гарантій прав людини.

2.2. Перспективи євроінтеграції України в умовах глобалізації

Європейська інтеграція є незмінним стратегічним пріоритетом державної політики незалежної України, продиктована фактом належності України до європейської цивілізації. Успішний приклад Європейського Союзу демонструє можливість існування інтеграційної моделі, в якій стверджуються нові принципи міждержавних відносин, позбавлені недовіри й непрозорості, де національний суверенітет кожної з держав органічно пов'язаний з колективними зобов'язаннями та спільними діями. Європейська модель суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку є найсприятливішою для реалізації українського потенціалу та забезпечення поступального розвитку України.

Для України рух у напрямку європейської інтеграції – це питання ефективності її включення в існуючу систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній та політичній системі. Активізація євроінтеграційних процесів означає також її більш інтенсивне включення у міжнародну співпрацю щодо врегулювання конфліктів та протидії новітнім загрозам міжнародній безпеці.

Перспектива розвитку євроінтеграційних процесів в Україні безпосередньо пов'язана з визначенням місця та ролі України у світі. Для досягнення цього процесу важлива активна і послідовна праця для реалізації курсу на євроінтеграцію з перспективою вступу до ЄС і належністю до демократичного світу, щоб не перетворитися на буферну зону з усіма наслідками маргінального стану країни.

ЄС пропонує своїм сусідам привілейовані відносини, які ґрунтуються на взаємній повазі до спільних цінностей: демократії, прав людини, верховенство закону, належне управління, принципи ринкової економіки і стійкого розвитку.

Особливості геополітичного положення України зумовлювали необхідність підтримувати збалансовані відносини по всьому зовнішньополітичному периметру. Водночас особливість української геополітичної стратегії полягала в тому, що необхідно було забезпечити домінування, пріоритет саме європейського геополітичного вектору як найважливішого засобу для докорінної внутрішньої трансформації українського суспільства.

Європейський Союз є найбільшим сусідом України. ЄС об'єднує 27 країн-членів з населенням понад 550 млн. осіб, а довжина нашого спільного з ЄС кордону досягає 1400 км. Закономірно, що відносини України з ЄС мають багатовимірний характер і розгортаються в економічній, політичній, безпековій, енергетичній, гуманітарній, інформаційній площинах. Необхідність визначення ефективного формату відносин ЄС з Україною постала одразу після набуття Україною незалежності: у схвалених у 1993 році Верховною Радою України "Основних напрямках зовнішньої політики України" вже було визначено, що членство у європейських структурах є перспективною метою української зовнішньої політики.

Угода про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС (УПС), підписана в 1994 р., стала основним документом регулювання двосторонніх відносин між Україною та ЄС. Однак її правовий статус, що не передбачав інтеграції до ЄС, суттєво відрізнявся від угод про асоціацію, що були підписані з країнами Центрально-Східної Європи, які отримали чітку європейську перспективу.

Для забезпечення виконання УПС було запроваджено інституційне співробітництво на рівнях самітів ЄС-Україна, Ради з питань співробітництва, Комітету з питань співробітництва та його семи підкомітетів. В подальшому Указами Президента України було затверджено Стратегію (1998 р.) та Програму інтеграції України до Європейського Союзу (2000 р.) У 2004 р. прийнято Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу". В Програмі виписаний механізм запобігання проходженню через парламент законопроектів, що суперечать *acquis communautaire*.

Поступова реалізація положень УПС дозволила досягти певного прогресу у розвитку відносин між Україною та ЄС. Українська сторона починає наполягати на визнанні європейської перспективи України.

Водночас, з боку європейських партнерів спостерігалася наявність певного розчарування Україною внаслідок нестабільної політичної ситуації, недотримання демократичних принципів та повільного проведення економічних реформ. Це створювало істотну проблему у відносинах. Україна вимагала європейської перспективи в якості стимулу для подальших внутрішніх перетворень та наближення до стандартів ЄС, а позиція Євросоюзу полягала в тому, що перспективи членства можуть бути надані кандидату лише у разі успішного проведення реформ та виконання Копенгагенських критеріїв.

Попри достатнє стратегічно-програмне забезпечення державної політики і певний поступ у розвитку взаємин з ЄС, Україна демонструвала недостатній прогрес у сфері модернізації держави та наближення до європейських стандартів. Це стало причиною деякого охолодження відносин між Україною та Європейським Союзом.

У березні 2007 року було започатковано переговорний процес щодо Нової посиленої угоди на заміну УПС, строк дії якої спливав. На черговому саміті ЄС – Україна у Парижі 9 вересня 2008 року було проголошено, що нова угода матиме назву “Угода про асоціацію”. Вперше документально було закріплено визнання з боку ЄС України як європейської країни, що має спільну історію та спільні цінності з Євросоюзом. Розпочався переговорний процес щодо укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС включно з частиною про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі.

Переговори щодо укладення Угоди про Асоціацію тривали понад три роки і завершилися в грудні 2011 року. Складність переговорного процесу полягала у необхідності пошуку балансу інтересів як у внутрішній площині, так і у відносинах з Європейським Союзом. Для України важливим було якісне наповнення змістовної частини Угоди про Асоціацію та закладення в ній положень, які відповідають національним інтересам нашої держави.

19 грудня 2011 року під час 15-го саміту Україна – ЄС було оголошено про завершення надзвичайно складних переговорів щодо Угоди про асоціацію включно із поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Текст Угоди було парафровано 30 березня 2012 р.

В основі політичної асоціації закладене зближення позицій України та ЄС з усіх питань міжнародного порядку денного, забезпечення безпосередньої участі України у політиках, агенціях та програмах ЄС, спільність дій з метою забезпечення інтересів національної безпеки Української держави. Політична асоціація України з Європейським Союзом спрямована на посилення європейських позицій України і на виконання пріоритетних стратегічних завдань зовнішньої та внутрішньої політики України.

Розглянемо більш детально Угоду про Асоціацію (УА).

Після п’яти з половиною років переговорів Україна та ЄС завершили підготовку до укладання наймасштабнішого та найамбітнішого для Сторін двостороннього документу за всю історію їх відносин – Угоди про асоціацію.

Угоди про асоціацію є особливим видом міжнародних угод, які ЄС укладає із третіми країнами. Як свідчить історичний досвід, такі угоди Європейський Союз укладає з країнами, з якими готовий розвивати міцні тривалі “особливі відносини”, що ґрунтуються на взаємній довірі та повазі до спільних цінностей. Більше того, часто такі Угоди передували приєднанню держав до Європейського Союзу.

Масштабність та комплексність Угоди зумовлює втілення комплексних і системних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ в Україні.

Діалог між Україною та ЄС стосуватиметься найважливіших сфер, пов’язаних з облаштуванням демократичної правової держави, зокрема щодо:

1) Посилення стабільності, незалежності та ефективності функціонування установ, що здійснюють забезпечення впровадження демократії та верховенства права, зокрема:

- просування процесу всеохоплюючої конституційної реформи згідно з відповідними рекомендаціями Венеціанської Комісії;

- зміцнення функціонування місцевого та регіонального самоврядування, у тому числі з урахуванням відповідних стандартів, передбачених Європейською хартією місцевого самоврядування;

- реформування та посилення спроможності системи державного управління в Україні на основі оцінок та стандартів SIGMA;

- забезпечення ефективності виборчої системи й умов та практики з метою проведення виборів відповідно до міжнародних стандартів демократичних виборів та рекомендацій ОБСЄ/Бюро демократичних інститутів та прав людини;

- забезпечення незалежності судової влади та ефективності судів і органів прокуратури, а також правоохоронних органів, зокрема продовження реформування судової системи для подальшого посилення незалежності, неупередженості та професіоналізму судової гілки влади;

2) забезпечення поваги до прав людини та основних свобод шляхом всебічної співпраці у цій сфері, охоплюючи як індивідуальні випадки, так і питання, що стосуються інструментів міжнародного права у галузі прав людини, що передбачає:

- імплементацію міжнародних і регіональних стандартів з прав людини;

- посилення правових та адміністративних рамок, необхідних для забезпечення свободи вираження поглядів, приділяючи при цьому особливу увагу засобам масової інформації та правам журналістів;

- посилення обізнаності правоохоронних органів та судів щодо поваги до права на свободу мирного зібрання, зокрема шляхом обміну найкращими практиками, навчання та співпраці стосовно імплементації норм законодавства;

- залучення громадян до процесу прийняття рішень, зокрема через діяльність організацій громадянського суспільства;

- забезпечення дотримання прав осіб, які належать до меншин та боротьба з дискримінацією;

- боротьбу проти тортур, нелюдського та принизливого поведіння, зокрема шляхом вдосконалення законодавчої бази та поліпшення умов утримання під вартою, зокрема, що стосується досудового та адміністративного утримання, з метою ефективного вирішення проблем свавільного тримання під вартою, а також поліпшення умов тримання під вартою усіх ув'язнених, як у місцях досудового утримання, так і утримання після засудження;

- забезпечення дотримання прав профспілок і основних трудових стандартів, заснованих на конвенціях Міжнародної організації праці, включаючи ефективне застосування колективного договору.

За аналогією з Лісабонським Договором, Україна та ЄС підтвердили, що спільні цінності та принципи визначатимуть їх співпрацю у сфері зовнішніх зносин.

Інструментами діалогу та співпраці у цій сфері, деякими з яких Україна користується уже досить активно, може бути приєднання України до заяв ЄС із зовнішньополітичних питань, узгодження позицій на міжнародних форумах, у тому числі при опрацюванні чи прийнятті позицій у міжнародних організаціях, формуванні їх порядку денного, а також спільні консультації, дії та ініціативи, підтримка дій іншої Сторони.

Так, Сторони згідно із відповідним розділом УА зобов'язуються, зокрема, розглядати питання попередження конфліктів і антикризового управління, регіональної стабільності, роззброєння, нерозповсюдження, контролю над озброєннями та експортом зброї.

Також закладаються підстави для започаткування або поглиблення співпраці щодо:

- зміцнення миру та міжнародного правосуддя шляхом ратифікації і імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду;

- більш активної участі України у цивільних та військових операціях ЄС з подолання кризових ситуацій, а також у відповідних навчаннях і тренуваннях, зокрема тих, що проводяться в рамках Спільної політики безпеки та оборони;

- налагодження контактів з Європейським Оборонним Агентством для обговорення питань, пов'язаних з удосконаленням військових спроможностей, включаючи питання технічного характеру;

- нерозповсюдження зброї масового знищення, роззброєння та боротьби з незаконною торгівлею зброєю;

- боротьби з тероризмом.

Згадані питання обговорюватимуться в рамках нових інституцій.

Управління державними фінансами. Співпраця у сфері управління державними фінансами, відповідно до УА, має бути спрямована на забезпечення розвитку бюджетної політики і надійної системи внутрішнього фінансового контролю та зовнішнього аудиту фінансових надходжень і видатків, що базуються на міжнародних стандартах, а також відповідають основоположним принципам підзвітності, прозорості, економності, ефективності та результативності.

З цією метою Україна та ЄС повинні здійснювати заходи для розвитку системи середньострокового бюджетного прогнозування та планування, удосконалення програмно-цілевих підходів у бюджетному процесі й аналіз ефективності та результативності виконання бюджетних програм, а також покращення обміну досвідом й інформацією з питань планування і виконання бюджету та стану державного боргу.

Також Україна та ЄС працюватимуть над розвитком системи державного внутрішнього фінансового контролю шляхом гармонізації з міжнародними визнаними стандартами, (зокрема такими, як ПА, IFAC, INTOSAI) та методологіями, а також найкращою практикою ЄС щодо внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в державних органах, а також з метою удосконалення методів, спрямованих на боротьбу та попередження шахрайства і корупції у бюджетній сфері України.

Довкілля. У сфері охорони довкілля Україна та ЄС зобов'язуються розвивати і зміцнювати співпрацю з метою реалізації довгострокових цілей сталого розвитку.

Відповідно до УА така співпраця здійснюватиметься з урахуванням інтересів України та ЄС на основі рівності та взаємної вигоди, а також беручи до уваги взаємозалежність, яка існує між Сторонами у цій сфері та відповідні багатосторонні угоди.

Заходи з реалізації співпраці між Сторонами та адаптації законодавства стосуватимуться понад 10 напрямів, зокрема таких як: зміна клімату, екологічне управління та горизонтальні питання, включаючи освітню та навчальну підготовку, доступ до інформації з питань довкілля та процесу прийняття рішень, якість повітря, управління водними ресурсами, управління відходами, збереження і захист біотичного та ландшафтного різноманіття (екомережі), боротьба із промисловим забрудненням і попередження промислових загроз, регулювання шумового забруднення, цивільний захист, включаючи стихійні лиха і техногенні загрози тощо.

Реалізація Україною завдань за вказаними напрямами охоплює:

- Ø розвиток всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища, яка включатиме заплановані інституційні реформи з визначеними термінами задля забезпечення виконання і впровадження природоохоронного законодавства;

- Ø чіткий розподіл повноважень природоохоронних органів на національному, регіональному та місцевому рівнях;

- Ø процедури прийняття рішень та їх виконання;

- Ø процедури сприяння інтеграції природоохоронної політики в інші сфери політики держави;

- Ø визначення необхідних людських і фінансових ресурсів та механізм їх перегляду;

- Ø розвиток стратегій державної політики за відповідними напрямами включаючи чітко визначені терміни і основні етапи імплементації законодавства ЄС, адміністративну відповідальність, а також фінансові стратегії залучення інвестицій в інфраструктуру та технології.

Співпраця у сфері науки та технологій. Важливе значення в Угоді надається також співпраці у сфері науки та технологій з метою наукового розвитку як такого, так і зміцнення наукового потенціалу для вирішення національних та глобальних викликів.

Така співпраця матиме на меті сприяння залученню України до Європейського дослідницького простору. Ці завдання забезпечуватимуться, зокрема, шляхом:

- Ø обміну інформацією щодо політики Сторін у сфері науки та технологій;

- Ø участі у Рамковій програмі Європейського Співтовариства з досліджень та технологічного розвитку;

- Ø спільної реалізації наукових програм та дослідницької діяльності;

- Ø спільної діяльності у сфері наукових досліджень, спрямованої на заохочення наукового прогресу, трансферу технологій та ноу-хау;

- Ø реалізації програм обміну для дослідників та спеціалістів;

Ø організації спільних заходів щодо наукового та технологічного розвитку;

Ø розвитку сприятливих умов для проведення досліджень та впровадження нових технологій, а також належного захисту інтелектуальної власності результатів досліджень;

Ø обміну досвідом у сфері управління науково-дослідними установами з метою розвитку та покращання їхніх спроможностей щодо здійснення та участі у наукових дослідженнях.

Співпраця у сфері промисловості та розвитку підприємництва. Метою України та ЄС у цій сфері визначено покращення умов для підприємницької діяльності для всіх суб'єктів господарювання з особливою увагою до малих та середніх підприємств. Ця ціль досягатиметься шляхом покращення, через поглиблену співпрацю, адміністративних та регуляторних рамок для українських і європейських суб'єктів господарювання в Україні та ЄС та ґрунтуючись на політиці ЄС щодо розвитку малого і середнього підприємництва й промисловості з урахуванням визнаних на міжнародному рівні принципів і практики у цих сферах.

Зокрема з цією метою Україна та ЄС співпрацюватимуть задля:

Ø впровадження стратегій розвитку МСП, що базуватимуться на принципах Європейської хартії малих підприємств, та проведення моніторингу процесу імплементації шляхом щорічного звітування та діалогу;

Ø спрощення та раціоналізації регуляторних актів та практики із окремим акцентом на обміні провідним досвідом з питань регуляторних методів, включаючи принципи ЄС;

Ø сприяння розвитку інноваційної політики шляхом обміну інформацією та передовим досвідом щодо комерціалізації науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт (включаючи механізми підтримки започаткування підприємницької діяльності, пов'язаної з використанням технологій), кластерний розвиток та полегшення доступу до фінансових ресурсів;

Ø сприяння розширенню контактів між приватними підприємствами ЄС та України та між цими підприємствами і органами влади України та ЄС;

Ø підтримки заходів щодо стимулювання експорту в Україні;

Ø сприяння модернізації та реструктуризації окремих галузей промисловості України та ЄС.

Співпраця у сфері сільського господарства та розвитку сільської місцевості. Відповідно до УА Україна та ЄС поглиблюватимуть співпрацю у цій сфері з метою:

– сприяння узгодженості політик у сфері сільського господарства та розвитку сільської місцевості;

– посилення адміністративної спроможності на центральному та місцевому рівнях щодо планування, оцінки та реалізації політики сільського господарства та політики розвитку сільських територій;

– заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва, із урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища та тварин, включаючи поширення застосування методів органічного виробництва та

використання біотехнологій, серед іншого, шляхом впровадження найкращих практик у цих сферах;

- обміну знаннями та найкращими практиками щодо політики розвитку сільських районів з метою сприяння економічному добробуту сільських громад, у тому числі шляхом проведення навчальних та інформаційних заходів;

- покращення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору та ефективності і прозорості ринків, а також інвестиційних умов;

- сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва для сільськогосподарських виробників;

- посилення узгодженості позицій з питань, які обговорюються в рамках міжнародних організацій;

- заохочення політики якості сільськогосподарської продукції у сферах стандартів продукції, вимог щодо виробництва та схем якості.

Для цього Україна зобов'язалась здійснити поступове наближення свого законодавства з відповідним законодавством та регуляторними стандартами ЄС, зокрема з таких питань як політика якості сільськогосподарських продуктів, органічне виробництво, генетично модифіковані зернові, біорозмаїття, маркетингові стандарти для рослин, їх насіння, фруктів та овочів, а також живих тварин та продуктів тваринного походження.

Загалом Україна зобов'язалась здійснити адаптацію свого законодавства до близько 60-ти регламентів та директив ЄС у цій сфері, включаючи практику їх застосування.

Захист прав споживачів. Метою цього напряму співпраці є забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між системами захисту прав споживачів України та ЄС.

Задля досягнення цієї цілі, Україна та ЄС:

- Ø сприятимуть обміну інформацією щодо систем захисту прав споживачів;

- Ø застосовуватимуть експертизи щодо правового та технічного потенціалу у цій сфері з метою посилення відповідних систем законодавства та ринкового нагляду;

- Ø удосконалюватимуть систему інформування споживачів;

- Ø проводитимуть навчання представників органів влади та інших представників інтересів споживачів;

- Ø заохочуватимуть розвиток незалежних асоціацій споживачів та контактів між представниками споживачів.

Крім цього, Україна поступово наближатиме своє законодавство до acquis ЄС, зокрема з метою гармонізації своєї системи захисту прав споживачів із відповідною системою ЄС, яка спрямована на гарантування громадянам ЄС однакового високого рівня захисту на всьому внутрішньому ринку ЄС.

Політика ЄС у цій сфері спрямована на гарантування здоров'я, безпеки та інтересів споживачів відповідно до статті 169 Договору про функціонування ЄС.

Зокрема, ця політика покликана розвивати та укріплювати права споживачів щодо отримання інформації та освіти, а також щодо захисту їх інтересів.

Право ЄС трактує інформацію як ключовий фактор для споживачів при виборі ними товару, який впливає на інтереси споживача і його впевненість у цьому товарі чи послугі. У ЄС споживачі мають у своєму розпорядженні ряд інструментів та інституцій, що надають їм відповідну інформацію та допомагають вирішити будь-які проблеми, включаючи захист від нечесних торговельних практик чи недобросовісної реклами.

Суворі загальні стандарти безпеки продукції та послуг, що існують на внутрішньому ринку ЄС, є життєво важливими для збереження здоров'я споживачів. Європейський Союз встановив загальні правила безпеки, що застосовуються до послуг, продуктів харчування і непродовольчих товарів, і яких повинні дотримуватися виробники та постачальники цих товарів і послуг. Ці правила стосуються систем моніторингу та попередження, створених для аналізу та попередження ризиків, а також для усунення небезпечних ситуацій. Також введені окремі вимоги для продуктів, склад або виготовлення чи використання яких може становити небезпеку для споживачів.

У Європейському Союзі також ефективно працюють правила, спрямовані на захист економічних і правових інтересів споживачів, зокрема у разі виникнення спорів. ЄС, зокрема, було введено заборону на недобросовісну практику торгівлі, прийнято необхідне законодавство, спрямоване на сприяння позасудовому вирішенню суперечок і дрібних скарг, а також гармонізовано процедури припинення порушень в інтересах споживачів.

Також у ЄС, з метою ефективного застосування законодавства про захист прав споживачів, створено Європейську інформаційну мережу з питань захисту прав споживачів та відповідні національні мережі.

Важливе значення також має законодавство ЄС щодо маркування продуктів харчування, упаковок та їх вмісту, а також щодо маркування нехарчових товарів.

Метою законодавства ЄС щодо маркування харчових продуктів є гарантування доступу споживачів до повної та достовірної інформації про склад продуктів. Деякі харчові продукти, зокрема такі як генетично модифіковані організми, алергенні продукти, дитяче харчування і навіть різні напої тощо, підпадають під спеціальні, більш суворі, правила.

Маркування непродовольчих товарів також повинне містити конкретну інформацію, з тим щоб гарантувати їх безпечне використання і надати можливість споживачам здійснити реальний вибір товару. Крім того, встановлені вимоги до упаковки харчових продуктів.

Таким чином, з метою ефективної гармонізації своєї системи захисту прав споживачів Україна має, в середньому протягом трьох років, ефективно імплементувати понад 20 регламентів та директив ЄС з питань, зазначених вище.

Особливий наголос, при цьому здійснюється на ефективному та належному застосуванні вищезазначеного законодавства.

Співпраця у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей. У рамках цього напряму Сторони зобов'язуються посилити діалог та поглибити співпрацю щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та

здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації.

Метою відповідних заходів, що здійснюватимуться спільно Україною та ЄС буде:

- Ø покращання якості людського життя;
- Ø протистояння спільним викликам, таким як глобалізація та демографічні зміни;
- Ø збільшення кількості та покращення якості робочих місць з гідними умовами праці;
- Ø сприяння розвитку соціальної і правової справедливості у контексті реформуванні ринку праці;
- Ø сприяння створенню на ринку праці таких умов, які б поєднували гнучкість та захищеність працівників;
- Ø сприяння впровадженню активних заходів на ринку праці й підвищення ефективності служб зайнятості з метою задоволення потреб цього ринку;
- Ø стимулювання розвитку ринків праці, що сприяють залученню людей з обмеженими можливостями;
- Ø зменшення об'ємів тіньової економіки шляхом зменшення незадекларованої праці;
- Ø покращання рівня охорони здоров'я та безпечних умов праці, у т.ч. шляхом проведення навчання та тренінгів з питань охорони здоров'я та безпеки праці, сприяння реалізації превентивних заходів, попередження ризиків великих аварій та управління токсичними хімічними речовинами, а також обмін практикою та результатами досліджень в цій сфері;
- Ø посилення рівня соціального захисту та модернізація системи соціального захисту, зокрема, щодо її якості, доступності та фінансової стабільності;
- Ø скорочення бідності та посилення соціальної єдності;
- Ø забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень;
- Ø боротьба з дискримінацією в усіх її формах та проявах;
- Ø посилення можливостей соціальних партнерів та сприяння соціальному діалогу, у т.ч. через розвиток законодавства та реальних механізмів діяльності профспілок. Для цього Сторони сприятимуть залученню усіх причетних сторін, зокрема, соціальних партнерів та організацій громадянського суспільства, у контексті впровадження реформ в Україні та співпраці між Сторонами в рамках УА.

Україна зобов'язалась забезпечити протягом 3-4 років поступове наближення до стандартів та практики ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, у т.ч. шляхом належної та ефективної імплементації понад 30 актів законодавства ЄС. Тісна співпраця з ЄС – зокрема щодо впровадження таких пріоритетів, як: підвищення рівня зайнятості та мобільності працівників, підвищення якості робочих місць та умов праці, інформування та консулювання працівників, боротьба з бідністю та соціальною виключністю, модернізація системи соціального захисту – дадуть можливість приєднання України до відповідного простору ЄС, створеного політикою зайнятості, соціальною

політикою та політикою рівних можливостей, що призведе, у свою чергу, до підвищення стандартів життя людей з ціллю досягнення сталого розвитку та більшої соціальної згуртованості в Україні.

Охорона здоров'я. В рамках розвитку співпраці та поглиблення діалогу у цій сфері Сторони розвиватимуть співпрацю з метою підвищення рівня безпеки та захисту здоров'я людини, як передумови сталого розвитку та економічного зростання. Для цього, а також з метою поступової інтеграції України в європейські мережі охорони здоров'я, відповідні спільні та односторонні заходи зосереджуватимуться на таких цілях:

- зміцнення системи охорони громадського здоров'я України та її потенціалу, зокрема, шляхом впровадження реформ, подальшого розвитку первинної медико-санітарної допомоги та навчання персоналу;

- попередження і контроль над інфекційними хворобами (такими як ВІЛ/СНІД та туберкульоз), підвищення готовності до ризику спалахів високопатогенних хвороб та імплементація Міжнародних медико-санітарних правил;

- попередження та контроль за неінфекційними хворобами шляхом обміну інформацією та кращими практиками, пропагування здорового способу життя, визначення основних детермінант здоров'я та проблем в галузі охорони здоров'я (таких як здоров'я матері і дитини, психічне здоров'я, алкогольна, наркотична й тютюнова залежність), включаючи імплементацію Рамкової конвенції з контролю над тютюном;

- якість та безпечність субстанцій людського походження, таких як кров, тканини та клітини;

- інформація та знання в галузі охорони здоров'я, зокрема, керуючись підходом “охорона здоров'я у всіх політиках держави”.

Також з цією метою Україна поступово наблизатиме своє законодавство та практики до принципів законодавства ЄС, зокрема через належну та ефективну імплементацію протягом 2-3 років майже 30 актів законодавства ЄС, зокрема у сфері інфекційних хвороб, служби крові, трансплантації тканин і клітин, а також тютюну, тощо.

Освіта та навчання, молодь. Повною мірою поважаючи права та компетенцію один одного щодо змісту навчання та організації освітніх систем, а також культурне та мовне розмаїття, Україна та ЄС в рамках УА зобов'язались сприяти розвитку співпраці в галузі освіти, навчання та молодіжної політики з метою покращення взаєморозуміння, активізації міжкультурного діалогу та посилення знань щодо відповідних культур.

Так, наприклад, співпраця у сфері освіти, серед іншого, базуватиметься на Болонському процесі, а також на Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради від 15 лютого 2006 року щодо подальшої європейської співпраці щодо якості вищої освіти та від 23 квітня 2008 року щодо встановлення рамок європейських кваліфікацій для навчання протягом життя.

Крім того, в контексті молодіжної політики Україна та ЄС погодилися поглиблювати співпрацю та обмін досвідом у цій сфері. Така співпраця, зокрема, спрямовуватиметься на:

- сприяння інтеграції молоді в суспільство загалом, заохочуючи її активну громадську позицію та ініціативність;
- сприяння молоді в отриманні знань, навичок та професійних умінь поза освітньою системою, включаючи волонтерство, та визнання цінності такого досвіду;
- активізацію співпраці з третіми країнами;
- розвиток співпраці між молодіжними організаціями в Україні, в ЄС та його державах-членах;
- просування здорового способу життя молоді;
- активізацію мобільності студентів та викладачів, полегшення доступу до освіти.

Безпековий вимір співробітництва. Сенс входження України до колективних структур безпеки на Європейському континенті полягає в тому, щоб бути активним учасником європейської безпеки та мати реальні безпекові гарантії. Україні важливо реагувати на ерозію міжнародно-правових механізмів забезпечення безпеки та брак надійних гарантій міжнародної безпеки, що ставить її у ситуацію вакууму безпеки.

Серед невідкладних завдань у відносинах України з ЄС залишається поглиблена робота над демократичними та правовими реформами в Україні, здійснення подальших кроків у боротьбі з корупцією, створення прозорого бізнесового клімату. Активізувалося двостороннє співробітництво у сфері боротьби зі спільними загрозами – міжнародним тероризмом, контрабандою, нелегальною міграцією. Врегулювання питання щодо потоків нелегальних мігрантів становить важливий спільний інтерес України та ЄС.

Визначення ролі України у формуванні нової структури безпекових відносин у Європі має бути фундаментом для просування її ключових інтересів у відносинах як з європейськими країнами, так і провідними організаціями в галузі європейської безпеки, насамперед, з НАТО та ЄС.

Розвиток партнерських відносин України з Північноатлантичним Альянсом є важливою складовою європейської інтеграції держави та її включення у європейську та світову політичну, безпекову і економічну систему. Розширення всебічного співробітництва з НАТО є додатковим фактором інтеграції у світове співтовариство, а для Альянсу – одним із засобів пошуку нової ролі в європейській та світовій політиці.

Україна та ЄС відкривають нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції, співробітництва та проведення економічних і соціальних реформ, направлених на розвиток: функціонуючої ринкової економіки, монетарної та фіскальної політики, політики обмінного курсу, соціальної сфери, зайнятості, зменшення бідності, регіональний розвиток, сталий розвиток держави і суспільства.

Сучасна Європа об'єктивно є безпечною, вільною, здоровою, заможною, комфортною і гуманною частиною світу. Тому з процесами євроінтеграції в Україні мусять укріпитись демократичні цінності, положення Європейської конвенції з прав людини, де повага до особистості є найвищою цінністю.

Партнерство України з ЄС у напрямку поступової інтеграції розвивається у взаємозв'язку з розвитком економічного сектору України та економіки ЄС.

На шляху наближення до стандартів Європи, передбачається розвиток регіонів, подолання межі між містом і селом на основі використання стандартів Європи, підтримки різноманітних акцій, направлених на розвиток регіонів на місцевому та регіональних рівнях.

Нові освітні програми, направлені на повноцінний обмін досвідом, знаннями та навичками, сприяють розвитку освіти як у великих містах так і у регіонах та закріплюють конкурентоспроможність українців на світовому ринку праці.

Євроінтеграція також означає поступове набуття такого самого рівня безпекової культури, що і у країнах ЄС.

Вступ до ринку ЄС відкриє нові можливості для ведення бізнесу, зменшить рівень корупції, поступово покращить інвестиційний клімат через збільшення рівня довіри до України і відповідно забезпечить належні умови для ведення бізнесу в Україні.

Також політика євроінтеграції сприятиме врегулюванню статусу кордонів України.

Передумовою успіху модернізаційних процесів в Україні є інтеграція в європейській соціокультурній та науково-освітній простори. Для досягнення прогресу України на цьому шляху необхідно оновити базові концепції розвитку в освітній та інформаційній сферах, прискорити вирішення нагальних питань у галузі освіти, зокрема щодо недостатньої конвергенції наукових досліджень і вищої освіти, невідповідності існуючої мережі вищих навчальних закладів європейським вимогам.

Європейська інтеграція є важливою складовою процесу глобалізації сучасного світу та продовженням магістрального шляху модернізації західної цивілізації. Вона має декілька вимірів: по-перше – поглиблення інтеграційних процесів у різних сферах суспільно-політичного життя країн (політична, економічна, військово-політична), що організаційно утворюють повноцінну спільноту, по-друге – процес географічного розширення європейської спільноти за рахунок вступу нових країн-членів.

В умовах глобалізації зміст і роль державного суверенітету трансформуються. У межах ЄС як інтеграційного утворення новітнього типу йдеться не про відмову від державного суверенітету, а про “об’єднання суверенітетів” – спільні дії країн-членів з метою більш ефективної реалізації власних національних інтересів.

Процес інтеграції до ЄС відкриває для України перспективу підтримки державного суверенітету у нових міжнародних умовах, коли державна незалежність реалізується не у праві на здійснення одноосібних дій, а у реалізації національних інтересів спільно з іншими державами, які поділяють ті ж самі цілі. У разі набуття повноправного членства в ЄС Україна отримає гарантії безпеки, передбачені для країн-членів.

3. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1. Принципи функціонування органів державної влади в країнах Центральної та Східної Європи

Три процеси визначали умови розвитку країн Центральної і Східної Європи в 90-і рр. ХХ сторіччя. Це соціально-економічна і політична трансформація, пошук нового центру економічного і політичного тяжіння після розладу СРСР і світової соціалістичної системи, та глобалізація господарських зв'язків. Основні завдання соціально-економічного реформування країн ЦСЄ визначені копенгагенськими критеріями 1993 р. Заявки про вступ у Європейський Союз Угорщина і Польща подали у 1994 р., Румунія, Словаччина, Латвія, Естонія, Литва і Болгарія – у 1995 р., Чехія і Словенія – у 1996 р. Відтоді почався період активної підготовки до членства цих країн у Співтоваристві, що завершився у травні 2004 року (для Румунії та Болгарії – 2007 р.).

В даній ситуації варто зауважити, що при переході від економіки з централізованим плануванням до ринкового господарства виявляються три основні сфери реформування – макроекономічна стабілізація, реальна адаптація на мікроекономічному рівні, створення інституціональних рамок. Саме у цій площині знаходяться критерії на вступ до ЄС: політичні, економічні критерії та критерії, пов'язані із прийняттям інституціональних і юридичних норм ЄС. Країни-кандидати зобов'язані виконувати всі норми, що існують на дату їх вступу до ЄС. Зазначений комплекс включає:

- зміст, принципи і політичні цілі, викладені в базових угодах ЄС;
- юридичні норми, прийняті відповідно до цих договорів, і прецедентне право, що застосовує Європейський Суд;
- рішення та директиви в рамках ЄС;
- спільні акції, заяви та інші акти, схвалені в рамках спільної зовнішньої політики і політики безпеки;
- підписані країнами ЄС документи про спільні дії, позиції, домовленості, резолюції, заяви та інші акти, узгоджені судовими органами й у рамках внутрішньої політики;
- міжнародні угоди, підписані ЄС, а також угоди між країнами-членами, що відносяться до сфери діяльності ЄС. Таким чином, в системі характеристик членства ЄС існує власна логічна схема, завдяки якій країна в процесі інтеграції має повністю врегулювати питання гармонізації.

У травні 1995 р. була прийнята так звана Біла книга “Підготовка асоційованих країн Центральної і Східної Європи до інтеграції у внутрішній ринок ЄС”. Вона містила перелік усіх законодавчих актів, необхідних для інтеграції в єдиний ринок ЄС, а також рекомендації щодо порядку їх прийняття. Додаток, що є більш об'ємним, ніж основна частина Книги, охоплювала 23 сектори економіки і громадського життя, починаючи від спрямування капіталу до захисту прав споживачів. У книзі:

– наводиться загальний перелік найбільш важливих законів, до яких повинно бути адаптоване національне законодавство країни-кандидата і рекомендується порядок їх прийняття;

– даються рекомендації щодо того, які адміністративні і технічні структури необхідні для гарантій ефективного виконання законодавства;

– перераховуються напрямки і форми технічної підтримки, що робиться ЄС із метою зближення законодавства країн-кандидатів з правовою системою ЄС.

Надзвичайно важливим чинником конкурентоздатності країн Центральної та Східної Європи наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. стала якість державного управління. У цій сфері вони наражалися на великі проблеми. Давалася взнаки довга відірваність країн від широких міжнародних контактів, надзвичайно низка заробітна плата державних службовців, широкомасштабна заміна, переважно, через політичні мотиви, старих спеціалістів на лояльних до влади експертів практично по усій вертикалі влади. Повсюдно спостерігалися збільшення штатів в системі державного управління при дефіциті висококваліфікованих спеціалістів. Виявлялися протиріччя між вимогами ЄС децентралізувати процеси прийняття рішень і реальними можливостями виконати це завдання.

Управлінська структура у країнах ЄС все більше адаптується до вимог процесів децентралізації, встановлення партнерських відносин і прийняття ініціатив “знизу”. У країнах, що приєднуються до Європейського Союзу, важливим питанням стала необхідність покласти відповідальність за проведення регіональної євроінтеграційної політики на визначений урядовий орган. Таким чином, у центрі уваги знаходяться питання координації, як на міжвідомчому, так і на неурядовому рівні.

Значною мірою успіх інтеграційного процесу залежить від результативності роботи виконавчої влади на центральному та регіональному рівні. Це діяльність по адаптації законодавства ЄС на національному ґрунті, створення нових державних інститутів, визначення завдань інтеграції в ЄС одним із самих головних пріоритетів політики країни.

Державне управління та державна служба є особливою частиною процесу інтеграції до Європейського Союзу, оскільки не існує однозначних та жорстких норм, які визначають модель державного управління, що повинна бути запроваджена країнами, які намагаються стати членом Євросоюзу. Замість таких норм існує певний набір критеріїв щодо адміністративних процедур та проходження державної служби, яких повинні дотримуватись органи державної влади, аби відповідати цінностям демократичного суспільства. Ці критерії складають сутність Європейського адміністративного простору (European Administrative Space), чії принципи повинні реалізовуватись кожною державою-членом ЄС.

Європейський адміністративний простір побудований на таких засадах:

- надійність та можливість прогнозування (правова впевненість);
- відкритість та прозорість;
- відповідальність;
- ефективність та результативність.

Перший з концептів реалізується за допомогою низки принципів і механізмів адміністративного права, що спрямовані на забезпечення надійності та передбачуваності адміністративних дій та управлінських рішень. До них відносять верховенство права, тобто “управління згідно із законом”. Сутність верховенства права полягає в тому, що органи державної влади повинні здійснювати свої функції та повноваження відповідно до чинного законодавства. Органи державної влади повинні приймати рішення дотримуючись загальних правил і принципів та неупереджено ставлячись до будь-кого, хто підпадає під сферу їх повноважень. Верховенство права протидіє упередженості, тобто використанню владних повноважень у власних інтересах, та здійсненню дії всупереч загальним правилам, затвердженим та оприлюдненим спеціальним нормативно-правовим рішенням.

Іншим принципом, що сприяє запровадженню засади надійності та передбачуваності, – є правовий принцип пропорційності (доцільності та відповідності). Він означає, що згідно із законом адміністративні дії, повинні бути пропорційно вимогливими, тобто не можуть вимагати від громадян більше, ніж необхідно для досягнення мети. Окрім того, застосовується принцип процедурної справедливості, згідно з яким, процедури повинні гарантувати сумлінне та неупереджене застосування законодавства та приділяти увагу суспільним цінностям, таким як повага до людини та захист її честі і достоїнства.

Наступним принципом є своєчасність функціонування державного управління. Затримки (уповільнення) у прийнятті органами державної влади рішень і здійсненні ними певних дій може викликати недовіру або зашкодити як суспільним, так і особистим інтересам. Затримки можуть бути викликані нестачею ресурсів або відсутністю політичної волі. Але досить часто вони спричинені неефективністю та некомпетентністю (низькою кваліфікацією) державних службовців. Норми права можуть допомогти у вирішенні цієї проблеми через чітке визначення часових меж, протягом яких поставлені завдання повинні бути виконані.

Професіоналізм та професійна доброчесність державної служби слугують опорою для забезпечення принципів надійності та передбачуваності державного управління. Професійність державних службовців ґрунтується на поняттях неупередженості та професійної незалежності.

Засада відкритості передбачає, що управління відкрите для перевірки із зовні. З одного боку, відкритість та прозорість дозволяють будь-кому, хто стикається із адміністративними діями, дізнатися на основі чого вони впроваджуються; а з іншого – вони полегшують органам, що здійснюють нагляд, проведення зовнішніх перевірок. Відкритість та прозорість є також необхідними інструментами забезпечення принципу верховенства права, рівноправності перед законом і підзвітності.

Під відповідальністю розуміють, що особа або орган влади повинні пояснити та обґрунтувати свої дії перед тими, хто цього вимагає. Існує багато механізмів звітності, серед них: судовий розгляд, оскарження до вищого адміністративного органу, розслідування омбудсмена, інспектування, здійснене спеціальною комісією або радою, та перевірка у парламентському комітеті.

Відповідальність та нагляд є досить важливими елементами, оскільки вони гарантують в державному управлінні дотримання таких цінностей, як ефективність, результативність, продуктивність та передбачуваність.

Для того, щоб система державного управління була підзвітною, а органи державної влади чітко здійснювали свої повноваження відповідно до закону та існуючих процедур, необхідно здійснювати нагляд. Мета нагляду – переконатись, наскільки органи державної влади та посадові особи виконують свої функції ефективно, результативно та своєчасно, дотримуючись принципів і процедур, встановлених нормативно-правовими актами. Іншими словами, нагляд здійснюється з метою дотримання принципу “управління згідно із законом”, який є важливим інструментом захисту як суспільних інтересів, так і прав особистості.

Одним із критеріїв, за допомогою якого оцінюється відповідальність є ефективність управлінської діяльності. Ефективності як чиннику державного управління було приділено увагу зовсім недавно. Сутність ефективності як управлінського вміння означає забезпечення найкращого співвідношення між задіяними ресурсами та отриманими результатами.

Що стосується продуктивності, то це поняття виникло тоді, коли держава стала виробником і постачальником певних державних послуг, які сьогодні мають різні назви: управлінські, адміністративні. Результативність, що є спорідненим за змістом поняттям ефективності, полягає у тому, щоб забезпечити успішність державного управління у досягненні цілей та вирішенні суспільних проблем, що поставлені перед ним з боку уряду або визначені законодавством. Результативність передбачає аналіз існуючої державної політики, а також оцінку того, наскільки добре ця політика втілюється органами державної влади та державними службовцями.

Організація SIGMA розробила ряд показників у шести ключових сферах державного управління:

- Ø фінансового контролю і управління;
- Ø управління державними закупівлями;
- Ø управління державними витратами;
- Ø зовнішній аудит;
- Ø державна служба;

Ø управління розробкою і реалізацією політики (прийняття і впровадження рішень).

Ці показники побудовані на основі кращих стандартів, що застосовуються в цих сферах у країнах-членах ЄС, спрямовані на визначення як формальних аспектів (законодавча і нормативно-правова база, інституційна база), так і динамічних аспектів (практичне впровадження, потенціал для подальшого покращення) систем центрального управління, що оцінюються за допомогою такого інструмента. Результати оцінювання враховуються Європейською Комісією в процесі її діяльності по розширенню Європейського Союзу.

Сфера фінансового контролю і управління. Для цієї сфери не встановлено конкретної моделі фінансового контролю, яку повинна застосовувати країна-член ЄС. Між тим, визначені загальні зобов'язання країн-членів ЄС. Детальні

вимоги викладені у постановах і директивах щодо складу і функціонування процесів управління і контролю за коштами і ресурсами ЄС.

Серед постанов ЄС з питань управління державним бюджетом, фінансового контролю і зовнішнього аудиту, перш за все, береться до уваги Договір про ЄС (статті щодо визначення основних зобов'язань країн-членів, обов'язків і повноважень Європейської Комісії, положень про Європейський суд аудиторів, фінансові положення, боротьби з шахрайством), а також, акти ЄС, що регулюють бюджетні питання, витрати, власні ресурси Співтовариства, сільське господарство, рибне господарство, структурні фонди, митне співробітництво, повернення сум і санкції, фонди програми розширення, боротьба з шахрайством і корупцією.

В ході оцінки за даним показником рекомендовано прив'язувати ключові результати до результатів оцінки у інших сферах (зовнішній аудит, управління державним бюджетом, державні закупівлі і державна служба).

Аналізується наявність законодавчої бази, що визначає системи, принципи і засади функціонування системи фінансового контролю (управлінського/ внутрішнього контролю), в т.ч. механізми внутрішнього аудиту/ перевірок.

Порядок управлінського контролю оцінюється на наявність: стандартів/положень обліку і звітності; системи обліку; легко перевіряемого порядку запису трансакцій, що показує рух грошових коштів з національного бюджету/бюджету ЄС і обов'язки різних національних органів, залучених до процесу; контролю зобов'язань і виплат; контролю за закупівлями (у відповідності до показника у сфері систем управління державними закупівлями); контроль за доходами державного бюджету.

Звертається увага на існування механізму внутрішнього аудиту/перевірок, який повинен відповідати наступним критеріям: бути функціонально незалежним; передбачати наявність повноважень на проведення аудиту (перевірок); використовувати міжнародно-визнані стандарти аудиту.

Повинні існувати системи попередження помилок і покриття збитків та засоби реагування на помилки, зокрема встановлюється наявність структур для боротьби із шахрайством і корупцією.

В межах аналізу цього показника оцінюють також суб'єктивні і об'єктивні фактори (засоби вимірювання продуктивності, ефективності та якості) для визначення впливу і ефективності фінансового контролю.

Сфера управління державними закупівлями. Одним з пріоритетних завдань Європейської Комісії є побудова ефективно функціонуючого єдиного ринку. Визначальним для досягнення ефективного демократичного управління є існування налагодженої системи державних закупівель, завдяки якій стимулюється відкрита конкуренція для отримання контрактів державних органів і приватних організацій. Контракти, що видаються державними установами і органами, напівдержавними організаціями і комунально-житловим сектором складають приблизно 10 відсотків ВВП Європейського Союзу. Розумна політика і практика у сфері закупівель може зменшити витрати державних бюджетів, дозволити отримувати необхідні результати вчасно,

стимулювати розвиток приватного сектору, зменшити втрати, затримки, зменшити корупцію і неефективність в роботі урядів.

Законодавство у сфері державних закупівель повинно визначати принципи, що дозволяють:

- забезпечити достатній час для створення відповідної державної інституції з питань державних закупівель, набору і підготовки співробітників, створення нормативно-правової бази;

- передбачати розподіл повноважень по прийняттю рішень на національному, регіональному і місцевому рівнях;

- встановити вичерпний перелік органів і установ та/або джерел державних коштів, яких стосується система державних закупівель;

- визначати спільні правила для національних, регіональних і місцевих органів управління;

- розробити правила, процедури і стандартні форми для державних закупівель.

Майбутні члені ЄС повинні мати послідовну єдину політику, процедури плани можливого удосконалення закупівель. Серед питань, які мають бути розкриті в ході експертизи законодавства наявність: однієї процедури для закупівлі товарів, обладнання і робіт, загальної стандартної документації; інструкцій для потенційних учасників тендерів щодо підготовки тендерних пропозицій; процедур розкриття тендерних пропозицій, їх розгляду, оцінки, а також адміністрування контрактів і ведення записів; інструкцій щодо підготовки фінансової оцінки; чітко визначених критеріїв оцінки; вимог до від учасника щодо забезпечення тендерної заявки та гарантій виконання завдання; процедур оголошення тендера; відповідності часових рамок Європейським Директивам; можливості в учасників тендеру подавати письмові запити про уточнення інформації.

Для центрального управління державними закупівлями повинна існувати правова база для утворення відповідної інституції чи структури при певному центральному органі влади з загальними повноваженнями по розробці і впровадженню політики державних закупівель.

В процесі аналізу моніторингу процесу досліджується спроможність реалізації державних закупівель і відповідність підготовки службовців, що їх забезпечують. Для цього діагностується ефективність системи набору на службу і росту службовців. Дається характеристика навчання для співробітників, що займаються закупівлями в контексті як базової, так спеціальної підготовки, вивчення досвіду міжнародних закупівель.

Стосовно співробітників встановлюється адекватність їх чисельності завданням закупівель, плинність (особливо тих, хто отримує спеціальну підготовку), середня заробітна платня співробітників і їх можливості кар'єрного росту. Визначаються і інші чинники, зокрема можливості підготовки державних службовців в країні та закордоном, ступінь комп'ютеризації системи державних закупівель, спроможність приватного сектору здійснювати постачання за контрактами державного сектора

Вважаються важливими для забезпечення відповідності існування чітко визначені і зрозумілі для широкого загалу процедури контролю і аудиту закупівельних операцій, в т.ч. заходи по боротьбі з шахрайством і боротьбі з корупцією. Окрім того, повинні існувати методи оскарження рішень по наданню контрактів або подачі інших скарг щодо проблем, які виникають у процесі державних закупівель.

Окрім вищенаведених критеріїв, спроможність країни у приведенні законодавства і процедур у сфері державних закупівель у відповідність до стандартів країн-членів ЄС залежить від ряду факторів, в тому числі від наявності наступних елементів:

- стратегія проведення змін;
- стала підтримка змін на високому політичному рівні в уряді;
- підтримка змін в системі ключовими сторонами (парламент, компанії приватного сектору тощо) і широким загалом громадськості.

Сфера управління державними витратами. Законодавство, зокрема, Конституція, Бюджетний кодекс чи пов'язані закони, повинно чітко визначати принципи, що дозволяють:

- надавати вичерпне визначення поняття “державні кошти”;
- встановлювати, що управління всіма державними коштами здійснюється в рамках закону;
- встановлювати відносини між законодавчою і виконавчою владою у бюджетних питаннях;
- визначати правила і процедури фіскальних відносин в середині уряду;
- забезпечувати комплексність бюджету;
- визначати різні класи бюджетних установ, підприємств і органів і зв'язки між цими організаціями і бюджетом;
- створювати правову базу для формування і виконання бюджету і окреслювати ролі, обов'язки і повноваження Міністерства фінансів.

Законодавство має визначати баланс відносин між законодавчою і виконавчою гілками влади. Зокрема, основною роллю парламенту є затвердження бюджету і додаткових асигнувань, голосування по яких може проводитися протягом року. Окрім того, роль Парламенту може бути важливою у здійсненні перегляду політики проведення витрат з державного бюджету, як, наприклад, ухвалення макроекономічних і фіскальних сценаріїв, вивчення ефективності програми урядових витрат тощо.

Для цілей відповідного макроекономічного управління потрібно здійснювати контроль над всіма доходами і витратами державного бюджету.

Майбутні країни-члени ЄС повинні надавати інформацію по бюджету на середньострокову перспективу і визначати середньострокові фіскальні цілі. Коли вони стануть членами ЄС, незалежно від того, ввійдуть вони до Європейського монетарного союзу чи ні, вони повинні надати програми стабільності або конвергенції. В цих програмах повинні бути визначені основні елементи середньострокової програми витрат коштів державного бюджету, яка відповідає певним методологічним принципам і стандартам.

Серед вимог до бюджетного процесу – наявність чітко визначеного й зрозумілого порядку етапів бюджетного процесу, в якому часовий період для кожного етапу є достатнім для забезпечення його ефективності. Для Міністерства фінансів звичайною практикою має бути щорічне визначення основних пріоритетів бюджетної політики, правил проведення бюджетного процесу і основних форм для подання бюджетних запитів розпорядниками коштів. Міністерство повинно здійснювати аналіз і оцінку бюджетних запитів, встановлювати правила проведення переговорів з розпорядниками коштів; повинні існувати механізми для арбітражу і вирішення суперечок.

Проект бюджету, що подається до парламенту, повинен визначати цілі фіскальної політики, макроекономічні показники і основні визначені фіскальні ризики. В ньому повинен бути комплексний план всіх витрат державного бюджету; витрат за окремими організаціями, цілями і заходами; фінансування нових заходів; ієрархія підзвітності між розпорядниками коштів. Формулювання і формат бюджету повинні бути зрозумілими для громадян і засобів масової інформації.

Міністерство фінансів повинно мати змогу встановлювати ліміти витрат за державними програмами і здійснювати контроль за їх дотриманням. Воно повинне здійснювати моніторинг і контроль руху коштів по витратній частині бюджету на основі єдиної системи фінансових рахунків. Розпорядники коштів повинні подавати регулярні звіти Міністерству фінансів (або Державному казначейству), яке має порівнювати реальні обсяги використання коштів із місячними прогнозами, зробленими на основі фінансування, передбаченого бюджетом. Парламент і Кабінет Міністрів повинні мати повноваження щодо перегляду періодичних звітів з виконання бюджету і відповідної політики за умови зміни економічних або фінансових умов. Управління потоками грошових коштів повинно здійснюватися через єдиний казначейський рахунок під контролем Міністерства фінансів.

В процесі оцінювання спроможності країни щодо приведення бюджетного законодавства і процедур управління державними витратами у відповідність до стандартів країн-членів ЄС аналізується наявності послідовної стратегії проведення змін та бажання до змін на вищому рівні. Визначається також факт існування відокремленого підрозділу з питань модернізації бюджетної системи і приведення її у відповідність із концепціями і процедурами ЄС; розглядається положення такого підрозділу і його потенційний рівень впливу; встановлюється кількість фахівців, рівень їх вмінь, мотивація і ефективність роботи.

Сфера зовнішнього аудиту. Природа і функціонування зовнішнього аудиту не є частиною *acquis communautaire*. Між тим, Договором про ЄС фактично передбачається існування органів аудиту та їх спроможність співпрацювати з Європейським судом аудиторів. Загальними стандартами фінансового контролю за управлінням коштами ЄС і власними ресурсами країн-кандидатів, а також країн-членів ЄС, вимагається ефективний зовнішній аудит всіх ресурсів і активів державного сектора; такі перевірки повинні проводитися постійно і злагоджено.

Для оцінювання достатності цього показника аналізуються повноваження перевіряючого органу на: спроможність задовільного проведення аудиту всіх державних коштів і ресурсів, всіх державних органів і інституцій, в т.ч. також ресурсів ЄС; відповідність типу виконуваної роботи спектру перевірок, зміст яких викладений у стандартах аудиту INTOSAI; наявність необхідної операційної і функціональної незалежності для виконання своїх завдань.

В процесі опрацювання спроможності перевіряючого органу аналізуються його можливості щодо підготовки своїх звітів вчасно і з використанням реальних фактів, а також реакції на ці звіти парламенту, уряду. Визначається можливість цього органу відслідковувати процес впровадження його рекомендацій, дотримання ним міжнародно- і загальноєвропейських стандартів аудиту, обізнаність з вимогами процесу приєднання до ЄС. Вважається важливим наявність спроможності щодо удосконалення системи зовнішнього аудиту державного сектору і загальні показники ефективності.

Сфера державної служби. В цій сфері аналізується шість основних показників, зокрема стосовно:

- правового статусу державних службовців встановлюється наявність правової бази, яка визначає статус державних службовців, відповідальних за надання порад та впровадження урядової політики, виконання адміністративних дій та забезпечення надання послуг;

- правомочності, відповідальності та підзвітності державних службовців в контексті наявності в законодавстві чітких підстав для виконання державними службовцями своїх дій, а також ефективних механізмів підзвітності та правових основ відповідальності;

- неупередженості та чесності державних службовців, в контексті: забезпечення виконання ними адміністративних дій незалежно від особистих інтересів; можливостей застосування ефективних дисциплінарних заходів на протидію корупції чи інших випадків зловживання владою; деполітизації посадової діяльності державних службовців; визначеності на законодавчому рівні структури заробітної плати державних службовців;

- ефективності в управлінні державних службовців та наявності дієвого кадрового контролю, зокрема щодо встановлення загальнодержавної системи управління персоналом; забезпечення мотивації для ефективної роботи державних службовців; відкритості у сфері витрат на утримання державної служби та обсяги її штатної чисельності;

- професійності та стабільності державних службовців, що пов'язується з фактами забезпечення у правовій базі відкритого конкурсного відбору державних службовців на основі їхніх заслуг, а також кар'єрних можливостей;

- розвитку ресурсів державної служби в сфері європейської інтеграції, які оцінюються за наявністю: кадрового потенціалу структурних підрозділів, що спрямовують свою діяльність в контексті координації та управління справами ЄС; механізмів ротації та стимулювання для забезпечення реалізації функції європейської інтеграції достатньо кваліфікованими державними

службовцями; спеціальних навчальних програм для підготовки корпусу державних службовців до імплікацій членства в ЄС.

Сфера управління розробкою і реалізацією політики (прийняття і впровадження рішень). Цей показник передбачає оцінювання системи розробки, прийняття і впровадження рішень, яка дозволяє правовими засобами забезпечити досягнення урядових пріоритетів діяльності гармонізованих між собою та економічно ефективних. Система повинна мати переконливі інструменти створення рішень, що не змінюють бюджет, гарантують їх впровадження і закладають основи для ефективного функціонування в ЄС.

Складовими показника є характеристика:

- послідовності процесу розробки та прийняття рішень (загальна рамка для прийняття рішень повинна бути чітко викладена в формі документу, зрозуміла і прийнятна для всіх учасників процесу розробки, прийняття і впровадження рішень), системи координації процесу формування і впровадження політики між міністерствами, яка гарантує адекватну оцінку фінансових, євроінтеграційних і правових імплікацій будь-якої пропозиції; системи планування роботи Уряду, зокрема наявність програми термінових заходів уряду, програму Кабінету Міністрів на середньостроковий період (наприклад, на найближчі 3-4 тижні), стратегії законодавчої роботи уряду;

- механізмів врегулюванню спорів з питань політики між міністерствами;

- центрального органу управління з достатнім інституційним потенціалом і владними повноваженнями для того, аби забезпечувати: виконання вимог щодо координації процесів формування і впровадження рішень; адекватну організаційну підтримку центру прийняття рішень; оформлення і розповсюдження рішень; моніторинг впровадження рішень (в тому числі і розробку необхідних підзаконних актів);

- ресурсу для забезпечення дорадчих функцій для Прем'єр-Міністра, Кабінету Міністрів і урядових комітетів щодо стратегічних питань;

- організації координації питань щодо європейської інтеграції, зокрема в контексті механізму спільного міністерського нагляду; міжвідомчого механізму внутрішнього і зовнішнього просування питань з європейської інтеграції та здійснення відповідного моніторингу; підтримки координаційного механізму через відповідний ресурс у міністерствах;

- участі Кабінету Міністрів у бюджетному процесі (прийнятті бюджетних рішень) через механізми забезпечення спільного визначення і встановлення певних лімітів витрат з детальним обговоренням потреб фінансування кожного міністерства і узгодженням міжміністерських спорів.

Повинні існувати механізми, що дозволяють оцінювати наступні фактори при підготовці рішень: вартість для бюджету; економічні наслідки; соціальні і екологічні наслідки; ефективність і практичність впровадження. Механізми повинні включати комунікативні заходи щодо консультацій із представниками зовнішніх інтересів і забезпечувати їх інформування про результати такого вивчення порушених питань.

Потрібно зазначити, що у країнах-членах ЄС існує Кодекс етики, і в ньому визначені найважливіші обов'язки державних службовців. Загалом до них відносяться наступні:

- обов'язок керуватися Конституцією і законодавством;
- обов'язок підкорятися наказам і працювати у відповідності із вказівками керівництва;
- обов'язок зберігати лояльність;
- обов'язок зберігати нейтральність, конфіденційність і службову таємницю.

В ряді країн ЄС є окреме міністерство або державний орган з питань державної служби, як, наприклад, у Франції, Португалії і Іспанії. Ці міністерства є відповідальними за загальні аспекти управління системою державної служби.

До завдань цих органів відносяться:

- розробка проектів законів і підзаконних актів з питань державної служби;
- організація прийому на державну службу;
- координація управління людськими ресурсами;
- ведення переговорів з професійними спілками державних службовців від імені Уряду;
- управління процесом підготовки і підвищення кваліфікації державних службовців.

В більшості інших країн ЄС повноваження по управлінню системою державної служби здійснюються Міністерством фінансів або Міністерством внутрішніх справ, як, наприклад, в Німеччині. В Італії і Швеції створені спеціальні органи для проведення переговорів з професійними спілками державних службовців.

В країнах ЄС порядок прийому на роботу регулюється законом, особливо в тих країнах, які мають так звану кар'єрну державну службу, як, наприклад, Австрія, Франція, Німеччина.

В деяких країнах ЄС періодично проводиться відкритий конкурс на заміщення вакансій. Проводяться усні та/або письмові тести і готуються списки з результатами учасників. Учасники з найкращими результатами приймаються на службу (по ранжуванню) для заміщення всіх вакантних посад. В період між двома конкурсами вакантні посади заповнюються з резервного списку. Система конкурсів застосовується у Франції, Бельгії, Італії, Греції, Ірландії, Люксембурзі, Португалії і Іспанії.

В Німеччині система конкурсу не використовується, але тут є чітко визначені вимоги до вступу на службу. Основні вимоги до кожного рівня кар'єрного шляху встановлені законом, додаткові критерії, в залежності від особливостей посадової інструкції, оприлюднюються. До критеріїв відбору відноситься оцінка вмінь, знань і досягнень.

Кар'єрний ріст у країнах ЄС означає просування по службі, збільшення в оплаті праці і мобільність.

У Франції питання просування по службі регулюються загальним статутом і статутами, які стосуються державної служби. При просуванні шляхом участі у відборі до уваги приймається як вислуга років, так і заслуги державного службовця. Державні службовці, які хочуть отримати просування по службі, можуть брати участь у конкурсі або отримувати підвищення рангу у відповідності до результатів їх роботи і вислуги років.

У Німеччині посади, які може зайняти державний службовець, зазвичай оголошуються в самому органі, і при просуванні по службі враховуються результати професійної діяльності і існуючий штатний розпис. Державний службовець просувається з рангу в ранг по так званому кар'єрному шляху. Зазвичай, державні службовці йдуть по одному з чотирьох кар'єрних шляхів – найвища служба, вища служба, середня служба і звичайна служба – але є можливість перейти на більш високий вид служби, в основному після проходження курсів підвищення кваліфікації або шляхом процедури “прискореного шляху”.

У Великобританії системи просування по службі були делеговані безпосередньо державним органам, які повинні визначати власні процедури в рамках Кодексу управління державною службою. Загальними принципами є оцінка всіх кандидатів, відбір на основі визначених заслуг; процедура проводиться комісіями з питань просування по службі на основі щорічних звітів про особистісні риси працівника і його спроможність працювати на наступному рівні. Незважаючи на це, новою тенденцією є скасування комісій з питань просування по службі і індивідуальне просування по службі на конкретні посади.

У більшості країн ЄС ротація – мобільність заохочується за двох важливих причин: по-перше, означає підвищення гнучкості і ефективності у роботі міністерства або іншого державного органу, а по-друге, надає можливість державному службовцю ознайомитися з іншими напрямками роботи, набутти нові вміння або розвинути власну кар'єру.

У Франції і Німеччині був розроблений ряд інструментів для тимчасового пересування з ціллю підвищення гнучкості в управління кадрами, як, наприклад, французька система “роботи в службі” (ситуація, коли кар'єрний державний службовець працює на політичний кабінет або у складі спеціальної урядової робочої групи протягом певного періоду часу, зберігаючи статус державного службовця (зазвичай йдеться про виконання певних завдань за межами державної служби).

У всіх країнах ЄС винагорода державних службовців складається з декількох елементів. Серед цих елементів найбільш важливим є посадовий оклад. Але його значення у загальній заробітній платні є різним – від приблизно 40% в Італії і 50% в Іспанії до більше 80% у Нідерландах. Часто застосовуються інші виплати і премії.

Принципи діяльності органів державної служби відображені в законодавстві всіх країн – членів ЄС, серед них:

- верховенство права,
- чіткість і однозначність законодавства,
- відкритість і прозорість,

- підзвітність і відповідальність,
- ефективність,
- організаційна спроможність,
- залучення громадян до процесів прийняття рішень.

Єдині принципи державного управління для країн – членів ЄС не обмежують функціональних можливостей державних органів і передбачають гнучкість щодо організації державної служби. Конкретна модель функціонування державної служби залежить від політичної волі уряду країни. Можна навести кілька складових, притаманних державній службі в будь-якій демократичній країні, а саме це:

- наявність нормативно-правової бази;
- високий професіоналізм виконавців;
- бажання або звичка цих виконавців дотримуватися нормативної бази;
- наявність відповідної системи контролю та стимулювання державних службовців, які підтримують цю звичку.

Процедури вступу на державну службу в країнах Європейського Союзу ґрунтуються на двох принципах, що, як правило, прямо передбачені конституцією. Це:

- рівний доступ кожного громадянина до державної служби – будь-який громадянин має право вступу на державну службу, якщо він (чи вона) відповідає загальним вимогам, установленим законом, і специфічним правилам, що необхідні для виконання конкретних посадових обов'язків;
- відбір найбільш кваліфікованих осіб на конкретні посади державної служби.

Загалом обидва принципи більшою чи меншою мірою реалізуються в усіх країнах – членах ЄС, хоча в деяких з них спостерігається домінантність одного. Так, у країнах, що зазнали впливу французької моделі державної служби (Іспанія, Португалія, Італія), переважає принцип рівного доступу. Водночас у країнах з відкритою системою державної служби, таких як Нідерланди чи країни Скандинавії, більше значення має принцип відбору найкращих кандидатів на відповідні посади державної служби.

3.2. Компетентнісний підхід до державної служби у практиці Європейського Союзу

Важливим фактором у процесі побудови ефективної системи державного управління в ЄС є компетентнісний підхід, який крім професійних знань і вмінь передбачає професійну підготовку державних службовців. В контексті професійної підготовки державних службовців основоположними принципами є стандарти професійної діяльності на засадах стратегічного планування із запровадженням результативного та ефективного обслуговування потреб населення.

На європейському ринку професійної підготовки державних службовців на сучасному етапі конкурують декілька моделей підготовки державних службовців:

- французька (передбачає державно-централізовану систему підготовки нечисленної висококваліфікованої еліти, яку забезпечує Національна школа державного управління);

– німецька (основою підготовки є юридична освіта, доповнена службовою підготовкою та системою підвищення кваліфікації для державних службовців);

– англосаксонська (поєднання бізнесу і державного управління).

Концепція компетенцій походить з приватного бізнесу. Суть менеджменту на основі компетенцій можна висловити як “розуміння того, що люди є людським капіталом державних організацій і що вони повинні користуватись усіма можливостями використовувати і розвивати свої таланти з метою надавати кращі послуги громадянам”.

Менеджмент на основі компетенції передбачає визначення компетенцій, які необхідні для належного виконання роботи, побудову структури і її використання як основи для добору, відбору, навчання і підвищення кваліфікації. Структура компетенцій – це перелік компетенцій, але також і засіб, за допомогою якого компетенції можуть бути виражені, розглянуті та виміряні.

Головна різниця між менеджментом на основі компетенції та традиційним підходом до кадрового менеджменту, полягає в тому, що перший робить наголос на різноманітних знаннях, уміннях, підходах, ставленнях і поведінці, які необхідні людям для досягнення стратегічних цілей організації. Традиційний підхід робить наголос більше на роботі і формальних кваліфікаціях, та досвіді, як показниках вірогідного виконання такої роботи.

Що стосується визначення поняття “компетентність”, то можна визначити наступні:

– знання, вміння, здібності та інші якості, які необхідні для бажаної успішної професійної поведінки;

– навички та риси, які необхідні працівнику для ефективного виконання роботи;

– поведінка, яку переважно демонструють успішні працівники, на відміну від менш успішних;

– комплекс знань, вмінь, здібностей, мотивації, цінностей та інтересів;

– знання, навички, здібності та інші характеристики, які пов’язані з високими досягненнями в роботі;

– комбінація мотивів, рис, переконань та цінностей, яка містить також певні поведінкові показники та знання, індивідуальні характеристики, які можна виміряти та які наглядно демонструють різницю між високими та низькими досягненнями в роботі;

– характеристики, які відображають успішну поведінку на роботі;

– будь-які знання, навички або вміння, особистісні якості, які демонструються через поведінку та мають своїм результатом визначні досягнення в роботі.

Таким чином, у зарубіжних джерелах ключовими словами при визначенні поняття компетентність є: успішність, робота, досягнення в роботі, поведінка.

Підхід до відбору та оцінки працівників на основі моделі компетентності для певної посади є прагматичним та таким, що дає змогу підвищити прозорість процедур відбору та просування по службі, реально оцінити потреби у навчанні та професійний розвиток персоналу, завдяки можливості спостерігати

та певним чином вимірювати на основі встановлених критеріїв необхідні для успішної роботи прояви поведінки.

Таким чином, критерії оцінювання при застосування моделі або профілю компетентності для певної посади поєднують в собі: особливості професії державного службовця, специфіку органу, особливості роботи на певній посаді, професійно важливі знання, вміння та особистісні якості, необхідні для успішної і результативної роботи працівника.

Поєднання певних компетентностей у профілі компетентності та застосування такого профілю як основи для кваліфікаційних вимог при відборі на певну посаду, забезпечує найбільш повну відповідність індивідуальних здібностей та досвіду кандидата потребам органу відповідно до цілей його діяльності. Іншими словами, цей інструмент дозволяє вирішувати кадрові питання таким чином, що керівництво органу може бути впевненим в тому, що працівник, якого було відібрано на основі його відповідності профілю компетентності для посади, буде відповідати своїй посаді та виконувати свої професійні обов'язки на належному рівні, не потребуючи невідкладного додаткового навчання або тривалої адаптації.

Із вищевказаного можна зробити висновок, що компетентність – це вимірюване вміння, здатність, знання або поведінкова характеристика, необхідна для успішного виконання певної роботи. Сукупність цих характеристик, необхідних для роботи на конкретній посаді (у групі посад), називають профілем компетентності.

Компетентність – головна цінність, на якій базується сучасне управління персоналом на державній службі в розвинутих країнах.

Наприклад, на засадах компетентності базується управління персоналом на державній службі в Німеччині, Австрії, Нідерландах.

В Австрії при Міністерстві фінансів існує центр оцінювання, у якому працюють близько 10 психологів, що займаються соціально-психологічною компетентністю державних службовців.

У Європейському адміністративному просторі існують інституціалізовані вимоги до посад адміністративних лідерів.

Часто доводиться робити вибір між компетенцією, яка стосується біхевіоральних характеристик особистості, і яка в казуальний спосіб зв'язана з ефективною працею, і компетенцією, яка є “здатністю виконувати дії в рамках заняття відповідно до приписаного стандарту”. Перша зосереджена на внесках в успішне виконання роботи; друга – на продемонстрованих наслідках компетенції.

В літературі обговорюється багато різних підходів до визначення компетенцій посад та компетентностей і розбудову систем компетенцій. Серед найбільш популярних методів – техніка критичних інцидентів (випадків) та інтерв'ю щодо біхевіоральної події.

Метою є ідентифікація поведінки, яку має продемонструвати ефективний виконавець роботи, і яку менш ефективний не демонструє. В результаті з'являється парадигма важливих для виконання роботи елементів, які і обумовлюють різницю між успіхом і провалом.

В різних країнах-членах ЄС є певні розбіжності у розуміння компетенцій, зокрема для цілей державної служби під компетенція розуміють:

- в Ірландії – необхідну поведінку і атрибути, а також знання та уміння, необхідні для належного виконання роботи в спосіб, який дає змогу реалізувати індивідуальний потенціал і надати клієнтам послуги найвищої якості;
- у Великобританії – “уміння”, між тим, включаючи до відповідних програм підготовки знання і ставлення;
- у Німеччині – здатність добре виконувати завдання;
- у Нідерландах (для вищої державної служби) – біхевіоральні критерії, кожен з яких чітко визначений, і які безпосередньо помітні в діяльності посадовця.

Державні служби країн-членів ЄС мають різний досвід у створенні систем, що ґрунтуються на компетенції.

Так, в Німеччині структура профілю компетентності включає якості, які мають бути притаманні керівникам у сфері державного управління:

1. Стратегічна компетентність: глобальне мислення, системне мислення, здатність передбачати і вирішувати проблему, толерантність у відносинах.

2. Соціальна компетентність: здатність працювати в міжнародних командах; мотивувати і переконувати; до навчання і нововведення, вирішувати конфліктні ситуації, а також особиста привабливість.

3. Функціональна компетентність: вміння приймати рішення, ініціативність; вміння, які пов’язані з роботою; гнучкість та витривалість у роботі.

4. Управлінська компетентність: організаційні здібності, відповідальність, сила переконання, авторитет керівника, поведінка керівника.

5. Професійна компетентність: університетська освіта, досвід лінійної та штабної роботи, багатий досвід роботи у функціональних сферах, зарубіжний досвід роботи, знання не менше двох іноземних мов, управлінське лідерство.

У Німеччині розрізняють оцінку роботи для конкретного робочого місця й оцінку придатності за загальними ознаками особистості. Перша оцінка стосується якості та кількості результатів, а також способу роботи (наприклад, дружнє ставлення до клієнтів, самостійність тощо). Друга – включає: “здатність мислити”, “старанність”, “швидкість виконання завдань”, “творчість”, “здатність та готовність учитися”. Службовій атестації насамперед підлягають загальні розумові здібності, характер, рівень кваліфікації, працездатність, соціальна поведінка та ступінь навантаження. При періодичній оцінці працівників застосовують наступні критерії: “знання за спеціальністю”, “здатність до роботи в групі”, “якість роботи”, “готовність до досягнення високих результатів”, “мотивація”, “здатність приймати рішення”, “комунікаційна здатність”, “готовність до роботи”, “постановка цілей”, “самостійність”, “здатність до оцінки”, “стратегічне планування мислення”, “економічний образ мислення”, “делегування”, “гнучкість”, “відстоювання власної точки зору”; “організаційні здібності”, “відповідальність”, “здатність до сприйняття інновацій”, “творчий підхід”, “надійність”, “лояльність”, “уміння вести переговори” та “впевненість у собі”. Метою атестації є створення чітко вираженої, об’єктивної та порівняльної картини відносно продуктивності та

здібностей працівника, що слугує основою для прийняття персональних рішень, допомагає в управлінні кадрами, їх розвитку.

Для Великої Британії ключові сфери компетенції вищих державних службовців наступні:

- Ø Лідерство.
- Ø Управління персоналом.
- Ø Особиста ефективність.
- Ø Стратегічне мислення і планування.
- Ø Комунікаційні навички.
- Ø Інтелект і творчий підхід.
- Ø Досягнення результатів в роботі.
- Ø Управління фінансами та іншими ресурсами.
- Ø Професійна компетентність і навички експерта.

Необхідні якості керівника, відносяться до 3 груп: керівництво, управління і комунікації, особистісні якості.

Крім того, у державній службі Великобританії створений перелік необхідних професійних навичок та вмінь для уряду. Цей перелік враховує 4 основних категорії навичок та вмінь:

1. Лідерство (нова модель лідерства для вищої державної служби, проголошена у березні 2006 р.).

2. Основні (базові) навички та вміння для державних службовців: управління людьми; фінансовий менеджмент; управління проектами та програмами; аналіз та використання фактів.

3. Додатково: стратегічне мислення; комунікація та маркетинг.

4. Професійні навички та вміння, пов'язані з видом діяльності; ширший досвід (досвід, що виходить за межі однієї сфери діяльності) – насамперед для вищих державних службовців.

Перелік спрямований першочергово на три сфери діяльності, визначені Радою керівників державної служби/The Civil Service Management Board (CSMB): надання послуг у галузі політики (допомога урядовцям у виробленні та прийнятті політичних рішень), надання операційних послуг, надання корпоративних послуг (навчання, управління персоналом, інформаційні технології, фінанси і т.д.).

Для початківців на державній службі у Великій Британії розроблені “Структура швидкого входження в компетенції” поряд із “Структурою компетенцій вищих державних службовців”.

Структура швидкого входження в компетенції:

Ø Набір умінь:

- умінь досягати запланованого;
- інтелектуальний потенціал;
- міжособистісні умінь.

Ø Компетенція:

- прагнення до результатів;
- навчання і вдосконалення;

- прийняття рішень;
- конструктивне мислення;
- розбудова продуктивних відносин;
- комунікація з впливом.

Структура компетенцій вищих державних службовців:

- Ø Лідерство в ім'я результату.
- Ø Надання мети і напрямку.
- Ø Особистий вплив.
- Ø Стратегічне мислення.
- Ø Отримання найкращого від людей.
- Ø Навчання і вдосконалення.
- Ø Зосередження на досягненні запланованого.

Система оцінки державного службовця Великої Британії в середині 90-х рр. минулого століття містила десять установлених критеріїв (індикаторів компетентності): “освіта”, “особистість та сила характеру”, “розсудливість”, “відповідальність”, “ініціативність”, “точність”, “діловитість і такт”, “здатність до керівництва підлеглими”, “старанність”, “поведінка на службі” (з поділом кожного з них на три ступені: нижче середнього, середній та вище середнього), що впливало на підвищення по службі. За зауваженням Д.Келлі, нині у Великій Британії Центр управління державною службою вбачає власну місію щодо професійної підготовки у “зміні способу роботи, мислення та комунікації людей”. Конкретні програми підвищення кваліфікації, які здійснює Центр, охоплюють основні навички з вироблення політики, управління політикою і чимало інших практичних курсів

Для Нідерландів характерні наступні ключові сфери компетенції вищих державних службовців:

1. Системне управління: бачення майбутнього, управління цілями, формування союзів, лідерство.
2. Вирішення проблем: аналіз інформації, формування альтернатив, концептуальна гнучкість, прийняття рішень.
3. Міжособистісні відносини: вміння слухати, врахування реакції оточуючих, гнучкість поведінки, допомога підлеглим в професійному розвитку.
4. Оперативна ефективність: ініціативність, оперативний контроль, делегування повноважень, вміння концентрувати увагу.
5. Вплив на людей: усні презентації, впевненість в собі, вміння переконувати, розробка плану дій.
6. Особистісні якості: енергійність, стійкість в стресових ситуаціях, мотивація на якісну роботу, здатність вчитися.
7. Управління з врахуванням середовища: розуміння зовнішнього середовища, розуміння політичних факторів, чесність і етика, усвідомлення своєї ролі.

В Нідерландах система менеджменту на основі компетенції для вищої державної служби включає 42 уміння, які стосуються саме менеджерських посад. Основу менеджерських посад в державній службі формує сім ключових компетенцій або “чудова сімка”.

“Чудова сімка” компетенцій голландської державної служби для вищих державних службовців включає:

Ø Потенціал індивідуального розвитку:

- Самоінформування.
- Здатність до навчання.

Ø Оцінка індивідуальної праці.

Ø Обізнаність з довкіллям.

Ø Кадровий розвиток.

Ø Переконливість.

Ø Цілісність.

Ø Ініціативність / активна позиція.

Голландський інститут державного управління (РОІ) розробив систему компетенцій на основі різноманітних систем, які використовуються голландськими міністерствами і вищою державною службою. Компетенції визначаються як “набір знань, умінь, ставлень і атрибутів, описаних у термінах поведінки, які роблять значний внесок в успішну діяльність на певній посаді та до реалізації завдань організації”.

Використовується перелік з 51 компетенції, які згруповані в 7 основних сфер (кластерів): адміністративний потенціал, розв’язання проблем, оперативна результативність, лідерство, комунікація, міжособистісна ефективність і вплив, здатність до самостійного спрямування. Для розробки певних компетенцій РОІ організовує так звану “клініку компетенцій”, навчальні модулі зосереджені на специфічних компетенціях.

В Ірландській державній службі діє система менеджменту діяльністю, яка включає в себе структуру компетенцій. Компетенції є невід’ємною частиною процесу реформування уряду.

Особиста ефективність включає:

- Впевненість у своїх силах.
- Досягнення, прагнення і відданість.
- Ініціативна командна праця.
- Комунікація.

Менеджмент заради результатів:

- Менеджмент бюджету і ресурсів.
- Пошук і менеджмент інформації.
- Опікування ясністю і якістю роботи.

Стиль мислення і розв’язання проблем:

- Аналітичне мислення.
- Концептуальне мислення.
- Прийняття рішень і суджень.
- Спеціальні знання.

Групова і міжособистісна ефективність:

- Створення мереж/вплив.
- Міжособистісне розуміння.
- Обслуговування клієнтів.
- Менеджмент і розвиток.

- Люди.
- Лідерство.

У Латвії, розроблена щорічна атестаційна форма державних службовців, яка базується на наборі на шести компетенцій:

- управління людськими ресурсами;
- співпраця;
- планування і контроль;
- комунікація;
- стратегічні підходи і творчість;
- професійні знання.

В Португалії застосовується система компетенцій державних службовців і вищих посадових осіб виконавчої влади, яка визначена і закріплена у законодавстві.

У Словаччині важливим елементом кваліфікації для призначення на вищу посаду є спроможність кандидата виконувати управлінські функції. Серед компетентностей при проведенні оцінки державних службовців виділяють такі: “знання правової системи”, “якість роботи”, “трудова дисципліна” тощо.

Згідно з польським законодавством про державну службу державний службовець зобов’язаний розвивати свої професійні знання. Успішність у підготовці є одним з головних факторів, які враховуються при оцінюванні роботи. У Польщі розроблено кваліфікаційний стандарт для п’яти груп посад цивільної служби. Перша група – вищі керівники, для яких необхідні такі компетентності: “лідарство”, “здатність керувати іншими”, “здатність вирішувати проблеми та виробляти управлінські рішення”. Друга група – керівники середньої ланки, яким мають бути притаманні “здатність керувати іншими”, “спроможність приймати управлінські рішення”, “уміння організовувати роботу інших”. Третя група – координатори, яким має бути властива здатність “керувати іншими”, “вирішувати проблеми”, “організовувати роботу інших”. Четверта група – фахівці, яким необхідні “уміння організовувати свою роботу”, “навички роботи з клієнтами”, “адаптація до змін”. П’ята група – допоміжні посади: “робота з клієнтами”, “адаптація до змін”, “вирішення проблем”. Також визначено сім загальних компетентностей: “робота з клієнтами”, “адаптація до змін”, “наполегливість”, “організація роботи”, “ефективне спілкування”, “вирішення проблем”, “стійкість до стресів”.

Для прикладу розглянемо також США. Модель “Основи кваліфікації керівника” для вищих федеральних державних службовців в США включає такі основні компоненти:

1. Керівництво змінами: бачення, сприйняття зовнішнього середовища, творчість і інновації, стратегічне мислення, постійне навчання, еластичність, гнучкість, мотивація на надання послуг.
2. Керівництво персоналом: управління конфліктами, розуміння культурних факторів, формування команди, чесність.
3. Управління ресурсами: управління фінансами, управління людськими ресурсами, управління технологіями.

4. Досягнення результатів: відповідальність, вміння вирішувати проблеми, підприємливість, рішучість, орієнтація на споживачів, адміністративні навички.

5. Комунікації і формування коаліції: усні комунікації, письмові комунікації, ведення переговорів, створення союзів і партнерство, розуміння політичних факторів, навички міжособистісного спілкування.

У США серед критеріїв оцінки фігурують: “точність”, “надійність у виконанні покладених на службовця завдань”, “чистота та порядок у роботі”, “оперативність у роботі”, “ретельність”, “пильність”, “старанність”, “уважність”, “професіоналізм у виконанні завдань”, “розсудливість”, “особистість”, “ставлення до колег”, “ініціативність”, “виконання роботи”, “організаційні здібності”, “здатність до керівництва”, “обсяг виконуваної роботи”, “успіх у підвищенні службовців” та “стимулювання кар’єрного зростання”. Зазначені критерії доповнюються необхідними спеціальними критеріями залежно від сфери діяльності. Наприклад, охоронна служба доповнюється критерієм фізичної підготовки, що поділяється на п’ять ступенів.

У країнах ЄС під час процесу оцінювання значна увага приділяється кінцевим результатам роботи (наприклад, укладання цільових угод, участь в організаційній діяльності), комунікаційним аспектам, враховуються результати роботи, правильність виконання, творчий підхід, надійність, організаційні навички, робота в команді тощо

Європейська Комісія визначила для свого персоналу “Рамки компетенції і поведінки”, які використовуються як інструмент, який допомагає формувати професійну основу Комісії.

Основні компетенції для всіх включають наступні компоненти: поведінка, праця поряд з іншими, мотивація, культура сервісу, компетенція, комунікація, досягнення результатів, розв’язання проблем і судження.

Для тих, хто займає менеджерські та лідерські посади компетенція передбачає: лідерство, керівництво людьми, менеджмент фінансів та інших ресурсів.

Специфічні для певної посади компетенції та аспекти поведінки визначаються посадовими інструкціями.

Зокрема для призначень службовців вищого керівництва пропонується застосувати наступні ключові компетенції:

- розробка глобальної місії;
- досягнення цілей Комісії, результатів і прийняття рішень;
- організація і структуризація праці (включно з активним визначенням цілей на випередження та ефективним менеджментом і моніторингом часу, витрат, діяльності і засобів);
- відкритість для інновацій і творчості;
- управління персоналом і створення міцних команд;
- міжособистісний менеджмент, включно зі створенням мереж і здатність впливати, тобто, здійснювати вплив, вести переговори і переконувати персонал, партнерів і аудиторію;
- специфічні знання технічного характеру або щодо специфіки Генерального Директорату.

Європейське бюро з відбору на державну службу (EPSO) також користується переліками компетенцій, які вимагаються від претендентів на керівні посади середнього рівня і схвалені Комісією та відображені в Таблиці компетенцій та аспектів поведінки в документі “Огляд питань розвитку кар’єри” (CDR).

До основних компетенцій належать:

- Загальні менеджерські уміння;
- Комунікаційні навички;
- Міжособистісні навички;
- Уміння вести переговори;
- Попередня мобільність в рамках організації.

Технічні кваліфікації включають обізнаність з адміністративних, фінансових питань та контролю. Спеціальні знання передбачають знання політики ЄС, мов, законодавства і програм, особливо тих, що стосуються даної посади.

Для керівника підрозділу передбачені основні обов’язки щодо менеджменту завдань і досягнення цілей; персоналу і ресурсів, а також менеджмент відносин, який включає комунікацію, координацію, консультацію, представництво і переговори.

Зміст і формат функціонування державної служби Європа пов’язує з послугами, які надають державні службовці в інтересах і заради забезпечення добробуту громадян своїх країн. Оскільки лідери, що складають вищий корпус державних службовців, очолюють профільні колективи державних службовців і фактично задають напрями та наповнюють змістом діяльність державної служби, то їхні компетентності мають співпадати з вимогами до осіб, спроможних очолити виконання нових завдань і надихати на це інших.

Запровадження стандартів у корпусі державних службовців пов’язано з визначенням компетенцій, яким має відповідати службовець аби добре виконувати свої завдання, а також створенням відповідної інституціональної спроможності використовувати ці стандарти в якості основи для відбору, прийому, навчання і підвищення кваліфікації державних службовців.

Компетенція посади в менеджменті персоналу пов’язується з персональною компетентністю особи, яка може бути визначена, як “здатність діяти успішно”. Компетентність розділяється на: знання, уміння і ставлення. Можна визначити спільні компетенції для формування вимог до компетентності державних лідерів, які займають адміністративні посади і діють на національному рівні в контексті встановлення комунікації з базовими інституціями Євросоюзу.

Дослідження, які проведені Голландським інститутом державного управління (РОІ) дозволяють привернути увагу практиків і науковців до двох структур спільних компетенцій. Перша базується на понятті кластерів і включає ставлення, уміння та знання.

Ставлення:

Ø Відкрите мислення:

- Відкрите мислення.
- Гнучкість.

- Здатність навчатись.
- Різнобічність.
- Ø Інноваційність:
 - Ініціатива/активність.
 - Інновації.
 - Творчість.
 - Сміливість.
- Ø Цілісність:
 - Чесність.
 - Гласність.
 - Звітність.
 - Відданість.
- Уміння:*
- Ø Суспільні уміння:
 - Суспільні уміння.
 - Уміння слухати.
 - Міжкультурна комунікація.
 - Презентаційні уміння.
- Ø Уміння створювати мережі:
 - Уміння будувати консенсус.
 - Уміння створювати мережі.
 - Уміння лобіювати.
- Ø Ведення переговорів:
 - Уміння вести переговори.
 - Стратегічна перспектива.
 - Переконливість.
- Ø Націленість на результат:
 - Обробка інформації.
 - Судження.
 - Рішучість.
 - Націленість на результат.
 - Розв’язання проблем.
- Ø Організація:
 - Організаторські здібності.
 - Планування і оцінка.
 - Розвиток персоналу.
 - Делегування.
 - Розбудова команди.
- Знання:*
- Ø Європейський рівень:
 - Інституції.
 - Процедури.
 - Політика ЄС.
 - Закони ЄС.
- Ø Національний рівень:

- Галузева політика.
- Система і пріоритети .
- Інші країни-члени ЄС.

Ø Відносини:

- Суспільні мережі в Європі.
- Відносини ЄС-держави.

Мовні навички вважаються передумовою ефективної діяльності на європейській арені.

Структура спільних компетенцій є динамічним набором орієнтирів, який має відповідати певному часу і прив'язаний до різних контекстів. Для того щоб відповідати цим вимогам, структура спільних компетенцій може бути поділена на загальну частину, тобто набір спільних для усіх посад орієнтирів, та специфічну частину, що включає в себе специфічні посадові вимоги і культурно обумовлені розбіжності.

3.3. Владно-громадська взаємодія в країнах ЄС

Участь громадськості у процесі прийняття владних рішень є однією із фундаментальних засад демократії.

Щодо визначення терміну “громадськість”, то його розуміння не є однозначним. Якщо звернутися до теоретичного тлумачення цього терміну, то у “Юридичній енциклопедії” він визначається як соціально активна частина суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни. Для громадськості характерні потреба у спілкуванні, орієнтація на колективну діяльність, пріоритет громадських інтересів перед індивідуальними, активне вираження своєї суспільної позиції тощо. Важливою сферою діяльності громадськості є й участь у державно-правових заходах. Громадськість, зокрема, сприяє проведенню виборів і референдумів, допомагає у роботі державних органів і органів місцевого самоврядування, обговорює проекти законів тощо.

Європейський Союз визначає поняття “зацікавленої громадськості”:

“Громадськість означає одну або більше фізичну чи юридичну особу, їх об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою”.

“Зацікавлена громадськість означає громадськість, на яку справляє або може справити вплив процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість в цьому процесі; для цілей цього визначення недержавні організації, які сприяють охороні навколишнього середовища та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість”.

Європейський Союз використовує відкриті та фокусні консультації в якості інструменту взаємодії з громадськістю. Однією із форм фокусних консультацій є громадські слухання та інші заходи, які передбачають залучення до обговорення “цільових груп”. У відкритих консультаціях можуть брати участь усі бажаючі. У результаті Європейська Комісія отримує велику кількість коментарів, яка започаткувала ініціативу “Інтерактивний процес вироблення політики”: учасники

консультаційного процесу можуть зайти на веб-сторінку і залишити свої коментарі до питання, що обговорюється. Це є елементом “електронного урядування”. Під цим терміном (англ. – “e-government”) слід розуміти спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі, яка забезпечує функціонування певних служб у режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з офіційними установами.

Електронне врядування дозволяє підвищити ефективність публічного управління, обмежити корупцію, зробити владу більш прозорою і підконтрольною громадськості, забезпечити участь громадян у політичних процесах, зокрема, у законотворчості. Основним завданням електронного врядування є забезпечення взаємодії і постійного діалогу держави та громадськості, а також створення механізмів громадського контролю за діяльністю державних органів.

Вивчення громадської думки як опосередковане залучення громадян до законодавчого процесу відіграє значну роль у процесі державотворення. До форм вивчення громадської думки належать: проведення соціологічних досліджень та спостережень, запровадження спеціальних рубрик у друкованих та електронних засобах масової інформації, проведення експрес-аналізу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у пресі, на радіо та телебаченні для визначення позиції різних соціальних груп.

Залучення громадськості до взаємодії є ефективним механізмом розвитку систем державного управління в Європі. Якщо проаналізувати досвід європейських країн стосовно їх практики взаємодії з громадськістю, то можна виділити наступні характерні особливості.

Німеччина, наприклад, визначає право на свободу зібрань. Всі німці мають право збиратися мирно і без зброї, без попереднього повідомлення чи дозволу. Щодо зібрань під відкритим небом, то це право може бути обмежене законом або на його підставі. Крім того, німці мають право на звернення. Кожен має право, як окремо, так і спільно з іншими особами, звертатися письмово з проханнями або скаргами до компетентних установ та до органів народного представництва. Бундестаг формує Комітет з питань петицій, що зобов'язаний розглядати скарги і заяви, що подаються до Бундестагу. Повноваження цього Комітету визначаються окремим законом.

Франція до механізмів взаємодії з громадськістю відносить референдум та консультативно-дорадчі органи. Національний суверенітет належить народу, який реалізовує його через своїх представників та шляхом референдуму. За пропозицією Уряду під час сесій Парламенту або обох Палат Парламенту, які публікуються в “Journal officiel”, Президент Республіки може передати на референдум будь-який законопроект, що стосується організації державної влади і містить схвалення будь-якої угоди про Співтовариство або має на меті ратифікацію будь-якого договору, який не суперечить Конституції і впливає на функціонування органів державної влади. Після схвалення відповідного проекту, він підлягає обнародуванню Президентом протягом 15 днів. Крім того, конституцією передбачена Економічна та Соціальна Рада, яка на запит уряду висловлює свою думку щодо законів, декретів, а також щодо окремих

законодавчих положень, що передаються на її розгляд. Рада може призначити одного із своїх членів для викладу своєї позиції щодо документів, переданих на її розгляд, перед Палатами Парламенту. Уряд може консультуватися з Економічною та Соціальною Радою щодо усіх питань економічного та соціального характеру, надавати їй на розгляд всі плани або програмні законопроекти економічного та соціального характеру. Склад та порядок діяльності Ради регулюється окремим законом. Також, для Франції характерним є право на участь в управлінні державними справами. Закон є вираженням загальної волі. Всі громадяни мають право брати участь особисто чи через своїх представників у його формуванні.

В Іспанії розглядається право на свободу зібрань. Визнається право збиратися мирно і без зброї. Реалізація цього права не вимагає попереднього дозволу. У випадку проведення зібрань або маніфестацій у громадських місцях, необхідно завчасно повідомити про це владу. Важливим є Право на участь в управлінні державними справами. Громадяни мають право участі в управлінні державними справами як безпосередньо, так і через своїх представників, які вільно обираються на основі періодичних виборів та загального голосування. Крім того, всі іспанці мають право направляти індивідуальні та колективні звернення в письмовій формі до органів державної влади, у формі і в цілях, встановлених законом. Особи, які служать у Військових силах або інших збройних організаціях і підлягають військовій дисципліні, можуть реалізовувати це право в індивідуальному порядку і відповідно до спеціального законодавства. Обидві палати Парламенту можуть отримувати індивідуальні або колективні звернення, які завжди подаються у письмовому вигляді. їх донесення безпосередньо шляхом маніфестацій громадян заборонене. Палати можуть передати ці петиції уряду, який зобов'язаний надавати свої пояснення щоразу, як цього вимагатимуть Палати. Іспанія також визначає Право народної правотворчої ініціативи. Органічний закон регулює порядок та форми народної ініціативи для внесення пропозицій щодо питань законодавства. У будь-якому випадку ці пропозиції повинні зібрати не менше 500 000 підписів. Така ініціатива не застосовується щодо сфер, які регулюються органічними законами, а також щодо податкових або міжнародних питань, амністії. Як і інші держави, Іспанія визначає основи проведення референдуму. Стаття 92 Конституції передбачає проведення консультативного референдуму з особливо важливих політичних питань. Референдум призначається Королем після пропозиції Глави Уряду, яка попереднього схвалення Конгресом Депутатів. Згідно зі статтею 168 затверджений Парламентом текст зміненої Конституції виноситься на референдум для ратифікації.

Італія визначає право на свободу зібрань. Громадяни мають право збиратися мирно і без зброї. Для зібрань, включно із зібраннями у місцях, відкритих для публіки, попереднє повідомлення не вимагається. Про зібрання у публічних місцях необхідно повідомити владу, яка може його заборонити лише на підставі обґрунтованих мотивів безпеки та громадського порядку. Крім того, значна увага приділяється праву на звернення і праву народної правотворчої ініціативи. Всі громадяни можуть направляти петиції в Палати з вимогою законодавчих дій чи з викладом суспільних потреб. Народ реалізує своє право

законодавчої ініціативи шляхом внесення від імені не менш ніж 50 000 виборців пропозиції, яка складена у формі постатейного законопроекту. В Італії особливу увагу приділено народному вето. Народний референдум призначається для повної або часткової відміни закону чи і акта, який має силу закону, на вимогу 50 000 виборців або п'яти регіональних виборних органів. Не допускається референдум щодо законів, які регулюють питання податків та бюджету, амністії та помилування, ратифікації міжнародних договорів. У референдумі мають право брати участь усі громадяни, внесені до списків виборців Палати Депутатів. Винесена на референдум пропозиція вважається прийнятою, якщо в голосуванні взяло участь більше половини громадян, наділених відповідним правом, і більшість голосів, визнаних дійсними, було віддано на її підтримку. Детальний порядок проведення референдуму визначається законом. Окремо варто зазначити консультативно-дорадчі органи та розповсюджене положення про референдум. Так, статтею 99 передбачено існування Національної ради економіки та праці, яка формується з експертів та представників виробників у пропорції, що враховує кількісну та якісну вагу категорії виробників. Національна рада є консультативним органом Палат та Уряду щодо питань та із функціями, що визначені законом. Рада наділена правом законодавчої ініціативи і може брати участь в розробці законодавства з економічних та соціальних питань відповідно до принципів та у межах, визначених законом. Закони, що змінюють Конституцію, а також інші конституційні закони, що приймаються Палатами відповідно до процедури, передбаченої Конституцією, можуть бути винесені на народний референдум, якщо протягом трьох місяців після їх опублікування цього вимагатиме п'ята частина членів однієї з Палат, 500 000 виборців або п'ять обласних рад. Закон, винесений на референдум, не вважається прийнятим, якщо він не підтриманий більшістю голосів, визнаних дійсними. Референдум проводиться, якщо під час другого голосування в кожній із Палат закон був підтриманий більшістю у 2/3 голосів їх членів.

Данія визначає наступні форми взаємодії з громадськістю: 1) Народне вето. Згідно зі статтею 42, якщо законопроект був прийнятий Фолькетингом, одна третина депутатів може звернутися не пізніше триденного строку після прийняття законопроекту до Голови Фолькетингу з вимогою про проведення народного голосування щодо законопроекту. Вказана вимога має бути представлена в письмовій формі за підписами депутатів, що її підтримують. Після оголошення вимоги про проведення голосування, Фолькетинг може протягом 5 робочих днів з моменту прийняття цього законопроекту винести рішення про його відхилення. Якщо Фолькетинг не приймає відповідного рішення, Прем'єр-міністру відправляється повідомлення про те, що законопроект виноситься на народне голосування. Тоді Прем'єр-міністр видає розпорядження про опублікування проекту та оголошує про проведення народного голосування. Останнє проводиться в порядку, визначеному Прем'єр-міністром, не раніше, ніж через 12 та не пізніше, ніж через 18 тижнів після опублікування законопроекту. Під час народного голосування виборці голосують за або проти законопроекту. Для відхилення законопроекту необхідно, щоб за це проголосувала більшість виборців, що беруть участь у голосуванні, і щоб вони

представляли не менше 30 відсотків виборців. Відповідне рішення публікується Прем'єр-міністром невідкладно, однак, в усякому випадку, не пізніше ніж через 14 днів після голосування. З моменту цієї публікації закон втрачає силу. Не можуть виноситися на народне голосування законопроекти фінансового характеру, законопроекти про додаткові або тимчасові асигнування, про дозвіл на державну позику, про штат адміністративних установ, про зарплату та пенсії, про примусове відчуження майна, про прямі та непрямі податки тощо. Якщо закон не отримує підтримки на референдумі, він втрачає силу після офіційного оголошення зробленого Прем'єр-міністром. 2) Право на звернення. Петиції можуть надаватися в Фолькетинг лише через його депутатів. 3) Референдум. У випадку прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції та за наявності відповідного бажання Уряду видається указ про проведення виборів до Фолькетингу. Якщо вже новий Парламент приймає законопроект без змін, то протягом шести місяців після його прийняття оголошується референдум. У випадку, коли більшість голосуючих, але не менше, ніж 40% від загального числа виборців, які внесені у списки, голосують за підтримку законопроекту, та він отримує схвалення Короля, законопроект отримує силу конституційного закону. Можливість за діяння механізму референдуму існує і для законопроектів, які передбачають передачу певних повноважень, які за Конституцією належать органам державної влади, міжнародним структурам. У випадку, якщо відповідний законопроект не отримує кваліфікованої більшості голосів, необхідних для його прийняття (5/6 від загальної кількості членів Фолькетингу), але отримує просту більшість голосів і підтримку уряду, то прийняття остаточного рішення здійснюється виборцями шляхом референдуму. 4) Право на свободу зібрань. Громадяни мають право збиратися без зброї і не запитуючи попереднього дозволу. Поліція має право бути присутньою на публічних зібраннях. Збори під відкритим небом можуть бути заборонені за умови, коли є підозра, що вони містять загрозу для громадського спокою.

В Естонії окреслені наступні види взаємодії з громадськістю: 1) Право на звернення. Кожен має право звертатися з меморандумами і заявами до державних установ, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Порядок відповіді визначається законом. 2) Право на свободу зібрань. Усі люди мають право без попереднього дозволу мирно збиратися і проводити зібрання. Це право може бути обмежене у встановлених законом випадках і порядку з метою забезпечення державної безпеки, громадського порядку, моральності, безпеки дорожнього руху та учасників зібрання, а також для попередження розповсюдження інфекційних хвороб. 3) Референдум. Згідно зі статтею 56 верховну державну владу народ здійснює через громадян, які володіють правом голосу, в тому числі і шляхом референдуму (всенародного голосування). Згідно зі статтею 105 Державні Збори мають право винести законопроект або інше питання життя держави на референдум, рішення якого має обов'язковий характер. Рішення народу приймається більшістю голосів тих, хто взяв участь у референдумі. Рішення референдуму є обов'язковим для державних органів. Якщо законопроект, винесений на референдум, не отримує більшості голосів "за", Президент Республіки призначає позачергові вибори до

Державних Зборів. На референдум не можуть виноситися питання щодо бюджету, податків, фінансових зобов'язань держави, ратифікації і денонсації договорів з іноземними державами, введення та скасування надзвичайного стану, а також державної оборони. Порядок проведення референдуму встановлюється Законом про референдум (всенародне голосування). Відповідно до статті 162 внесення змін до глави першої Конституції “Загальні положення” та глави п'ятнадцятої “Зміна Конституції” можуть бути здійснені лише шляхом референдуму. Також внесення змін до Конституції шляхом референдуму може бути здійснене на вимогу більшості у три п'ятих складу Державних Зборів. Референдум проводиться не менш ніж через три місяці з дня прийняття Державними Зборами відповідного рішення.

В Латвії основна увага приділяється праву правотворчої ініціативи. Стаття 64 Конституції закріплює, що право законотворення належить Сеймові, а також, в порядку та у межах, передбачених цією Конституцією, народу. Ст. 65 серед суб'єктів законодавчої ініціативи, уповноважених вносити законопроекти у Сейм, називає одну десяту частину виборців (у випадках та в порядку, передбаченому Конституцією). Не менш як одна десята частина виборців має право подати Президентові Республіки розроблений проект зміни Конституції або законопроект, який Президент передає Сеймові. Якщо Сейм не прийме проект без суттєвих змін, то він виноситься на народне голосування. Винесені на народне голосування зміни до Конституції вважаються прийнятими, якщо їх підтримала не менш як половина всіх, хто має право голосу. Винесені на народне голосування законопроекти вважаються прийнятими, якщо їх підтримала не менш як половина тих, хто брав участь у попередніх виборах до Сейму. У народному голосуванні можуть брати участь усі латвійські громадяни, що мають право голосу на виборах представників до Сейму. Крім того, окреслено народне вето. Таким чином, президент Республіки має право затримати опублікування закону на два місяці. Він зобов'язаний затримати опублікування закону, якщо цього вимагає третина членів Сейму. Цим правом Президент Республіки або одна третина членів Сейму можуть скористатися протягом семи днів, починаючи з дня прийняття проекту закону в Сеймі. Затриманий таким чином закон має бути винесений на народне голосування, якщо цього вимагатиме не менш як одна десята частина виборців. Якщо протягом зазначених двох місяців таку вимогу не буде висунуто, то після закінчення зазначеного строку закон підлягає опублікуванню. Народне голосування, однак, не проводиться, якщо Сейм удруге висловиться за цей закон і якщо прихильниками його прийняття виявляться не менш як три чверті всіх депутатів. На народне голосування не можуть бути винесені бюджет та закони про позики, податки, митні збори, залізничні тарифи, військову повинність, оголошення та початок війни, укладення миру, оголошення та припинення надзвичайного стану, мобілізацію та демобілізацію, а також договори з іншими державами. Закон, прийнятий у Сеймі та затриманий згідно із сімдесят другою статтею, може бути скасований народним голосуванням, якщо у ньому взяла участь принаймні половина тих, хто брав участь у попередніх виборах до Сейму, і більшість проголосувала проти відповідного

закону. Якщо Сейм більшістю у дві третини голосів приймає рішення про терміновість схвалення закону, то Президент Республіки не має права вимагати повторного розгляду такого закону. Такий закон не може бути винесений на народне голосування і має бути опублікований не пізніше, ніж на третій день з дня отримання ветоаного закону Президентом. Як і в інших європейських державах, Латвія визначає порядок референдуму. Статтею 77 передбачено, що якщо Сейм змінить статті першу, другу, третю, четверту, шосту чи сімдесят сьому Конституції, то такі зміни для набуття чинності мають бути винесені на народне голосування. Окрім того, важливо згадати Право на участь в управлінні державними справами та Право на звернення. Кожен громадянин Латвії має право визначеним законом способом брати участь в діяльності держави та самоврядуванні, а також виконувати державну службу. Також, кожен має право звертатися в державні органи чи органи самоврядування із заявами та отримувати відповіді по суті.

Литва визначає наступні форми взаємодії з громадськістю: 1) Референдум. Найважливіші питання життя держави й народу вирішуються шляхом референдуму. У встановлених законом випадках референдум оголошується Сеймом. Референдум оголошується також у випадку, якщо цього вимагає не менше 300 тисяч громадян, які мають виборче право. Порядок оголошення і проведення референдуму встановлюється законом. Положення законів Литовської республіки можуть прийматися референдумом. Прийнятий шляхом референдуму закон чи інший акт не пізніше ніж упродовж 5 днів повинен бути підписаний і офіційно обнародований Президентом Республіки. Якщо у зазначений строк такий закон Президент Республіки не підписує і не обнародує, він набуває чинності після його підписання та офіційного обнародування Головою Сейму. Відповідно до етапі 148 положення статті 1 Конституції (“Литовська держава є незалежною демократичною республікою”) може бути зміненим лише шляхом референдуму, якщо його підтримає не менше як три четверти громадян Литви, які мають виборче право. Тільки шляхом референдуму можуть змінюватися положення глави I “Литовська держава” та глави XIV “Зміна Конституції”. 2) Право на участь в управлінні державними справами. Громадяни мають право брати участь в управлінні своєю державою як безпосередньо, так і через демократично обраних представників, а також мають право на рівних умовах вступати на державну службу в Литовській Республіці. 3) Право на звернення. Громадянам гарантується право на петицію, порядок здійснення якої встановлюється законом. 4) Право на свободу зібрань. Не можна забороняти або перешкоджати громадянам збиратися без зброї на мирні зібрання. Це право не може обмежуватися інакше, як лише на підставі закону і тільки в разі необхідності захистити державну чи суспільну безпеку, громадський порядок, здоров’я чи моральність людей або права і свободи інших осіб. 5) Право народної правотворчої ініціативи. Право законодавчої ініціативи мають громадяни Литовської Республіки. 50 тисяч громадян, які мають виборче право, можуть подати у Сейм проект закону, який Сейм зобов’язаний розглянути. Стаття 147 передбачає можливість внесення до Сейму

пропозиції стосовно змін або доповнень до Конституції не менше як 300 тисячами виборців.

Словенія, в свою чергу окреслює Право на свободу зібрань, Право на участь в управлінні державними справами, Право на звернення, Право народної правотворчої ініціативи, Референдум. 1) Право на свободу зібрань. Право на мирні зібрання гарантується статтею 42 Конституції. Обмеження цього права можуть встановлюватися законом, якщо це необхідно в інтересах забезпечення безпеки держави або громадського порядку, а також для запобігання поширенню небезпечних інфекцій. 2) Право на участь в управлінні державними справами. Кожен громадянин має право на участь у державних справах у відповідності до закону, безпосередньо або через обраних ним представників. 3) Право на звернення. Кожен громадянин має право на звернення (петицію) або інші ініціативи загального значення. 4) Право народної правотворчої ініціативи. Стаття 88 передбачає можливість внесення законопроекту групою виборців чисельністю не менше 5000. Не менш як 30 000 виборців можуть внести пропозицію про внесення змін до Конституції. Рішення щодо пропозиції приймається Державними Зборами двома третинами голосів присутніх депутатів. 5) Референдум. Стаття 90 передбачає можливість проведення референдуму, який оголошується Державними Зборами, з будь-якого питання, яке віднесено сфери законодавчого регулювання. Результати такого референдуму мають обов'язковий характер. Державні Збори можуть оголосити референдум з власної ініціативи, а також зобов'язані це зробити на вимогу не менш як третини депутатів Державної Ради або 40 тисяч виборців. Право брати участь у референдумі мають усі громадяни, наділені правом голосу. Будь-яка пропозиція, винесена на референдум, вважається прийнятою, якщо за неї проголосувала більшість виборців, які взяли участь у референдумі. Порядок проведення референдумів регулюється законом, прийнятим більшістю у дві третини голосів членів Державних Зборів, присутніх на засіданні. Стаття 170 передбачає можливість проведення референдуму стосовно внесення змін до Конституції на вимогу не менше 30 депутатів. Зміни до Конституції вважаються прийнятими на референдумі, якщо за них проголосувала більшість виборців, які взяли участь у референдумі, за умови, що в голосуванні взяла участь більшість виборців.

В **Угорщині** визначені наступні форми взаємодії з громадськістю: 1) Право на свободу зібрань. Республіка Угорщина визнає право на мирні зібрання і гарантує їх вільне проведення. Для прийняття закону про право на мирні зібрання вимагаються дві третини голосів присутніх представників Національної Асамблеї. 2) Право на звернення. Кожен має право індивідуально чи разом з іншими направляти скарги чи прохання до компетентного державного органу. 3) Право на участь в управлінні державними справами. Кожний угорський громадянин має право брати участь у громадських справах, а також обіймати державні посади відповідно до своїх здібностей, кваліфікації та майстерності. 4) Право народної правотворчої ініціативи. Предметом всенародного голосування та народної ініціативи може бути питання, що відноситься до сфери компетенції Державних Зборів. Згідно зі статтею 28 загальнонародна ініціатива може бути представлена на розгляд за

волевиявленням принаймні 50 тисяч громадян, що наділені виборчим правом. Народна ініціатива може бути направлена на те, щоб Державні Збори поставили у порядок денний питання, що входить до їх сфери компетенції. Державні Збори зобов'язані розглянути питання, що сформульоване на підставі народної ініціативи. 5) Референдум. Всенародне голосування може проводитися з метою прийняття рішення або з метою виявлення домінуючої думки. Рішення референдуму може мати імперативний або консультативний характер. Всенародне голосування обов'язкового характеру проводиться за волевиявленням принаймні 200 000 громадян. Всенародне голосування рекомендаційного характеру може бути призначене Державними Зборами за ініціативою Президента, Уряду, третини депутатів Державних Зборів, чи 100 000 громадян, що наділені виборчим правом. Не можна проводити всенародне голосування з питань: (1) бюджету, його виконання, податків та способів їх отримання; (2) зобов'язань, що випливають із чинних міжнародних договорів; (3) розпоряджень стосовно проведення народного голосування, народної ініціативи з питань Конституції; (4) кадрового та організаційного характеру, що віднесені до компетенції Державних Зборів; (5) розпуску Державних Зборів; (6) програми Уряду; (7) оголошення війни, введення надзвичайного стану; (8) використання Збройних Сил за кордоном та всередині країни; (9) розпуску представницького органу місцевого самоврядування; (10) проведення загальної амністії. Всенародне голосування вважається результативним, якщо більше половини осіб, що законно проголосували, або принаймні одна четверта від загальної кількості виборців країни, дали однакову відповідь на сформульоване питання референдуму.

Конституція **Словацької Республіки** вказує наступні права громади:

- 1) **Право на звернення.** Право на петицію гарантується. Кожен має право індивідуально або разом з і іншими особами звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування з петиціями, пропозиціями та скаргами щодо питань, які стосуються особистого або публічного інтересу. Петиція не і повинна містити заклики до порушення основних прав і свобод. Розгляд петиції не повинен позначатися на незалежності судочинства.
- 2) **Право на свободу зібрань.** Право на мирні зібрання гарантується. Умови, за яких це право може реалізуватися, визначаються законом у випадку проведення зібрань у публічних місцях, коли в демократичному суспільстві це необхідно для захисту прав та свобод інших людей, громадського порядку, здоров'я та моралі, власності або державної безпеки. Право на проведення зібрань не може обумовлюватися дозволом органу публічної адміністрації.
- 3) **Право на участь в управлінні державними справами.** Громадяни мають право на участь в управлінні державними справами безпосередньо або через вільно обраних представників.
- 4) **Референдум.** Конституційний закон про приєднання до союзу з іншими державами або вихід із нього підтверджується народним референдумом. Референдум також може бути проведений для вирішення інших важливих питань державної ваги. Жодне з питань, що стосуються основних прав і свобод, податків, зборів або державного бюджету, не може вирішуватися народним референдумом. Кожний громадянин, який має право обирати членів Національної Ради, має право голосу у референдумі. Референдум оголошується

Президентом на вимогу не менш як 350 тисяч громадян або за рішенням Національної Ради не пізніше ніж через 30 днів після подання вимоги громадян або рішення Національної Ради. Пропозиції щодо прийняття рішення Національною Радою про проведення референдуму можуть подавати члени Національної Ради або Уряду. Референдум проводиться не пізніше ніж через 90 днів після того, як він був оголошений Президентом. Референдум не може проводитися раніше ніж за 90 днів до виборів у Національну Раду. Референдум може проводитися у день виборів до Національної Ради. Результати референдуму вважаються дійсними, якщо у ньому взяла участь переважна більшість громадян, які мають право голосу і якщо питання було вирішене більшістю голосів учасників референдуму. Пропозиції, схвалені референдумом, обнародуються Національною Радою і стають законом. Результати референдуму можуть бути частково або повністю анульовані конституційним законом, прийнятим Національною Радою через три роки після того, як рішення набуло чинності. Референдум з того самого питання може проводитися повторно не раніше, ніж через три роки після проведення попереднього референдуму. Процедура проведення референдуму визначається законом.

Для **Португалії** характерними є наступні форми взаємодії з громадськістю: 1) Право на свободу зібрань. Громадяни мають право збиратися мирно та без зброї, навіть у місцях, відкритих для публіки, дозвіл для цього не вимагається. 2) Право на участь в управлінні державними справами. Всі громадяни мають право на участь у політичному житті і у вирішенні суспільних питань, які стоять перед країною, безпосередньо чи через законно обраних представників. 3) Право на звернення. Всі громадяни можуть в індивідуальному порядку чи колективно подавати у вищі державні чи інші органи влади петиції, заяви, вимоги або скарги для захисту своїх прав, Конституції, законів чи спільних інтересів. Закон закріплює вимогу розгляду колективних петицій Асамблеєю на пленарному засіданні. 4) Референдум. Стаття 115 Конституції закріплює право на участь у референдумі всіх, хто зареєстрований як виборець на національній території. Рішення про проведення референдуму приймається Президентом за пропозицією Асамблеї чи Уряду щодо питань, віднесених до їх компетенції. Президент здійснює попередню перевірку конституційності та законності пропозицій щодо проведення референдуму, які йому надсилаються. Рішення референдуму має обов'язковий характер, якщо у ньому взяло участь більше половини виборців, внесених у список. Референдум може також бути ініційований громадянами шляхом звернення до Асамблеї. На референдум можуть виноситися питання, що мають значний національний інтерес і повинні бути вирішені Асамблеєю або Урядом шляхом схвалення міжнародного договору або акту. Конституція передбачає перелік питань, які не можуть виноситися на референдум (зміни до Конституції, питання та акти бюджетного, податкового або фінансового змісту, перелік актів, які віднесені до виключної законодавчої компетенції Асамблеї, тощо). Кожен референдум проводиться лише щодо однієї проблеми, питання повинні бути сформульовані таким чином, щоб на них можна було дати чітку відповідь "так" або "ні". Не призначаються та не проводяться референдуми у період між призначенням та

датою проведення загальних виборів до органів державної влади, до керівних органів автономних областей і місцевої влади, а також до Європейського парламенту. 5) Право народної правотворчої ініціативи. Стаття 167 закріплює право законодавчої ініціативи за групами громадян, що володіють виборчим правом. Разом із тим, заборонено вносити законопроекти або і проекти проведення референдуму, що передбачають збільшення або зменшення видатків держави, передбачених бюджетом, у поточному фінансовому році.

Австрія визначає: 1) Право народної правотворчої ініціативи. Кожна пропозиція (народна ініціатива), що надійшла від 100 тисяч громадян чи від однієї шостої громадян трьох земель, що мають право голосу, має бути передана Центральною виборчою комісією на обговорення Національної Ради. Пропозиція, висунута у порядку народної ініціативи, повинна бути представлена у формі законопроекту. Правом голосу в такому разі володіють громадяни, які на день участі в народній законодавчій ініціативі наділені виборчим правом до Національної Ради і мають основним місцем проживання територію громади Федерації. 2) Народне вето. За рішенням Національної Ради чи на вимогу більшості її членів стосовно будь-якого законодавчого рішення після завершення законодавчої процедури і до засвідчення цього рішення Федеральним Президентом може бути проведено народне голосування. 3) Референдум. Згідно зі ст. 44 народне голосування є обов'язковим у випадку, коли здійснюється перегляд усієї Конституції, а у випадку, якщо є вимога третини членів Національної Ради або Федеральної Ради, то і будь-яка часткова зміна Конституції (після завершення процедури, передбаченої ст. 42, однак до затвердження Федеральним Президентом). 4) Право на звернення. Право петиції належить кожному. Колективні петиції можуть надходити лише від визнаних законом корпорацій та об'єднань (ст. 11).

Для **Бельгії** характерними є Право на свободу зібрань та Право на звернення. Бельгійці мають право збиратися мирно і без зброї, дотримуючись законів, які можуть регулювати реалізацію цього і, у всякому випадку, без попереднього дозволу. Це право не поширюється на зібрання під відкритим небом, які повністю підлягають поліцейському регулюванню. Кожен має право звертатися до органів державної влади з петиціями, підписаними однією або кількома особами. Від загального імені можуть звертатися лише визначені органи влади.

Греція також визначає поняття Права на звернення та Права на свободу зібрань. Кожен окремо або спільно з іншими має право, дотримуючись законів держави, звертатися в письмовій формі до компетентних органів влади із заявами. Останні зобов'язані розглянути цю заяву у найкоротший термін на основі діючих положень законодавства і дати вмотивовану письмову відповідь згідно з вимогами закону. Ніхто не може, не будучи для цього запрошеним, з'явитися в Палату Депутатів, щоб представити усну або письмову петицію. Петиції подаються через депутатів або передаються Голові Палати. Палата Депутатів має право надіслати адресовану їй петицію міністрам і державним секретарям, які повинні надати відповідні пояснення. Крім того, Греки мають право збиратися мирно і без зброї. Поліція має право бути присутньою лише на публічних зібраннях під відкритим небом. Збори під відкритим небом можуть бути забороненими вмотивованим

рішенням поліції, якщо є безпосередня загроза державній безпеці і лише межах певного округу, якщо є загроза серйозних порушень соціального і економічного життя, у випадках передбачених законом.

Ірландія окреслює референдум в якості засобу взаємодії з громадянами. Стаття 27 Конституції передбачає можливість винесення законопроекту на розгляд народу, крім законопроектів про внесення змін до Конституції. Таке рішення приймається на вимогу більшості членів Сенату та не менше двох третин членів Палати Представників шляхом подання петиції до Президента, який у свою чергу вирішує, чи відповідає даний законопроект питанням загальнодержавного значення, щоб бути винесеним на народне голосування. Законопроект вважається не підтриманим, якщо проти нього проголосувала більшість громадян, які взяли участь у референдумі, і їх кількість складає не менше 33,3% від усіх зареєстрованих виборців. Відповідно до ст. 46 зміни до Конституції, після їх прийняття парламентом, виносяться на референдум. Зміни вважаються прийнятими, якщо їх підтримала більшість громадян, які взяли участь у референдумі.

Кіпр, як Греція та Бельгія визначає Право на свободу зібрань та Право на звернення. Таким чином, кожен має право на участь у зібраннях мирного характеру і кожен має право, самотійно або разом з іншими особами, подавати в письмовій формі скарги чи прохання компетентним державним органам і вимагати розгляду та якнайшвидшого вирішення питання. Рішення органу влади із належним обґрунтуванням негайно повідомляється у письмовому вигляді громадянину в межах терміну, що не перевищує 30 днів. Статтею також передбачено право на оскарження рішення або бездіяльності органу державної влади.

Мальта та Нідерланди, як Кіпр, Греція та Бельгія, визначають Право на свободу зібрань та Право на звернення. Для Мальти Право на свободу зібрань передбачене статтею 32, яка закріплює право на мирні зібрання. Обмеження повинні бути розумно обґрунтовані в інтересах оборони, суспільної безпеки, громадського порядку, суспільної моралі і пристойності, громадського здоров'я або з метою захисту прав та свобод інших осіб. Для Нідерландів дане право обумовлює стаття 9, яка гарантує право на проведення зібрань і демонстрацій за умови несення відповідальності за зловживання цим правом в порядку, визначеному законом. Акт Парламенту може встановлювати правила реалізації вказаного права в інтересах захисту безпеки громадян, організації дорожнього руху, ліквідації або попередження безпорядків. Конституція Мальтійської республіки окреслює Право на звернення в Статті 116, яка передбачає закріплення за кожним права на індивідуальне звернення стосовно визнання будь-якого закону недійсним. Для Нідерландів Право на звернення передбачає те, що кожен має право подавати петиції компетентним органам влади.

Люксембург визначає: 1) Право на свободу зібрань. Громадяни Люксембургу мають право збиратися мирно і без зброї, відповідно до законодавства, що регулює реалізацію цього права, без отримання попереднього дозволу. Це правило не застосовується щодо політичних, релігійних або інших зібрань під відкритим небом. 2) Право на звернення. Кожен має право звертатися до органів державної влади з петиціями, підписаними однією чи кількома особами. Петиції від імені колективу можуть подаватися лише окремими органами. 3)

Референдум. Стаття 51 передбачає можливість проведення референдуму за умов, передбачених I законом. 4) Консультативно-дорадчі органи. Глава V bis ("По Державну Раду") закріплює функції Ради як консультативного органу при уряді, що має на меті давати висновки на законопроекти або зміни, що до них пропонуються, а також на інші акти.

Для **Польщі** характерні: 1) Право на свободу зібрань. Кожному забезпечується свобода організації мирних зібрань і участі у них. Обмеження цієї свободи можуть визначатися законом. 2) Референдум. Польський громадянин має право на участь у референдумі. З питань, що мають особливе значення для держави (наприклад, відповідно до ст. 90 – ратифікація міжнародного договору про передачу частини компетенції органів державної влади міжнародній організації чи органу), може бути проведений загально польський референдум. Якщо в референдумі візьме участь більшість громадян, що мають право голосу, то його результати мають обов'язковий характер. Стаття 235 передбачає можливість проведення референдуму з питань внесення змін до розділів I, II та XII Конституції. Рішення про проведення референдуму приймається Маршалом Сейму через 60 днів після внесення відповідної пропозиції Сенатом, Президентом або 1/5 від загального числа депутатів. Рішення вважається прийнятним, якщо зміни були підтримані більшістю громадян, які взяли участь у голосуванні. 3) Право на звернення. Кожен має право звертатися з петиціями, пропозиціями і скаргами з метою захисту публічного, власного або інтересу іншої особи (з її згоди) до органів публічної влади, а також в громадські організації і установи відповідно до завдань, які вони виконують і які їм доручені в сфері публічної адміністрації. 4) Право народної правотворчої ініціативи. Законодавча ініціатива, серед інших суб'єктів, належить групі із не менше ніж 100 000 громадян, що наділені правом обирати членів Сейму.

Чехія визначає наступні варіанти взаємодії з громадськістю: 1) Право на участь в управлінні державними справами. Конституційний закон може визначати, коли народ здійснює державну владу безпосередньо. 2) Право на звернення. Право петиції гарантується. Кожен має право індивідуально чи разом з іншими особами звертатися в державні органи чи органи місцевого самоврядування з проханнями, пропозиціями і скаргами з питань, які стосуються публічного чи іншого загального інтересу. Петиція не повинна порушувати принцип незалежності суду. Петиція не повинна закликати до порушення основних прав і свобод, гарантованих Хартією. 3) Право на свободу зібрань. Стаття 19 гарантує право на свободу зібрань. Це право може обмежувати законом у випадку проведення зібрань у публічних місцях, якщо такі заходи необхідні в демократії суспільстві для захисту прав та свобод інших людей, громадського порядку, здоров'я та приватної власності або державної безпеки. Право на проведення зібрань не може обумовлюватися дозволи; органу публічної адміністрації. 4) Право на участь в управлінні державними справами. Громадяни мають право брати участь в управі; публічними справами безпосередньо чи шляхом вільного вибору своїх представників.

Фінляндія і Швеція визначають Право на свободу зібрань та Референдум. Фінляндія бачить взаємодію з громадськістю таким чином: кожен

має право без отримання дозволу організовувати зібрання та демонстрації і брати у них участь, Стаття 14 Конституції закріплює за кожним право брати участь у референдумі. Стаття 53 Конституції передбачає можливість проведення консультативного референдуму шляхом прийняття закону, що повинен містити положення про час референдуму та альтернативні питання, що пропонуються учасникам референдуму. Для Швеції Право на свободу зібрань гарантовано кожному громадянину. Це право може обмежуватися лише в інтересах державної безпеки, порядку і безпеки під час зібрань демонстрацій, безпеки дорожнього руху, протидії епідеміям. Параграф 4 глави 8 Конституції Швеції передбачає можливість проведення консультативного референдуму за правилами, встановленими додатковим законом. Параграф 15 глави 8 передбачає процедуру народного голосування за остаточний законопроект внесення змін до Конституції.

3.4. Інновації як ключове завдання державного управління. Практика ЄС

Європейська Рада визначила інновації як передумову перетворення Європейського Союзу у найбільш ефективну економіку світу. Розвиток здатності до інновацій на всіх рівнях сучасної національної економіки є ключовим фактором зростання та структурних зрушень. Хоч питання про точну кореляцію між технологією та економічним розвитком залишається відкритим, сталий розвиток економіки та суспільства у цілому неможливий без інновацій у науковій розробки та їх впровадження. Тому сприяння інноваціям стало пріоритетом державного управління розвинених держав.

Об'єктом інноваційної політики є інновації у широкому сенсі, тобто:

- продуктова інновація (зміни у товарах / послугах, які пропонує організація);
- інновація процесу (зміни у способах, якими товари / послуги створюються або доставляються);
- позиційна інновація (зміни у впровадженні продукту, переході від виробництва зразка до масового виробництва);
- інновація парадигми (зміна власне ментальних моделей, які формують основу діяльності організації).

Для сталої інноваційної політики принципово важливими є чотири сфери: наявність, вартість та якість людських ресурсів; роль та значення наукових досліджень публічних структур; стан захисту прав інтелектуальної власності; конкурентна політика. Саме першу сферу ми розглянемо детальніше.

Людський ресурс для державного управління є інструментом забезпечення ефективного функціонування державного апарату. Особистість державного службовця визначити за допомогою когнітивних, мотиваційних, афективних і поведінкових складових з їх відображенням в установках, цінностях і переконаннях.

Для запровадження ефективної інноваційної політики важливим є наступні характеристики:

1. Спрямованість. Цей компонент розглядається як одна з найважливіших характеристик особистості. Вона об'єднує цінності, ідеали, переконання, інтереси, уподобання, схильності, потяги, потреби тощо. Її сутність корелює не стільки з самим бажанням, намірами людини, скільки з тим, чому вона цього хоче, тобто з мотивами її поведінки. Тому зміст діяльності державного службовця визначається його внутрішніми цінностями - усвідомленими й неусвідомленими мотивами.

2. Мотивація. Тут серед інших мотивів визначають переконання і прагнення вирішити певну політичну проблему; почуття обов'язку; потребу у схваленні й повазі інших людей, статусі й визнанні; необхідність відповідати на "виклики", що виникають у зв'язку з тим становищем в суспільстві.

Класифікація лідерських мотивів необхідна для виявлення в особистостях різних за силою і характером мотиваційних тенденцій, виокремленні їхньої ієрархії, яку можна вибудувати лише на основі аналізу ситуацій вибору – ситуацій конфлікту мотивів один з одним. Характеризуючи більшою мірою особистість державного службовця виступає мотив, який після відкидання інших залишається найбільш актуальним і діючим. Це дає підстави для відведення йому високого ієрархічного місця в системі мотивації.

3. Характер. В основі характеру державного службовця як лідера і особистості знаходяться морально-вольові якості. Показниками його сильної волі слугує визначеність намірів і вчинків, очевидна самостійність і незалежність при виборі засобів власної діяльності, рішучість і наполегливість у досягненні поставлених цілей.

Сила індивідуальної волі дає можливість проводити значущі рішення. До сильних якостей характеру відносять: високий інтелект, почуття відповідальності, надійність, сміливість, рішучість, наполегливість при досягненні мети, здатність швидко орієнтуватися в ситуації, активність, енергійність, здоровий глузд, товариськість і впевненість у собі.

4. Інтелектуально-пізнавальні характеристики. Вони пов'язані з когнітивним стилем державних службовців.

Дослідження американських психологів свідчать про відсутність кореляції між показниками інтелекту державного службовця з реалізмом і гнучкістю у веденні справ.

5. Емоції. Емоційна сфера державного службовця включає реакцію на ті чи інші події або людей, а емоційний визначається за їх повторюваністю.

Для управління емоційним станом використовуються психологічні захисні механізми – системи стабілізації особистості, в рамках яких усуваються або зводяться до мінімуму негативні емоції, які виникають при неузгодженості внутрішніх психічних структур. Найбільш вживаними психологічними захисними прийомами є: проекція – здатність приписувати іншим індивідам власні негативні думки, бажання, мотиви; раціоналізація – обґрунтоване пояснення власних ірраціональних підсвідомих бажань, виправдовування своєї поведінки тощо.

6. Самооцінка. Ця складова охоплює стійке емоційно-ціннісне ставлення державного службовця до самого себе і передбачає оцінку власних здібностей,

психологічних якостей і вчинків, життєвих цілей і можливостей їх досягнення. Самооцінка поділяється на занижену, завищену й адекватну.

Від розвиненості складових особистості державного службовця залежить не лише ступінь розвитку інноваційної діяльності, а й визначається якість та ефективність виконання службово-посадових обов'язків в рамках здійснення політики європейської інтеграції.

Для формування якості державних службовців важливим елементом є розвиток особистості. Виділяється три найважливіших рівня розвитку особистості:

Ø перший рівень характеризується недостатньо адекватним усвідомленням своїх істинних намірів і мотивів, не враховує якість і ступінь власного впливу на ситуацію, перешкоджає успішності його дій;

Ø на другому рівні особистість виступає суб'єктом, який свідомо співвідносить цілі й мотиви дій, навмисно формує ситуації власної поведінки, намагається передбачити прямі й опосередковані результати своїх дій, здатний до переробки стихійно утворених психічних властивостей та співвіднесення власних можливостей із соціальними завданнями й вимогами;

Ø на третьому рівні особистість стає суб'єктом свого життєвого шляху, який вона свідомо вимірює масштабами своєї історичної епохи.

Виходячи із суті й змісту третього рівня, можна сказати, що державний службовець, беручи участь в розробці й реалізації євроінтеграційної політики, стає історичною особистістю. Тобто його діяльність набуває історично значимого розмаху і забезпечується його соціально-психологічною активністю на основі узагальнення способів вирішення життєво важливих проблем сучасності.

Для того, щоб державна служба ефективно взаємодіяла, важливо підтримувати принцип "навчання протягом життя". Розглянемо основні принципи підготовки державних службовців в країнах ЄС.

У країнах Європейського Союзу має місце широкий спектр різноманітних спеціалізацій, якому сприяє наявність спільної інформаційно-методичної бази системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Єдиний інформаційний простір забезпечує необхідну взаємодію різних рівнів управління і не перешкоджає врахуванню специфіки функціональних задач, які вирішуються муніципальними службовцями.

Характерними рисами такої системи є:

- відкритість;
- сервісний характер взаємодії з місцевими органами влади;
- місцева методологічна й інформаційна бази;
- наближеність до робочих місць службовців;
- участь у плануванні розвитку муніципальних утворень;
- здатність виконувати експертну і консалтингову діяльність.

Розглянемо конкретні країни.

У Бельгії функціонує Регіональна рада з підготовки (Conseil régional de la Formation), яка є державним паритетним органом у складі представників: уряду

Валлонії, служби уряду Валлонії, Союз міст, муніципалітетів Валлонії, Асоціація провінцій Валлонії, організації працівників.

У Латвії є декілька державних закладів, які надають навчальні послуги для посадових осіб органів місцевого самоврядування і депутатів місцевих рад, наприклад, Навчальний центр “Дайнава” для державних і муніципальних службовців (Training Centre “Dainava” for Civil and Local Servants).

У Німеччині підготовкою муніципальних службовців займаються Інститут транскордонного співробітництва (Institut für Grenzüberschreitende Zusammenarbeit) та Школа державного управління в Келі (Hochschule für öffentliche Verwaltung Kehl).

У Польщі також і багато установ, які надають навчальні послуги для державних службовців, серед них, наприклад, Національна школа державного управління (Krajowa Szkoła Administracji Publicznej), Фонд розвитку місцевої демократії (Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej), що є недержавною, неполітичною та незалежною організацією.

Центр інформації, документації, дослідження та підготовки обранців (Centre d’information, de documentation, d’étude et de formation des élus (CIDEFE) є національним центром у Франції, який організовує навчання у департаментах, в основному для виборних посадових осіб.

У багатьох європейських країнах національні асоціації органів місцевого самоврядування, недержавні навчальні центри і заклади є впливовими акторами, які здійснюють навчання депутатів місцевих та регіональних рад.

В основному освітні установи, тренінгові центри для органів місцевого самоврядування європейських країн мають досить обмежений штат постійних працівників: директор, керівники структурних підрозділів та декілька технічних працівників. Інші викладачі запрошуюються з числа викладачів вузів або практиків, які досконало володіють питаннями у своїй галузі. Найбільш ефективний спосіб добору викладачів полягає у комбінації теоретичних знань та практичного досвіду.

Досить часто проводяться зустрічі та семінари за участю депутатів регіональних рад чи парламенту, колишніми і нинішніми мерами.

Політичні партії мають власні тренінгові центри, що займаються на постійній основі навчанням депутатів усіх рівнів (Німеччина, Франція тощо). У деяких країнах (наприклад, в Іспанії) політичні партії, що мають власні фракції у місцевих радах, отримують також державне фінансування, яке використовується в тому числі й для проведення тренінгів та учбових семінарів.

Фонд розвитку місцевої демократії (Польща) з метою надання високого рівня послуг співпрацює тільки з досвідченими спеціалістами та систематично навчає своїх тренерів. На сьогодні у Фонді вводиться система акредитації навчання, тренерів і спеціалістів, що дозволяє здійснювати постійний контроль за якістю навчання та консалтингу.

Значна частина навчальних програм розрахована на виборних посадових осіб а також кандидатів на ці посади. Зазвичай зміст програм навчання представників муніципальної влади охоплює всі сектори розвитку міста. Серед основних напрямків навчання можна визначити: містобудування, охорона

здоров'я, безпека і поліція, навчальні й спортивні заклади, громадський транспорт, енергозабезпечення, переробка сміття, екологія.

Тривалість навчання, організаційні форми варіюються у кожній країні по-своєму. Наприклад, з метою створення доступного навчання та сприяння децентралізації, окрім традиційних форм навчання, у Бельгії активно впроваджують дистанційне навчання.

У Німеччині, в основному, пропонуються семінари тривалістю 1-3 дні, базові курси а також серії навчальних модулів. За бажанням слухача можна відвідати один модуль або кілька, або ж всі модулі однієї серії.

Фонд розвитку місцевої демократії (Польща) пропонує протягом двох місяців по вихідним дням (субота, неділя) серію тренінгів для кандидатів, які балотуються на місцевих виборах. Окрім того, широко практикуються одноденні семінари.

Організаційні форми: з відривом від виробництва, без відриву від виробництва, з частковим відривом від виробництва та з використанням можливостей дистанційних освітніх технологій.

Найбільш поширеними організаційними формами навчання у Франції є засідання місцевих обранців (тривалість 1 день), спеціалізовані сесії (тривалість 1-2 дні), а іноді конференції.

Однією із поширених організаційних форм навчання у країнах ЄС є навчання службовців на робочому місці, яке може бути добровільним і являться однією із умов для просування по службі або ж носити обов'язковий характер. Зростання значення професіоналізму вплинуло на основні параметри навчання на робочому місці, що призвело за останні роки до певних змін у ставленні до короткотермінових тренінгів, роль яких зводиться не стільки до навчання, скільки до надання консультацій та координації дій.

Професійні освітні програми базуються на використанні сучасних ефективних форм та методів навчання. Це – проблемні семінари, круглі столи, обмін досвідом, ділові ігри, мозкові штурми, кейс-стаді, дискусії, аутотренінги тощо. У більшості випадків під час навчання використовуються презентації. Є заняття, які мають більш інформаційний чи теоретичний характер, також проводяться заняття практичного характеру.

Як показує досвід більшості європейських країн (Франції, Іспанії та ін.), стабільне фінансування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування передбачає законодавче закріплення обов'язкових нормативів цільових відрахувань з бюджетів місцевого самоврядування. Мова йде про певний відсоток (від 1% до 5%) від фонду заробітної плати муніципальних службовців або навіть про певний відсоток від загального бюджету органів місцевого самоврядування.

Окрім бюджетного фінансування, у окремих закладах існують й інші джерела фінансування. Наприклад, діяльність Фонду розвитку місцевої демократії (Польща) забезпечується фінансовою підтримкою закордонними, державними та приватними джерелами фінансування при цьому зберігаючи самостійність у реалізації своїх програм. Цей Фонд намагається забезпечити

навчанням усіх муніципальних та соціальних партнерів, незалежно від їх фінансових можливостей.

Сучасні тенденції розвитку політики й управління спрямовують увагу державних службовців на активізацію людського чинника і вимагають володіння новими типами компетенцій, серед яких особливого значення набувають управління груповою динамікою та суспільними процесами, усвідомлення міжособистісних та групових феноменів, психологічна компетентність. Це, в свою чергу, зумовлює низку відповідних психологічних вимог до державно-управлінської діяльності, які відображають характеристики державних службовців, що пов'язані із:

- 1) ставленням до держави та національну свідомість;
- 2) ставленням до предмета діяльності (компетентність; орієнтація на задоволення потреб громадян; високий інтелектуальний рівень; адаптивність до змін; творчий потенціал; лідерські якості);
- 3) ставленням до учасників діяльності (толерантність; демократизм; гуманність);
- 4) здатністю працювати в команді та здатністю створювати команди;
- 5) ставленням до самого себе (позитивна самооцінка; самокритичність; вимогливість до себе; здатність володіти собою в будь-якій ситуації (самовладання); орієнтація на особистісний розвиток, професійне вдосконалення).

Окрім того, розвиток суспільних процесів обумовлює потребу в реалізації нових напрямів державно-управлінської діяльності: соціального партнерства; менеджменту людських ресурсів, державної інвестиційної політики, моніторингу уявлень управлінців щодо пріоритетності розв'язання проблем соціально-економічного життя країни, менеджменту якості державного управління; аудиту адміністративної діяльності, оцінки ефективності державного управління в контексті становлення громадянського суспільства, інформаційного забезпечення управлінської діяльності тощо.

Для забезпечення інноваційного процесу людськими ресурсами урядам країн необхідно сприяти розвитку вищої освіти; забезпечити відповідність кількості, якості та напрямків підготовки фахівців структурі попиту на національному ринку наукових робітників; створити постійно діючу систему підвищення кваліфікації, навчання та перенавчання протягом всього наукового життя фахівця; забезпечити конкурентну винагороду науковцям в урядових дослідницьких структурах; чітко визначити місце і роль притоку іноземних фахівців у національну інноваційну систему.

Що стосується розподілу функції визначення та впровадження інноваційної політики, то всі країни намагаються застосовувати дворівневу схему. За міністерствами залишаються функції визначення основних напрямів інноваційної політики, за відповідними агенціями – функції її реалізації. Основний аргумент на користь залучення іншої, зовнішньої організації з метою реалізації основних напрямів інноваційної політики полягає у тому, що такий процес аутсорсингу значно покращує ефективність політики у цілому. Разом з тим, розподіл функцій у країнах ЄС не є чітким, часто інноваційні агентства також відіграють певну роль у формуванні основних напрямів інноваційної політики.

У залежності від кількості міністерств та агентств, які відповідно визначають та реалізують інноваційну політику, можуть бути визначені чотири основні схеми: одне міністерство – одна агенція; одне міністерство – декілька агенцій; декілька міністерств – одна агенція; декілька міністерств – декілька агенцій. Найбільш розповсюдженими схемами організації визначення та реалізації інноваційної політики в країнах ЄС є перша та третя схеми.

Не є принципово важливим для кінцевого результату також напрям руху інноваційних ініціатив: від безпосередніх учасників інновацій до міністерств та агенцій або навпаки. Більш важливим поступово стає підхід до інновацій як горизонтальної складової процесу прийняття рішень, який передбачає можливе використання всіх моделей та схем координації. Саме таким шляхом рухаються англосаксонські та скандинавські моделі. Країни, які їх застосовують, мають інноваційні показники вище за середні по ЄС.

Так, у Великобританії основну роль в організації досліджень у сфері промисловості відіграє Міністерство торгівлі та промисловості одночасно з розвиненою та диверсифікованою системою університетів, які фінансуються галузевими дослідницькими радами. Уряд країни впроваджує політику “Уряду на службі”: визначення політики та її реалізація координуються на рівнях всіх міністерств та агенцій. Головний науковий радник, Науково-технологічна рада, парламентський Комітет відбору та Генеральний директор Дослідницьких рад мають певні функції з координації механізмів інноваційної політики.

В Ірландії всі міністерства відповідають за підтримку інновацій у відповідних сферах, однак основна відповідальність за координацію лежить на Міністерському комітеті з науки та технологій, який очолює Міністр підприємств, торгівлі та зайнятості; урядовому Комітеті з технологій та Головному науковому радникові. Кожне міністерство має свою власну науково-технічну структуру, яка реалізує науково-технічну політику. Міністерство освіти та науки відповідає за розвиток університетської науки, перш за все фундаментальної.

Найбільш стабільною залишається система організації інноваційної політики у Фінляндії, вона практично не помінялася за останні 20 років з моменту, коли створено Національну технологічну агенцію та перейменовано Раду з наукової політики на Раду з науково-технологічної політики. Раду з науково-технологічної політики очолює прем’єр-міністр, до її складу також входять представники чотирьох інших міністерств та десяти академічних та бізнес-структур.

Схожими є моделі організації інноваційної політики у Швеції та Норвегії. Відповідальність у цій сфері мають три міністерства: освіти та науки; торгівлі та промисловості; місцевого самоврядування та регіонального розвитку. У Норвегії було розроблено програми “інноваційного мосту” з метою підтримки промислових інновацій. Рада з досліджень створила відповідні інноваційні підрозділи та регіональні представництва. У Данії, крім традиційних структур, створено Раду з проблем глобалізації, яка займається інноваційними аспектами глобальної конкурентоспроможності, а також Раду з наукової політики, яка консультує Міністра освіти та науки, інші міністерства, Парламент.

Інституційні основи інноваційної політики Франції та ФРН є більш традиційними та сталими. У цих країнах існує значна маса відповідної регуляторної політики щодо інновацій, процес координації є суттєво субординованим. У ФРН основну роль тут відіграє Федеральний уряд: він намагається створити сприятливе інноваційне середовище та визначає стратегію розвитку НДДКР. Ці функції здійснюють Федеральне міністерство освіти та науки і Федеральне міністерство економіки. Останнє безпосередньо підтримує промислові дослідження, впровадження інновацій та формує правову основу розвитку конкуренції та захисту прав інтелектуальної власності разом з Міністерством юстиції. З іншого боку, розвиток університетів віднесений до компетенції земель. Координація політики на федеральному та земельному рівнях відбувається у спільних комісіях, а також у неформальних формах на парламентському рівні. Хоча інноваційна політика визначається централізовано у ФРН, цей процес відчуває суттєвий вплив різних груп інтересів, зокрема, асоціацій промисловців та професійних асоціацій.

Іншу модель управління інноваційним процесом має Голландія. За цей напрямок відповідають два міністерства: Міністерство економічних справ у сфері технологічної та інноваційної політики та Міністерство освіти, культури та науки. Основою особливості голландської моделі є сильний зв'язок інноваційної політики із загальною політикою економічного розвитку та інвестиційною політикою. Крім того, для голландської системи також характерною є ефективна координація інноваційної політики на рівні Ради з наукової, технологічної та інформаційної політики, яка готує всі рішення Кабінету міністрів у цій сфері. На рівні міністерств координацію здійснює Міжміністерський комітет з наукової, технологічної та інформаційної політики. Рада та Комітет підтримуються консультативними структурами: Королівською академією наук. Асоціацією університетів, Центральним бюро планування, Центральним статистичним бюро. Ці структури надають результати аналізу та пропозиції щодо розвитку інноваційної політики центральним органам. Важливим додатковим елементом голландської моделі є “Інноваційна платформа”, яка була створена Кабінетом міністрів з метою розробки стратегічних планів посилення голландської економіки знань та розвитку інновацій. Вона очолюється прем'єр-міністром.

Особливу організацію національної інноваційної політики мають Бельгія та Швейцарія як федеральні країни. У Бельгії регіональні уряди реалізують повну автономію у сфері інноваційної політики у всіх напрямках, крім фінансових методів та інструментів. В Австрії діє змішана система координації та національному та регіональному рівнях.

Схожі системи координації інноваційної політики мають нові центральноєвропейські країни-члени ЄС. У цих країнах домінує модель “прориву” науки та технологій. Ринок та урядове регулювання все ще не є ефективними факторами розвитку інновацій. Але в останні роки, утому числі внаслідок підготовки до вступу до ЄС, відповідної підтримки з боку Структурних фондів Союзу, у цих країнах відбулися певні зрушення. Однак, не зважаючи на створення нових структур, координація інноваційної політики є

все ж слабкою, не спостерігається також процес активного залучення всіх зацікавлених сторін до цього процесу.

В Угорщині різні напрями інноваційної політики розподіляються між Міністерством освіти, Радою з наукових досліджень та технологічних інновацій, Національним бюро досліджень та технологій, Комітетом з освіти та науки і Економічним комітетом парламенту. У Польщі у цьому процесі беруть участь Міністерство інновацій, Наукова рада, Польське агентство з розвитку підприємництва.

Модернізація механізму прийняття рішень сфері інноваційної політики у країнах ЄС в останні роки спрямована на підвищення її ефективності, використання ефекту економії на масштабах та уникнення дублювання. У багатьох випадках це досягається більш широким залученням всіх зацікавлених структур, акцентом на розробці стратегічного бачення перспектив інноваційного процесу на національному рівні, розвитком регіональних ініціатив.

Як показує практика організації інноваційної політики в окремих країнах ЄС, найбільш успішним та ефективним моделям притаманно:

- різний рівень стабільності структури управління інноваціями;
- систематичні зусилля щодо підвищення ефективності прийняття рішень;
- поява нового покоління координаційних механізмів (інноваційний міст у Швеції, інноваційна платформа в Голландії, “уряд на службі” у Великобританії, прем’єр-міністр як основний координатор у Фінляндії, Голландії, Естонії тощо).

Ефективність національних інноваційних систем країн ЄС визначається розвитком п’яти основних факторів: ресурсним потенціалом інновацій; попитом на результати інноваційної діяльності; інноваційною стратегією підприємств; інноваційною політикою уряду; наявністю підтримуючих галузей та інституцій. Ефективність національних інноваційних систем різниться по окремих групах країн-членів ЄС. Вона обумовлена наявністю та використанням основних факторів розвитку інноваційного процесу і суттєво відрізняється по країнах ЄС.

4. ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКИЙ ФАКТОР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

4.1. Інституціональний чинник євроінтеграційних процесів для України

Інтеграція України до Європейського Союзу є одним з її основних зовнішньополітичних пріоритетів, який також представляє стратегічну мету країни. Інституціональна база, яка визначає фундаментальні основи європейської політики України, механізми і тактику реалізації її стратегічного курсу поділяється на наступні категорії:

Ø Акти Верховної Ради України.

Ø Закони України.

Закон України від 10 листопада 1994 р. № 237/94 “Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами”
Закон України від 24 листопада 1995 р. № 464/95 “Про ратифікацію Кредитної угоди між Європейським Співтовариством (Кредитор) та Україною (Позичальник) та Національним банком України (Агент Позичальника) про надання Україні позики в сумі 85 млн. ЕКЮ”
Закон України від 11 липня 1996 р. № 308/96 “Про ратифікацію Кредитної угоди між Україною і Європейським Співтовариством про надання Україні позики в сумі 200 млн. екю”
Закон України від 07 березня 2002 р. № 3104-III “Про ратифікацію Угоди про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії в галузі ядерної безпеки та Угоди про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії в галузі керованого термоядерного синтезу”
Закон України від 12 вересня 2002 р. № 158-IV “Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Польща про співробітництво під час здійснення контролю осіб, товарів і транспортних засобів, які перетинають українсько-польський державний кордон”
Закон України від 25 грудня 2002 р. № 368-IV “Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво”
Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Закон України від 24 червня 2004 р. № 1861-IV “Про транскордонне співробітництво”
Закон України від 01 липня 2004 р. № 1964-IV “Про ратифікацію Угоди про відновлення Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво”
Закон України від 06 липня 2005 р. № 2753-IV “Про ратифікацію Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС) про приєднання Чеської Республіки, Естонської Республіки, Республіки Кіпр, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Угорської Республіки, Республіки Мальта, Республіки Польща, Республіки Словенія та Словацької Республіки до УПС та внесення змін до УПС”
Закон України від 07 вересня 2005 р. № 2818-IV “Про ратифікацію Гарантійної угоди між Україною як Гарантом та Європейським співтовариством з атомної енергії як Кредитором стосовно Угоди про механізм надання позики, розмір якої в євро еквівалентний 83000000 (вісімдесят три мільйони) доларів США, для підвищення безпеки Енергоблока № 2 Хмельницької атомної електростанції та

Енергоблока № 4 Рівненської атомної електростанції між Національною атомною енергогенеруючою компанією “Енергоатом” та Європейським співтовариством з атомної енергії від 29 липня 2004 року”
Закон України від 07 лютого 2006 р. № 3392-IV “Про ратифікацію Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Закон України від 20 грудня 2006 р. № 499-V “Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про процедури безпеки, які стосуються обміну інформацією з обмеженим доступом”
Закон України від 10 січня 2007 р. № 553-V “Про ратифікацію Угоди про співробітництво щодо цивільної глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) між Україною та Європейським співтовариством, його державами-членами”
Закон України від 15 січня 2008 р. № 116-VI “Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб”
Закон України від 15 січня 2008 р. № 117-VI “Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз”
Закон України від 06 березня 2008 р. № 134-VI “Про ратифікацію Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС) про приєднання Республіки Болгарія та Румунії до УПС”
Закон України від 06 березня 2008 р. № 137-VI “Про ратифікацію Угоди між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулюванням криз”
Закон України від 03 вересня 2008 р. № 355-VI “Про ратифікацію Фінансової угоди (Україна – проект європейських доріг України) між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Закон України від 03 вересня 2008 р. № 360-VI “Про ратифікацію Рамкової угоди між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств”
Закон України від 30 жовтня 2008 р. № 633-VI “Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Європейським космічним агентством щодо співробітництва у використанні космічного простору в мирних цілях”
Закон України від 01 квітня 2009 р. № 1215-VI “Про ратифікацію Фінансової угоди (Проект будівництва високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська) між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Закон України від 20 січня 2010 р. № 1813-VI “Про ратифікацію Угоди про грант (Проект ядерної безпеки Чорнобильської АЕС) між Європейським банком реконструкції та розвитку (як Розпорядником коштів Гранта з Рахунка ядерної безпеки), Кабінетом Міністрів України та Державним комітетом ядерного регулювання України (як Одержувачем)”
Закон України від 05 жовтня 2010 р. № 2576-VI “Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво”
Закон України від 21 вересня 2011 р. № 3764-VI “Про ратифікацію Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Співтовариством про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства”
Закон України від 16 травня 2012 р. № 4704-VI “Про ратифікацію Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об’єднань євро регіонального співробітництва (ОЕС)”

Ø Постанови Верховної Ради України.

Постанова Верховної Ради України від 02 липня 1993 р. № 3360-XII “Про Основні напрями зовнішньої політики України”
Постанова Верховної Ради України від 26 квітня 1995 р. № 145/95-ВР “Про Звернення Верховної Ради України до парламентів країн Європейського Союзу та “великої сімки” щодо розв’язання проблем ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи”
Постанова Верховної Ради України від 20 вересня 2001 р. № 2708-III “Про проведення парламентських слухань з питань реалізації державної політики інтеграції до Європейського Союзу”
Постанова Верховної Ради України від 17 січня 2002 р. № 2999-III “Про рекомендації за підсумками парламентських слухань з питань реалізації державної політики інтеграції України до Європейського Союзу”
Постанова Верховної Ради України від 20 червня 2002 р. № 20-IV “Про Звернення Верховної Ради України до парламентів, урядів та громадськості держав-членів Європейського Союзу”
Постанова Верховної Ради України від 28 листопада 2002 р. № 299-IV “Про рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом”
Постанова Верховної Ради України від 22 травня 2003 р. № 844-IV “Про звернення Верховної Ради України до парламентів, урядів та громадськості держав Європи”
Постанова Верховної Ради України від 19 жовтня 2004 р. № 2091-IV “Про Звернення Верховної Ради України до парламентів країн Великої сімки, країн – донорів Чорнобильського фонду “Укриття” та Європейського парламенту”
Постанова Верховної Ради України від 07 квітня 2005 р. № 2533-IV “Про парламентські слухання “Стан і перспективи євроінтеграції України та її участі у формуванні Єдиного економічного простору”
Постанова Верховної Ради України від 11 січня 2007 р. № 561-V “Про проведення парламентських слухань на тему: “Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках євро регіонів та перспективи транскордонного співробітництва”
Постанова Верховної Ради України від 22 лютого 2007 р. № 684-V “Про Заяву Верховної Ради України “Про започаткування переговорів між Україною та ЄС щодо укладення нового базового договору”
Постанова Верховної Ради України від 22 березня 2007 р. № 808-V “Про утворення Спільної парламентсько-урядової комісії з інтеграції України до Європейського Союзу”
Постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 р. № 1242-V “Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках євро регіонів та перспективи транскордонного співробітництва”
Постанова Верховної Ради України від 19 травня 2011 р. № 3400-IV “Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Про стан і перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС (зона вільної торгівлі) та Митним союзом”

Ø Акти Президента України.

Ø Укази Президента України.

Указ Президента України від 24 лютого 1998 р. № 148/98 “Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)”
Указ Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98 “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”
Указ Президента України від 12 квітня 2000 р. № 587/2000 “Про внесення змін до деяких указів Президента України”
Указ Президента України від 14 вересня 2000 р. № 1072/2000

“Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу”   Указ Президента України від 16 грудня 2002 р. № 1173/2002   “Про направлення миротворчого персоналу України до Поліцейської Місії Європейського Союзу в Боснії і Герцеговині”
Указ Президента України від 19 квітня 2003 р. № 339/2003   “Про День Європи”
Указ Президента України від 05 липня 2003 р. №573/2003   “Про забезпечення діяльності Уповноваженого України з питань європейської і євроатлантичної інтеграції”
Указ Президента України від 01 листопада 2003 р. № 1238/2003   “Про Національного координатора з питань технічної допомоги Європейського Союзу”
Указ Президента України від 13 грудня 2003 р. №1433/2003   “Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки”
Указ Президента України від 05 березня 2004 р. №278/2004   “Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу”
Указ Президента України від 19 квітня 2004 р. № 445/2004   “Про введення до складу Представництва України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзу) представника Державної митної служби України”
Указ Президента України від 28 квітня 2004 р. № 493/2004   “Про Стратегію економічного та соціального розвитку України “Шляхом європейської інтеграції” на 2004-2015 роки”
Указ Президента України від 21 серпня 2004 р. № 965/2004   “Питання організації виконання Закону України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Указ Президента України від 26 липня 2005 р. №1131/2005   “Про встановлення безвізового режиму для громадян держав-членів Європейського Союзу, Швейцарської Конфедерації та Князівства Ліхтенштейн”
Указ Президента України від 06 жовтня 2005 р. № 1424/2005   “Питання забезпечення впровадження програми Twinning в Україні”
Указ Президента України від 29 листопада 2005 р. № 1661/2005   “Про ліквідацію Державної ради з питань європейської і євроатлантичної інтеграції України”
Указ Президента України від 21 вересня 2006 р. № 774/2006   “Про затвердження Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про певні аспекти повітряного сполучення”
Указ Президента України від 5 лютого 2007 р. №76/2007   “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейським Союзом щодо укладення нового базового договору між Україною та Європейським Союзом”
Указ Президента України від 12 липня 2007 р. №639/2007   “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейським інвестиційним банком щодо укладення Фінансової угоди (Український проект європейських доріг України) між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Указ Президента України від 19 жовтня 2007 р. № 981/2007   “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейським Союзом щодо укладення Угоди між Україною та Європейським Союзом про Спільний авіаційний простір”
Указ Президента України від 19 грудня 2007 р. №1236/2007   “Про заходи щодо активізації євро інтеграційного прикордонного співробітництва”
Указ Президента України від 26 червня 2008 р. №586/2008   “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейським інвестиційним банком щодо підготовки проекту Фінансової угоди (Проект будівництва високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська) між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Указ Президента України від 02 липня 2008 р. № 603/2008   “Питання впровадження в Україні принципів Європейської хартії малих підприємств”

Указ Президента України від 28 серпня 2008 р. № 775/2008 “Питання регулювання режиму взаємних поїздок громадян України та держав-членів Європейського Союзу”
Указ Президента України від 25 вересня 2008 р. № 853/2008 “Про склад делегації України для участі у переговорах між Україною та Європолом щодо підготовки проекту Угоди між Україною та Європолом про стратегічне співробітництво”
Указ Президента України від 01 жовтня 2008 р. № 883/2008 “Про заходи з реалізації домовленостей, досягнутих під час саміту “Україна – Європейський Союз”
Указ Президента України від 24 грудня 2008 р. № 1198/2008 “Про делегацію України для участі у переговорах щодо вступу України до Енергетичного Співтовариства”
Указ Президента України від 14 травня 2009 р. № 328/2009 “Про заходи з реалізації Спільної заяви за результатами Спільної ЄС – Україна міжнародної конференції щодо модернізації газотранзитної системи України”
Указ Президента України від 14 травня 2009 р. № 329/2009 “Про невідкладні заходи щодо забезпечення реалізації проекту Євразійського нафтотранспортного коридору”
Указ Президента України від 24 лютого 2010 р. № 244/2010 “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейською асоціацією вільної торгівлі щодо укладення Угоди про вільну торгівлю між Україною та Європейською асоціацією вільної торгівлі”
Указ Президента України від 06 липня 2010 р. № 758/2010 “Про підготовку та забезпечення здійснення заходів, пов’язаних із головуванням України у Комітеті міністрів Ради Європи”
Указ Президента України від 10 серпня 2010 р. № 804/2010 “Про деякі питання переговорів з Європейським Союзом щодо укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом”
Указ Президента України від 18 листопада 2010 р. № 1039/2010 “Про забезпечення продовження конструктивного партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору”
Указ Президента України від 14 грудня 2010 р. № 1124/2010 “Про делегацію України для участі у переговорах між Україною та Європейською організацією з питань юстиції щодо підготовки проекту Угоди між Україною та Європейською організацією з питань юстиції”
Указ Президента України Указ від 22 квітня 2011 р. № 494/2011 “Про Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України”
Указ Президента України від 27 вересня 2011 р. № 929/2011 “Про внесення змін до Указів Президента України від 24 лютого 1998 року № 148 та від 11 червня 1998 № 615”
Указ Президента України від 13 квітня 2012 р. № 259/2012 “Про делегацію України на переговори з Європейською Комісією щодо участі України у Сьомій рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень і технологічного розвитку”
Указ Президента України від 20 серпня 2012 р. № 479/2012 “Про делегацію України для участі в роботі Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO)”
Ø Розпорядження Президента України.
Розпорядження Президента України від 6 лютого 1999 р. № 14/99 “Про уповноваження Ю. Щербака на здійснення координації переговорів з іноземними державами та міжнародними організаціями з питань реалізації Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та урядами країн “великої сімки” і Комісією Європейського Співтовариства щодо закриття Чорнобильської АЕС”
Розпорядження Президента України від 27 червня 1999 р. № 151/99 “Про Перелік центральних органів виконавчої влади, відповідальних за здійснення завдань, визначених Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу”

Розпорядження Президента України від 16 грудня 2002 р. № 399/2002 “Про уповноваження Р. Шпека на підписання Угоди між Україною та Європейським Союзом щодо участі в Поліцейській Місії Європейського Союзу в Боснії і Герцеговині”
Розпорядження Президента України від 27 серпня 2003 р. № 242/2003 “Про уповноваження В. Кременя на підписання Угоди про відновлення дії Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво”
Розпорядження Президента України від 6 липня 2004 р. № 165/2004 “Про уповноваження Р. Шпека на підписання Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України в Поліцейській Місії Європейського Союзу в Республіці Македонія (ЄСПОЛ “ПРОКСИМА”)”
Розпорядження Президента України від 18 травня 2005 р. № 1057/2005 “Про уповноваження Р. Шпека на підписання Угоди між Україною і Європейським Союзом про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз”
Розпорядження Президента України від 3 червня 2005 р. № 1077/2005 “Про уповноваження М. Марченка на підписання Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про певні аспекти повітряного сполучення”
Розпорядження Президента України від 3 червня 2005 р. № 1078/2005 “Про уповноваження О. Шамшура на парафування Угоди про співробітництво щодо цивільної глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) між Україною та Європейським Співтовариством та його державами-членами”
Розпорядження Президента України від 3 червня 2005 р. № 1079/2005 “Про уповноваження О. Рибачука на підписання Рамкової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Розпорядження Президента України від 10 червня 2005 р. № 1090/2005 “Про уповноваження О. Рибачука на підписання Угоди між Україною та Європейським Союзом про процедури безпеки, які стосуються обміну інформацією з обмеженим доступом”
Розпорядження Президента України від 3 жовтня 2005 р. № 1184/2005 “Про деякі питання забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в процесі європейської та євроатлантичної інтеграції”
Розпорядження Президента України від 18 січня 2007 р. № 5/2007 “Про уповноваження Р. Шпека на підписання Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС) про приєднання Республіки Болгарія та Румунії до УПС”
Розпорядження Президента України від 21 липня 2008 р. № 234/2008 “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейською Комісією стосовно укладення Рамкової угоди між Україною та Європейським Співтовариством про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства”
Розпорядження Президента України від 8 жовтня 2008 р. № 291/2008 “Про уповноваження Ю. Продана на підписання Фінансової угоди (Проект будівництва високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська) між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Розпорядження Президента України від 25 червня 2009 р. № 118/2009 “Питання реалізації Фінансової угоди (Проект будівництва високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська) між Україною та Європейським інвестиційним банком”
Розпорядження Президента України від 20 листопада 2009 р. № 239/2009 “Про уповноваження В. Мармазова на підписання Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво”
Розпорядження Президента України від 25 листопада 2010 р. № 1145/2010 “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейською Комісією стосовно внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз”
Розпорядження Президента України від 6 вересня 2011 р. № 273/2011 “Про уповноваження А. Ключова на підписання Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або

власнями стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва (ОЕС)”   Розпорядження Президента України від 4 листопада 2011 р. № 315/2011 “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейським поліцейським офісом щодо укладення Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне співробітництво”   Ø Акти Кабінету Міністрів України. Ø Постанови Кабінету Міністрів України.
Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 1998 р. № 1059 “Про схвалення Заяви Кабінету Міністрів України щодо виконання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та урядами країн Великої сімки і Комісією Європейського Співтовариства щодо закриття Чорнобильської АЕС”
Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 1998 р. № 1074 “Питання діяльності Української частини Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)”
Постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2000 р. № 575 “Про приведення рішень Кабінету Міністрів України у відповідність з Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)”
Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2001 р. № 345 “Про затвердження плану дій щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу у 2001 році”
Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 1225 “Про схвалення і подання на ратифікацію Верховною Радою України Угоди про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії в галузі ядерної безпеки та Угоди про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії в галузі керованого термоядерного синтезу”
Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 153 “Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги”
Постанова Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 р. № 120 “Про забезпечення діяльності миротворчого персоналу України у складі Поліцейської Місії Європейського Союзу в Боснії і Герцеговині”
Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 р. № 547 “Про забезпечення діяльності миротворчого персоналу України у складі Поліцейської Місії Європейського Союзу в Республіці Македонія”
Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1365 “Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2005 р. № 174 “Деякі питання координації діяльності органів виконавчої влади у сфері європейської інтеграції”
Постанова Кабінету Міністрів України від 11 травня 2005 р. № 339 “Про затвердження Положення про порядок проведення конкурсного відбору проектів (програм) транскордонного співробітництва, які можуть бути включені до державної програми розвитку транскордонного співробітництва”
Постанова Кабінету Міністрів України від 25 січня 2006 р. № 59 “Про затвердження Угоди між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії про співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергії”
Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 р. № 496 “Про затвердження Програми розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні на 2006-2010 роки”
Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1819 “Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки”

Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2007 р. № 154 “Про затвердження Порядку організації роботи з підготовки та реалізації проектів Twinning в Україні”
Постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2008 р. № 316 “Про затвердження Порядку підготовки та виконання плану залучення зовнішньої допомоги Європейської Комісії у рамках “ТАІЕХ””
Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 р. № 477 “Про подання на ратифікацію Верховною Радою України Заяви про членство України в Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі “EUREKA””
Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 587 “Про запровадження в Україні принципів Європейської хартії для малих підприємств”
Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 “Про затвердження Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 роки”
Постанова Кабінету Міністрів України від 16 липня 2008 р. № 649 “Про утворення Координаційного бюро європейської та євроатлантичної інтеграції” <i>(втрапила чинність)</i>
Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2008 р. № 956 “Про затвердження Порядку проведення конкурсного відбору проектів і програм інформування громадськості з питань європейської інтеграції, розроблених громадськими організаціями”<i>(втрапила чинність)</i>
Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 974 “Про затвердження Державної цільової програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2008-2011 роки”
Постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2008 р. № 1008 “Питання виконання Угоди про фінансування програми “Підтримка впровадження Енергетичної стратегії України”
Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2009 р. № 229 “Про порядок використання у 2009 році коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання заходів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції в інформаційній сфері”
Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2009 р. № 254 “Про порядок використання у 2009 році коштів, передбачених у державному бюджеті для гармонізації національних стандартів з міжнародними та європейськими”
Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 826 “Про утворення Міжвідомчої координаційної групи з питань реалізації Спільної заяви за результатами Спільної ЄС – Україна міжнародної інвестиційної конференції щодо модернізації газотранзитної системи України”
Постанова Кабінету Міністрів України від 23 червня 2010 р. № 495 “Деякі питання використання у 2010 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з підтримки Енергетичної стратегії України на період до 2030 року”
Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2010 р. № 704 “Питання виконання у 2010 році Угоди про фінансування програми “Підтримка виконання Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлювальних джерел енергії””
Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2010 р. № 841 “Про затвердження Порядку підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні”
Постанова Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 888 “Питання виконання Угоди про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар’єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом”
Постанова Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2011 р. № 77 “Про утворення Координаційного центру з виконання плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України”
Постанова Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2011 р. № 822 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 р. № 1088”

Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1049 “Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка”
Постанова Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2011 р. № 1256 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 974”
Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2012 р. № 150 “Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України”
Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 410 “Деякі питання використання у 2012 році коштів для здійснення заходів щодо реалізації стратегічних пріоритетів розвитку сфери транспорту”
Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 411 “Деякі питання використання у 2012 році коштів для здійснення заходів щодо реалізації пріоритетів розвитку сфери охорони навколишнього природного середовища”
Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2012 р. № 588 “Деякі питання використання у 2012 році коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року”
Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2012 р. № 624 “Деякі питання використання у 2012 році коштів у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвердження відповідності та управління якістю”
Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2012 р. № 615 “Деякі питання використання у 2012 році коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження”
Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2012 р. № 923 “Питання використання Угоди про фінансування програми “Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні””
Ø Розпорядження Кабінету Міністрів України.
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2002 р. № 327 “Про відкриття торговельно-економічної місії у складі Представництва України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзу) <i>(втратило чинність)</i>”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 червня 2003 р. № 382 “Про першочергові заходи з виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і удосконалення інституційного забезпечення діяльності органів виконавчої влади у сфері європейської інтеграції”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 413 “Про введення до складу Представництва України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзу) представника Міноборони – офіцера зв’язку з Військовим штабом Генерального секретаріату Ради Міністрів Європейських Співтовариств (Європейського Союзу)”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2004 р. № 387 “Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії про співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергії”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. № 959 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2005 році Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004-2007 роки”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2005 р. № 36 “Про схвалення проекту Плану дій Україна – Європейський Союз”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2005 р. № 117 “Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна – ЄС”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 червня 2005 р. № 201 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2005 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 жовтня 2005 р. № 421 “Про схвалення проекту Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією щодо Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова”

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 лютого 2006 р. № 51 “Про призначення представника Уряду України, який виконуватиме функції основної контактної особи для Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 лютого 2006 р. № 55 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2006 році Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004-2007 роки”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. № 151 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2006 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р. № 243 “Про затвердження заходів щодо виконання у 2006 році Плану дій Україна – ЄС”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2007 р. № 32 “Про забезпечення діяльності груп аналізу політики у центральних органах виконавчої влади та Секретаріаті Кабінету Міністрів України”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 березня 2007 р. № 89 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2007 році Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004-2007 роки”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 березня 2007 р. № 90 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2007 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2007 р. № 157 “Про схвалення проекту Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією про продовження мандату Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2007 р. № 238 “Про затвердження заходів щодо виконання у 2007 році Плану дій Україна – ЄС”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 червня 2007 р. № 406 “Про схвалення проекту Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 537 “Про підписання Угоди між Урядом України та Європейським космічним агентством щодо співробітництва у використанні космічного простору в мирних цілях”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 569 “Про схвалення Концепції Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 роки”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2007 р. № 1066 “Про підписання Угоди (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейською Комісією про експортне мито”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2008 р. N 556 “Про утворення Української частини Спільного комітету експертів з реалізації Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2008 р. № 557 “Про утворення Української частини Спільного комітету з питань реадмісії”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 червня 2008 р. № 798 “Про схвалення Концепції Державної цільової програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2008-2011 роки”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 червня 2008 р. № 821 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2008 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 червня 2008 р. № 879 “Про підписання Угоди про фінансування проекту “Надання допомоги у питаннях, пов’язаних з реадмісією, та супутні заходи у рамках Місії EUBAM””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2008 р. № 1072 “Про затвердження заходів щодо виконання у 2008 році Плану дій Україна – ЄС”

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 1235 “Про схвалення проекту листа Уряду України до Європейського інвестиційного банку щодо проекту “Фінансування оновлення та модернізації залізничного рухомого складу””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 1245 “Про затвердження плану заходів із впровадження в Україні принципів Європейської хартії для малих підприємств на друге півріччя 2008 р. – 2009 рік”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2008 р. № 1373 “Про затвердження плану заходів з налагодження обміну інформацією з митними органами іноземних держав – членів ЄС про товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2008 р. № 1394 “Про підписання Угоди про фінансування Щорічної програми дій з ядерної безпеки 2007 року”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. № 59 “Про схвалення проекту листа Уряду України до Європейського інвестиційного банку стосовно проекту “Будівництво газотурбінної електростанції комбінованого циклу в м. Дніпродзержинську””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2009 р. № 408 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2009 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2009 р. № 413 “Питання модернізації газотранспортної системи України”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 р. № 536 “Про схвалення проекту Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією про продовження мандату Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 927 “Про затвердження плану заходів з реалізації Спільної заяви за результатами Спільної ЄС – Україна міжнародної інвестиційної конференції щодо модернізації газотранзитної системи України на друге півріччя 2009 року”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2010 р. № 1013 “Питання виконання угод про фінансування деяких програм між Урядом України і Європейським Союзом”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 травня 2010 р. № 1068 “Про підписання Доповнення № 1 до Угоди про фінансування Щорічної програми дій з ядерної безпеки 2008 року – частина II”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 травня 2010 р. № 1073 “Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2010 рік”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 червня 2010 р. № 1196 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2010 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 липня 2010 р. № 1509 “Про утворення Організаційного комітету з підготовки та забезпечення здійснення заходів, пов’язаних з головуванням України в Комітеті міністрів Ради Європи”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2010 р. № 1653 “Про підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Європейською Комісією щодо Рамкового документа програми Всеохоплюючої інституційної розбудови”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 1913 “Про забезпечення підготовки та проведення у 2011 році в Україні 17-ї сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне та місцеве врядування”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 листопада 2010 р. № 2071 “Про перелік урядових комітетів та їх посадовий склад”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 р. № 2045 “Про підписання Угоди про фінансування Щорічної програми дій з ядерної безпеки 2009 року – частина II між Урядом України та Європейським Союзом”

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 р. № 2049 “Про підписання Додаткової угоди до Угоди про фінансування Програми дій Тасіс для України 2005 року”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2010 р. № 2078 “Деякі питання підготовки та виконання програми Всеохоплюючої інституційної розбудови у рамках ініціативи Європейського Союзу “Східне партнерство””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2010 р. № 2079 “Про підписання Додаткової угоди до Угоди про фінансування проекту “Twinning та технічна допомога, спрямована на підтримку впровадження Європейської політики сусідства” від 25 серпня 2008 року”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 червня 2011 р. № 548 “Про затвердження плану заходів щодо збільшення переваг та мінімізації негативних наслідків створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом для економіки України”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 червня 2011 р. № 612 “Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2011 рік”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 790 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2011 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 березня 2012 р. № 156 “Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2012 р. № 184 “Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 липня 2012 р. № 465 “Про підписання Додаткової угоди № 1 (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейським Союзом, представленим Європейською Комісією, до Угоди про фінансування “Twinning та технічна допомога в реалізації Європейської політики сусідства””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 844 “Про підписання Додаткової угоди (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейським Союзом, представленим Європейською Комісією, до Угоди про фінансування Спільних операційних програм транскордонного співробітництва “Басейн Чорного моря 2007-2013 роки””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 845 “Про підписання Додаткової угоди (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейським Союзом, представленим Європейською Комісією, до Угод про фінансування Спільних операційних програм транскордонного співробітництва “Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 роки”, “Польща-Білорусь-Україна 2007-2013 роки”, “Румунія-Україна-Республіка Молдова 2007-2013 роки””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2012 р. № 1014 “Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка політики регіонального розвитку в Україні””
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2012 р. № 957 “Про підписання Угоди про фінансування Рамкової програми на підтримку Угод між Україною та Європейським Союзом”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2012 р. № 1020 “Про підписання Угоди про фінансування Щорічної програми дій з ядерної безпеки 2011 року – частина II”
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2013 р. № 73 “Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013 рік”
Ø Відомчі акти/
Наказ Мінекономіки від 16 березня 2005 р. № 62 “Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм”

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2005 р. № 182 “Про затвердження Переліку спеціальностей та спеціалізацій, Критеріїв та порядку відбору, складу Міжвідомчої експертної групи із забезпечення відбору вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції”
Спільний наказ Голодержслужби та Міністерства освіти і науки України від 30 березня 2005 р. № 75/191 “Про затвердження Порядку проходження мовної підготовки державними службовцями, які займаються питаннями європейської та євроатлантичної інтеграції України”
Наказ Мін’юсту від 28 квітня 2005 р. № 42/5 “Про впорядкування процесу здійснення експертизи проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності <i>acquis communautaire</i>”
Наказ Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2005 р. № 325 “Про затвердження Переліку вищих навчальних закладів і закладів післядипломної освіти для здійснення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції”
Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 вересня 2005 р. № 506 “Про затвердження Порядку проведення моніторингу підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції”
Наказ Мінекономіки від 12 грудня 2007 р. № 423 “Про затвердження Порядку опрацювання проектів нормативно-правових актів щодо відповідності <i>acquis communautaire</i> та європейським стандартам у сфері дотримання прав людини в Мінекономіки”
Наказ Голодержслужби від 11 липня 2008 р. № 191 “Про затвердження Положення про здійснення моніторингу підготовки проектів Twinning в Україні”
Наказ Держкомтелерадіо від 21 січня 2009 р. № 13 “Про затвердження нової редакції Положення про Координаційну раду і Регламенту з виконання Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 роки”
Наказ Держкомтелерадіо від 05 лютого 2009 р. № 37 “Про конкурсну комісію з проведення конкурсного відбору проектів і програм інформування громадськості з питань європейської інтеграції, розроблених громадськими організаціями”
Наказ Мін’юсту від 24 вересня 2009 р. № 1728/5 “Про затвердження Порядку перекладу актів <i>acquis communautaire</i> на українську мову”
Наказ Голодержслужби від 15 грудня 2009 р. № 383 “Про затвердження Положення про Координаційну раду з питань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України і Регламенту її діяльності”

Ключовим елементом успішної інтеграції України до ЄС є досягнення певного рівня узгодженості законодавства України з правовими нормами Євросоюзу. Зближення українського законодавства із сучасною європейською системою права забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС, а також створить необхідні передумови для отримання Україною статусу асоційованого члена Євросоюзу, що є головним зовнішньополітичним пріоритетом України в середньостроковому вимірі.

Однією з форм реалізації завдань з адаптації законодавства є співпраця України з міжнародними організаціями, ефективне двостороннє співробітництво тощо.

Більш ефективному процесові наближення правового поля держави до стандартів права ЄС сприятиме впровадження наступних заходів:

- створення однієї цілісної системи законодавства України, оскільки розпорошеність ускладнює процес адаптації;
- розробка органами державної влади в Україні “гармонограм” – графіків роботи з гармонізації законодавства для окремих галузей права;
- визначення галузевого комітету Верховної Ради України, який би забезпечував координацію та узгодження відповідної законотворчої діяльності;
- видання Україною “Білої книги”, зустрічної ЄС;
- створення українсько-європейського глосарію юридичної термінології;
- активне залучення іноземних експертів та максимальне використання технічної допомоги ЄС щодо адаптації українського законодавства;
- поглиблення співпраці з міжнародними організаціями (РЄ, ОБСЄ та ін.).

Необхідно також розширити і поглибити наукові дослідження проблем адаптації та забезпечити впровадження наукових рекомендацій з цих питань у реальну практику. Абсолютно необхідно мати такі процедури, які будуть поєднувати органи державної влади із зовнішніми центрами технічної чи науково-експертної роботи. Дослідницькі інститути, наприклад, можуть співпрацювати з ними для допомоги при прийнятті рішень серйозної політичної природи і надавати допомогу при вирішенні суперечливих питань, що призведе до вироблення більш чітких і коротких формулювань в головних документах. Тому вкрай необхідно розробити нові процедури, які будуть націлені на співпрацю з конкретними експертами по різних групах. При цьому необхідно вивчати досвід зарубіжних країн.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетним напрямом співробітництва і обов’язковою передумовою інтеграції до цієї організації. Розуміння важливості цього процесу, вдале поєднання підходів та методів щодо реалізації зближення двох правових систем дасть позитивний результат.

Україна повинна докласти максимум зусиль для забезпечення поступового наближення національного законодавства до правового поля та стандартів ЄС. Досвід минулих років довів, що доки Україна не матиме стійкого курсу та концепції інтеграції, гармонізація законодавства не матиме сенсу.

Актуальність проблеми ефективного використання усіх можливостей, які закладені у правових документах, що визначають основні напрямки партнерства та співпраці між Україною та ЄС, диктується не лише міркуваннями удосконалення засобів міжнародно-правового регулювання відносин між партнерами. Усі ці засоби можуть і повинні застосовуватися і для здійснення економічних та правових реформ в Україні.

4.2. Система державного управління в контексті стратегії євроінтеграції

Питання державного управління є основоположним в процесі розвитку держави, особливо за умови втілення тієї чи іншої стратегії інтеграції. Таким чином, надзвичайно важливе розуміння характеру державного управління. Базова теоретико-методологічна проблема управління зводиться до того, що

процеси управління властиві лише складним, динамічним системам, іманентним атрибутом яких є самоуправління, тобто здатність до впорядкування системи, приведення її у відповідність до об'єктивної закономірності даного середовища, до оптимізації її функціонування.

Управління – це свідоме регулювання суспільних відносин, а за джерелом дії воно є зовнішнім щодо процесу самоуправління. Управління є особливою соціальною функцією, яка виникає з потреб самого суспільства як складної саморегульованої системи і супроводжує всю історію розвитку суспільства, набуваючи політичного змісту й відповідних державних форм у соціально розшарованому суспільстві. Кожному типу соціальної організації, кожному конкретно-історичному суспільству притаманні свій зміст, свої специфічні процеси, форми і методи управління. Зміст управління як соціальної функції виявляється в організуючій діяльності, що досягається шляхом об'єднання, узгодження, регулювання, координації і контролю. Організація – це не що інше, як засіб досягнення мети. Вона передбачає метод, а управління виступає як засіб гармонізації суспільного розвитку. Управління лише тоді буде ефективним, коли успішно координуватимуться зусилля багатьох людей. Крім того, організуюча функція соціального управління нерозривно пов'язана з владно організуючою діяльністю. Струнка організація неможлива без сильної волі й влади авторитету. Це означає, що управління у сфері суспільних відносин має здійснюватись на основі підпорядкованості та єдності волі учасників спільної діяльності. Управління – це планування і керівництво зусиллями людей.

Управління завжди передбачає наявність суб'єктів і об'єктів. Специфікою цих елементів є те, що суб'єктами завжди виступають люди та їх об'єднання, а об'єктами – поведінка, вчинки і дії людей у процесі їх спільної діяльності. Саме тому галузь управління – це сфера суб'єктивної діяльності людей, здійснюваної самими людьми і щодо людей. Таким чином, управління являє собою соціальну функцію владно організуючої діяльності, яка забезпечує цілеспрямованість і узгодженість спільної праці і життя людей. Управління – це насамперед організація діяльності з координації, об'єднання спеціалізованих зусиль групи людей.

Практичне здійснення управлінських процесів залежить від соціальних умов, в яких вони відбуваються. Останні, як правило, зумовлені матеріальним рівнем життя суспільства. Оскільки управлінська діяльність – це суб'єктивна діяльність людей, вона залежить від соціального досвіду, рівня культури та свідомості людей, зрілості суспільства, його технічних можливостей, оптимальності й масштабності соціальних цілей та ін. Без управління неможливе цілеспрямоване функціонування суспільства. Тільки державне управління забезпечує функціонування й розвиток суспільства як єдиного цілого. Управління – це насамперед організуюча діяльність держави, спрямована на виконання її завдань та функцій.

Управлінська діяльність – це соціально-політична діяльність, процес цілеспрямованого впливу на свідомість людини та її волю. У ній застосовуються численні засоби та методи, зокрема прогнози, плани, прийняття рішень, методи організаційної та інструктивної роботи, державного та суспільного впливу, методи використання матеріально-технічних дій. Таким чином, інформацію правомірно

розглядати як умову будь-якої діяльності органів державної влади, посадових осіб. Особливо це стосується розробки та прийняття управлінських рішень, яким не тільки передуює збір та обробка інформації, але які самі містять великий інформаційний потенціал. Інакше кажучи, зміст управлінської діяльності полягає в забезпеченні досягнення організацією поставлених цілей, розробці певних заходів, спрямованих на реалізацію цих цілей, яка здійснюється у формі прийняття та виконання рішень. Розробка, прийняття та реалізація рішень є, таким чином, концентрованим виразом самої сутності управління.

Державне управління здійснюється усіма гілками влади, але пріоритет в організації і відповідальності за результат стану суспільства залишається за виконавчою владою, чії принципові позиції включають:

- цілі управління;
- наявність ідеології;
- механізм врахування волі народу;
- міра відповідальності влади.

На думку Ю.А. Тихомирова, типовими елементами організації державного управління можуть бути:

- загальна система державного управління, включаючи статут і функції спеціальних органів і інших органів, що діють у тій чи іншій сфері, галузі;
- набір адміністративно-правових регуляторів, характерних для певної сфери, галузі;
- комплект, стандарт необхідних правових актів та інших регулюючих документів;
- механізм державного контролю і нагляду;
- низові організації – об'єкти управління;
- інформаційне забезпечення;
- ступінь участі громадян та їх об'єднань.

Державне управління передбачає діяльність усіх гілок влади по врегулюванню соціального, політичного, економічного життя та організацію і функціонування виконавчих органів.

Трансформаційна роль державного управління полягає не тільки у забезпеченні поступального розвитку суспільства, хоча це є головною його метою, а й у сприянні тривалості, стабільності суспільних відносин. Без цього не можна домогтися упорядкованості суспільного життя і постійно підтримувати його у такому стані. У цьому, власне, й полягає сенс управлінської діяльності держави.

Для розкриття сутності управління за умов ринкових відносин важливо визначити, як виявляється реальна можливість взаємодії механізмів управління і самоуправління, їх пропорційне співвідношення, чи мають вони перевагу над механізмами стихійного регулювання та стихійного саморегулювання. З'ясування цих питань допомагає визначити тенденцію (підвищення чи зниження) міри керованості.

Після досвіду управління в рамках Радянського Союзу для України є актуальним питання подальшої побудови системи державного управління. Перехід до ринкової економіки створив багато проблем на шляху становлення

ефективного державного управління, де державний апарат виявився не зовсім підготовлений до нових принципів і правил. Управлінська бюрократія з її авторитарними, командними методами управління не сприйняла нових соціальних і політичних цінностей. Деструктивні тенденції в управлінні дедалі поглиблюються. Такі проблеми як корупція та бюрократизм стали на заваді сталому розвитку країни.

Вищевказані обставини фактично звели нанівець організаційну діяльність державного управління, спричинили втрату керованості багатьма сферами суспільного життя, і передусім економікою. Дезінтеграційні процеси в економіці й політичній сфері виявилися тривалими і глибокими. За відсутності глибокого розуміння об'єктивних економічних законів перехідного періоду процес реформування українського суспільства почав втрачати певні орієнтири. Постійна перебудова управлінських структур – яскраве підтвердження тому. Еклектичність і аморфність економічних, політичних та управлінських підходів робить державно-владні структури дедалі менше здатними розв'язувати проблеми сучасного українського суспільства.

Система політико-правової, у тому числі управлінської, ідеології завжди відображала інтереси певних соціальних сил, які перебувають при владі. Намагання офіційної радянської науки управління подати себе як виразницю інтересів усього народу не відповідало існуючим потребам, оскільки вона формувалася і пристосовувалася для утвердження влади номенклатурної бюрократії, тобто вузької панівної верстви радянського суспільства. Це, в свою чергу, призвело до того, що управління стало політизоване.

Демократичне суспільство розвивається у пошуках найкращих варіантів соціального прогресу. В такому суспільстві важливе значення має оптимальна взаємодія різних типів соціальних механізмів, особливо застосування демократичних технологій виборів, переговорів, договорів, референдумів, вивчення громадської думки, реалізація принципів соціального партнерства і солідарної відповідальності.

Трансформаційна роль державного управління полягає у забезпеченні стабільності суспільних відносин, без чого неможливо домогтися впорядкованості суспільного життя і постійно підтримувати його в такому стані. Саме у цьому полягає головний зміст управлінської діяльності держави. Це завдання особливо важливе для України, адже стабілізація суспільства виступає як необхідна умова його подальшого розвитку. Для стимулювання цього процесу необхідний компетентнісний підхід, який ефективно реалізовується в країнах Європейського Союзу. Крім того, важливо уникати корупції, бюрократизації, протиборства у владних структурах, правового нігілізму, за яких посилюється відчуження людини від продуктивної праці, систематично порушуються права людини, відбувається падіння виробництва, зростає загроза зuboжіння населення. Керованість соціально-політичними та соціально-економічними процесами має стати основним пріоритетом в діяльності державної служби.

Управлінська діяльність в соціально-позитивному сенсі – це свідомий, цілеспрямований, упорядковувачий вплив людей на соціальні процеси з урахуванням властивих для даної соціальної системи об'єктивних закономірностей і

тенденцій досягнення найоптимальнішого функціонування і розвитку цієї системи та поставлених цілей. Функціонування держави, неможливе без організуючої ролі права. Це найважливіший регулятор управлінської діяльності незалежно від того, в якій конкретній сфері вона здійснюється. Без його регулятивної і формалізуючої функції неможливо чітко і функціонально організувати управління складними соціальними процесами, сконцентрувати діяльність державного апарату, усіх його складових і структурних підрозділів. При цьому правові відносини у сфері управління складаються як відносини вторинного порядку, що зумовлені завданнями досягнення оптимальних результатів господарської і соціально-культурної діяльності. Право виступає мірилом людських вчинків, забезпечує соціально-політичну, психологічну й організаційну спрямованість управлінського діяння, закріплює нормативне оформлену директивну основу управління, визначає права і обов'язки державних органів, їхніх структурних підрозділів та службових осіб, встановлює правильне співвідношення між обсягом повноважень і відповідальністю апарату управління, закріплює найбільш раціональний варіант управлінської діяльності, підтримує належну організованість і дисципліну учасників управлінського процесу. Крім того, право сприяє оптимальному використанню усіх чинників, що впливають на ефективність управління. Дія цих чинників не лише опосередковується правом, а й істотно посилюється або ослаблюється залежно від рівня цього опосередкування. Право впливає на управління та його ефективність самим фактом свого існування.

У нормах права, що регулюють державно-управлінську діяльність дістають відображення ступінь демократизму суспільства і управління, принципи соціальної справедливості, функціонально-структурна характеристика управлінських ланок., вимоги до кадрів управління, методів, стилю і культури їхньої роботи, рівня професіоналізму і дисципліни, моральних якостей, етики поведінки та ін. Право не лише встановлює контури управлінських рішень, а й зумовлює значною мірою їхній зміст. У процесі застосування суб'єктами управлінської діяльності об'єктивується регулююча дія права, а це сприяє розвиткові ініціативи, творчого ставлення до виконання службових обов'язків.

Застосування права в процесі управління є одночасно функціональною якістю і самого управління, але при цьому не слід забувати, що застосування права є самостійним явищем. Водночас правозастосування за своєю природою є управлінською діяльністю. Право стає ефективним чи неефективним у процесі цілеспрямованої діяльності. Загальна характеристика права, правових норм повинна зводитися до якісних рис – обґрунтованості, чіткості, масштабу охоплення суспільних відносин, своєчасності тощо. Насправді усі норми права мають однаково ефективну вагу, тоді як ефективність діяльності із застосування цих норм, як правило, різна. Висока якість правової регламентації управлінського процесу надає останньому сталості, законності й ефективності. При цьому не існує односторонньої залежності між управлінням і правом. Чим ефективніший управлінський процес, тим ефективніший і юридичний механізм управління, а отже, й саме право.

Для України все ще актуальною є потреба не тільки в побудові, а й у реалізації єдиної концепції управління, котра б враховувала особливості розвитку країни, її пріоритети та принципи.

Якість управлінської діяльності – це чітко визначені, науково обґрунтовані мета і завдання, об'єктивна визначеність функціонально-структурної побудови управлінських органів, сучасні форми і методи діяльності; демократизм; технічна оснащеність і особистісні характеристики службовців апарату управління (почуття обов'язку, компетентність, діловитість, творчість, суворе дотримання законності, дисциплінованість, принциповість і непримиренність до недоліків, чіткість, тактовність у спілкуванні та ін.). Під якістю управління слід розуміти сукупність суттєвих властивостей управлінської діяльності, що характеризують її здатність задовольняти потреби прогресивного розвитку суспільства, що полягає у забезпеченні максимальної раціональності в організації і діяльності апарату управління. На думку Г.В. Атаманчука, механізм формування та реалізації державного управління – це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів і закономірностей, через які суб'єкт державного управління (його компоненти) охоплює потреби, інтереси і цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях і діях і практично втілює їх в життя, спираючись на державну владу.

В ході розгляду системи державного управління варто звернути увагу на сучасну систему публічно-управлінських відносин в Україні, яка не відповідає стратегічному курсу держави до демократії та європейських стандартів належного врядування, оскільки залишається неефективною, схильною до корупції, внутрішньо суперечливою і надмірно централізованою, закритою від суспільства, великою і відірваною від потреб простої людини. До причин, які зумовили таку ситуацію відносять:

- неефективна організація діяльності органів державної влади (дублювання повноважень);
- нераціональна система органів виконавчої влади на центральному рівні;
- неефективна організація публічної влади на регіональному та місцевому рівнях;
- неефективне місцеве самоврядування та нераціональний адміністративно-територіальний устрій;
- неефективна система державної та муніципальної служби;
- відсутність паритетних засад у відносинах особи з органами.

Взагалі публічна адміністрація розглядаються як:

- сукупність державних і недержавних суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є, по-перше, органи виконавчої влади і, по-друге, виконавчі органи місцевого самоврядування);
- апарат управління публічними справами, який займається реалізацією цілей, визначених політичною владою;
- організація, яка здійснює будь-яку державну діяльність і яка не знаходиться під керівництвом ні законодавчої, ні судової влади;
- планована людська діяльність, спрямована на досягнення певних суспільних цілей;
- процес досягнення національних цілей за допомогою публічних організацій;

– організація та діяльність органів і установ, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону, діють у публічних інтересах і наділені прерогативами публічної влади.

На сьогодні в Україні формально сформовано різні інститути публічної адміністрації (органи та інші державно-владні інституції, підпорядковані передусім політичній владі, на які покладені публічно-управлінські функції). Також із набуттям Україною незалежності у державі функціонують органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, запроваджено державну службу та службу в органах місцевого самоврядування.

Держава для ефективного виконання її функцій повинна мати відповідні владні повноваження, можливість здійснювати вплив на всій території країни, бути легітимною. Структура влади втілюється, відповідно, у її компонентах, якими є її суб'єкт, об'єкт, ресурси і процес, що приводить у рух усі її компоненти. Основною характеристикою публічної влади в суспільстві є її стан як відносно стала організація внутрішніх зв'язків між складовими єдиного соціального організму у визначений проміжок часу з єдиними принципами управління та ієрархічності.

До негативних аспектів, які певною мірою до цього часу проявляються в системі державного управління України, належать: прийняття на керівні посади за партійною ознакою; відсутність прозорої системи конкурсного добору працівників; відсутність системи мотивації і стимулювання ефективної роботи; вертикальна структура управління; бюрократизм; закритість вищих органів державної влади; відсутність замовлень з боку держави на соціально-психологічні дослідження з питань розвитку управління людськими ресурсами.

Глобальний характер процесів демократизації впливає на суспільно-політичне життя сучасної України, стимулюючи основних інституціональних гравців – державні структури, політичні партії, неурядові організації до конструктивного й постійного діалогу та взаємодії не лише в масштабах країни, а й за її межами. Необхідність систематичної і послідовної внутрішньополітичної та міжнародної співпраці визначається об'єктивною вимогою Європейського Союзу щодо приведення соціально-політичної та економічної політики України у відповідність Копенгагенським критеріям. Виконання цього завдання вимагає стимулювання адміністративної реформи, модернізації підготовки кадрів та управління людськими ресурсами, конкретизацію інформаційної діяльності, розширення участі міжнародних фінансових установ у реалізації Національної стратегії європейської інтеграції України. Важливою є дія зазначеної стратегії на форми і методи діяльності центральних і місцевих органів влади, оскільки їх структура буде використана й пристосована до нових завдань.

За цих умов зростає роль і місце персоналу органів державної влади, який безпосередньо займається виконанням цих завдань. Актуалізація особистісного фактора в євроінтеграційних процесах також обґрунтована думкою європейських фахівців щодо впливу підготовки й вступу будь-якої країни до ЄС на урядову та управлінську поведінку. Тому на особистість державного службовця значною мірою діють вимоги, зумовлені європеїзацією вітчизняного державного управління такі, як забезпечення входження України до європейського

політичного, інформаційного, економічного та правового простору, втілення загальних принципів співробітництва з ЄС, розбудова інституційної основи розвитку відносин. Реалізація цих вимог пов'язана із веденням переговорів, встановленням прямих зв'язків між вітчизняними та європейськими інституціями, взаємодією між українськими чиновниками та їх європейськими колегами під час планування заходів в рамках певних програм співробітництва, моніторингом та аналізом їх виконання, розробкою навчальних і методичних навчальних програм. Разом з цим, і державний службовець, і процеси європейської інтеграції співіснують в умовах соціально-економічної та політичної нестабільності, ризику й невизначеності українського соціуму як системи.

4.3. Ефективне управління як чинник розвитку взаємовідносин Україна-ЄС

Розвиток взаємовідносин в рамках будь-яких інтеграційних утворень передбачає високий рівень управління, що в свою чергу передбачає ефективне політичне лідерство. Особливо актуальним дане питання є для України. Варто зауважити, що поняття ефективного функціонування є основоположним для державного управління, для якого є критичною відсутність стратегії, тактики, досвіду, культури управління та механізму відбору майбутніх представників еліти за етнічною, національною ознакою титульної нації.

Російський науковець О.С.Яхонтова, глибоко досліджуючи проблеми управлінського лідерства, дійшла висновку, що лідер-управлінець – “це індивід, який гармонійно поєднує у собі лідерські та менеджерські якості. Як менеджер лідер-управлінець реалізує свої легітимні повноваження та статусну владу, з метою вирішення організаційних завдань, а як лідер він використовує силу особистісного впливу на підлеглих”. Однак не кожен менеджер і не кожен лідер має більше можливостей ефективно управляти організацією, ніж просто менеджер або неформальний лідер, який не має влади.

Питання ефективного управління є важливим для взаємодії в рамках Європейської інтеграції України, адже існує певна кількість сфер, які мають підлягати жорсткому політичному контролю та пов'язані із загальнодержавним, стратегічним та політичним управлінням. Тут необхідні особливо чіткі механізми взаємодії органів державного контролю та політичного лідерства для досягнення рівноваги між прагненнями управлінських структур до самостійної діяльності і політичного керівництва використовувати їх тільки для реалізації стратегічних установок.

В умовах безпрецедентного розвитку міждержавної інтеграції питання ефективного управління набуває стратегічного значення. Деструктивні тенденції в державах є наслідком відсутності збалансованої влади. Оптимально організована влада – це передумова самозбереження держави.

З особливою гостротою це питання постало на сьогоднішній день в Україні у єдності двох аспектів. Перший – аспект раціональної моделі владних відносин як основи державного устрою України. Другий – аспект резуль-

тативної поточної політики, виконання державою її програмних завдань, розв'язання протиріч, що виникають у процесі суспільного розвитку.

Розвиток та зміцнення Української держави, її включення в європейські і світові інтеграційні процеси, ствердження власного шляху розвитку та місця у геополітичному оточенні нерозривно пов'язані з організацією державного управління, яке б відповідало сучасним тенденціям правового розвитку та міжнародним стандартам у цій сфері. Перший крок на цьому шляху Україна зробила у 1997 році, ратифікувавши Європейську Хартію місцевого самоврядування. Наступним кроком виявився Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні".

Необхідність формування та утвердження в Україні якісно нових принципів державно-управлінської діяльності акцентує увагу суспільства на діяльності державних службовців усіх рівнів. Особливості сучасного політичного розвитку визначають передусім принципи кадрових призначень у системі державної влади.

Державно-управлінська діяльність тільки в тому випадку може бути ефективною, коли кожен керівник регіонального та місцевого рівнів розуміє, що його перебування на посаді повністю залежить від задоволення населення досягнутими результатами, а також від його здатності реалізовувати не тільки короткострокові, але і середньо- та довгострокові проекти.

Для України ефективним кроком в гармонізації публічної влади може стати створення налагодження владних відносин з широким представництвом інтересів регіонів, структуризація місцевого рівня публічної влади та ствердження специфічного регіонального.

В ході взаємодії з країнами Європейського Союзу важливо розуміти необхідність реформування адміністративно-територіального устрою України задля оптимізації системи управління територіями, упорядкування взаємовідносин органів влади різних ієрархічних рівнів, а в кінцевому підсумку – для сприяння підвищенню рівня життя громадян, й загалом, для оптимізації державно-управлінської діяльності.

Важливість реформування адміністративно-територіального устрою України обумовлюється низкою обставин:

Ø по-перше, устрій держави є її важливим атрибутом, чинником забезпечення її територіальної цілісності, динамічного і збалансованого соціально-економічного розвитку, передумовою для практичної реалізації принципів сталого розвитку в межах територіальних адміністративних утворень та держави в цілому;

Ø по-друге, сучасний адміністративно-територіальний устрій України сформувався за відсутності самостійної методології та був адаптований до командно-адміністративної системи управління;

Ø по-третє, лише з часу отримання Україною статусу незалежної держави з'явилися політичні умови для її розвитку як цілісного державного утворення та проведення зміни адміністративно-територіального устрою на наукових засадах та виходячи з інтересів забезпечення безпеки Української держави;

Ø по-четверте, залучення України до загальносвітових процесів глобалізації та регіоналізації, кроки щодо запровадження європейських стандартів у всі сфери суспільного життя, ставлять питання щодо відповідності адміністративно-територіального устрою держави основним європейським принципам побудови системи управління регіональним і місцевим розвитком, розбудови місцевого самоврядування, відповідності об'єктивним тенденціям регіоналізації соціально-економічних процесів;

Ø по-п'яте, існуючий адміністративно-територіальний устрій заважає здійсненню ефективної регіональної політики, гальмує становлення базового інституту демократії – місцевого самоврядування;

Ø по-шосте, час від часу українське суспільство втягується в дискусії щодо ймовірної федералізації України, які загрожують територіальній цілісності держави.

Сучасний етап державного будівництва в Україні потребує створення системи державного управління, яка могла б найефективніше реалізувати наявний в країні економічний потенціал, забезпечити динамічний розвиток як країни загалом, так і кожної території зокрема. Реформування адміністративно-територіального устрою держави має встановити чітку вертикаль виконавчої влади, дієве розмежування функцій центральної та регіональної державної влади, автономізацію місцевого самоврядування, економію бюджетних коштів та попередження бюрократичних інформаційних потоків, розширення власних можливостей регіонів щодо самофінансування регіонального розвитку.

Основними засадами реформи адміністративно-територіального устрою України є:

– укрупнення масштабу адміністративно-територіальних одиниць з метою раціоналізації витрачання бюджетних коштів, зміцнення кадрового потенціалу місцевих органів влади, мобілізації та повнішого використання фінансово-матеріальних ресурсів;

– принцип перспективності – врахування прогнозів розвитку і розміщення продуктивних сил з тим, щоб адміністративно-територіальні утворення мали достатній потенціал для подальшого соціально-економічного розвитку;

– врахування особливостей регіональних систем розселення та прогнозів їхнього розвитку;

– комплексне врегулювання відносин між місцевими органами державної влади і органами місцевого самоврядування для забезпечення їхньої єдності у вирішенні питань місцевого значення;

– поетапність проведення реформи, розпочинаючи з низової ланки і закінчуючи регіональною;

– науково-методичне опрацювання всього комплексу питань адміністративно-територіальної реформи до початку її здійснення.

Реформування адміністративно-територіального устрою є важливою передумовою ефективного функціонування державного управління та зумовлено інтеграційними зусиллями держави з наближенням до європейських стандартів, прагненням удосконалити систему державного управління, підвищити ефективність регіональної політики тощо. Необхідність реформування

адміністративно-територіального устрою задекларовано найвищими владними інституціями в державі та зазначено у низці важливих документів.

За таких обставин необхідними передумовами проведення реформи адміністративно-територіального устрою є, по-перше, наявність сильної політичної волі на найвищому рівні керівництва державою та, по-друге, широка підтримка громадськості.

В рамках реформування адміністративно-територіального устрою важливо виокремити стратегічні завдання державної політики регіонального розвитку України до 2015 року:

- підвищення конкурентоспроможності регіонів і зміцнення їх ресурсного потенціалу; забезпечення розвитку людських ресурсів;
- розвиток міжрегіонального співробітництва;
- створення інституціональних умов для регіонального розвитку.

Реалізація Державної стратегії регіонального розвитку передбачає запровадження нових форм взаємодії центральних органів виконавчої влади з місцевими виконавчими органами та органами місцевого самоврядування, подальше впровадження адміністративно-територіальної, бюджетної та податкової реформ з метою зміцнення фінансово-економічної основи розвитку територіальних громад. Підвищення конкурентоспроможності регіонів вимагає структурної диверсифікації економічної бази регіонів на новій технологічній основі, збільшення обсягу інвестицій у пріоритетні сфери економіки, запровадження ефективних важелів підтримки малого та середнього підприємництва, сприяння створенню і впровадженню інновацій, розбудови і модернізації інфраструктури, сприяння розвитку людських ресурсів.

Пріоритетним завданням державної регіональної політики є також створення інституційних і нормативно-правових передумов реформування системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою.

Сьогодні важливо сформулювати стійку модель системи державно-управлінської діяльності на регіональному та субрегіональному рівнях на основі чіткого визначення і законодавчого закріплення розподілу повноважень і обов'язків між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

З метою підвищення відповідальності місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування за розвиток територій та прозорості системи взаємовідносин місцевих органів влади з центральними необхідно запровадити комплексний моніторинг соціально-економічного розвитку територій на основі уніфікованої та інформатизованої бази статистичних показників: на першому етапі – на рівні регіонів, а у майбутньому – адміністративних районів. Пріоритетними напрямками державної регіональної політики є запровадження програмних підходів до управління регіональним розвитком і удосконалення механізмів його стимулювання, що передбачає: розроблення та затвердження регіональних стратегій розвитку з визначенням їх пріоритетів на середньо- та довгострокову перспективу з урахуванням національних інтересів; підготовку та укладання угод щодо розвитку регіонів, у яких реалізуються пілотні проекти; затвердження у державному бюджеті нової бюджетної програми, спрямованої на стимулювання регіонального розвитку; проведення моніторингу розвитку

регіонів, районів і міст обласного значення для виявлення проблем, що стримують розвиток територій з ознаками депресивності; підготовку програм подолання депресивності.

Основними завданнями децентралізації влади є перетворення територіальних громад на ключового суб'єкта влади на місцевому рівні й максимальне наближення центрів прийняття управлінських рішень до громадян. Потрібно визначити коло питань місцевого значення, які громади можуть вирішувати самостійно, які – разом з іншими громадами, а які – делегувати органам державної влади. Надзвичайно важливим є відпрацювання взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у таких суспільно важливих сферах, як підтримання правопорядку, ліквідація надзвичайних ситуацій тощо. Необхідно також законодавчо визначити питання правового врегулювання можливих конфліктних ситуацій між різними органами місцевого самоврядування та між органами місцевого самоврядування і органами державної влади.

Наразі європейська модель державного управління формує нові принципи розвитку державної служби, до яких входять:

1) відхід від класичної схеми бюрократії й застосування стосовно організації, персоналу та умов гнучких методів керівництва;

2) розвиток альтернативних організаційних структур, що ґрунтуються на принципах децентралізації та відкритості;

3) використання командної роботи та участі персоналу в прийнятті рішень;

4) зміни організаційної культури, сприяння організаційному та індивідуальному розвитку,

5) надання громадських послуг не тільки безпосередньо через бюрократичні процедури, а й з систематичною оцінкою досягнення цілей за допомогою індикаторів результативності та ефективності;

6) використання ринкових підходів на засадах взаємовигідного співробітництва з приватним сектором;

7) врахування змін зовнішнього середовища та його прогнозування;

8) провідна орієнтація на споживача або клієнта як головне джерело визначення якості управління.

Важливо, щоб система державного управління була ефективною. До загальних факторів ефективного функціонування систем, в тому числі і системи державного управління, відносяться наступні:

– система, що піддається управлінню, повинна бути наділена здатністю переходити в різні стани, змінювати свої властивості;

– система управління повинна мати реальну можливість змінювати стан об'єкта управління (це той, чи ті, ким управляють);

– управління повинно бути цілеспрямованим, тобто потрібно визначити бажаний майбутній стан керованої системи;

– система управління повинна мати можливість вибору варіанта рішення, що приймається, з певної кількості варіантів;

– будь-яка система управління повинна мати реальні ресурси: матеріальні, трудові, інтелектуальні тощо;

– система, що піддається управлінню, повинна мати в наявності інформацію про поточний стан справ (зворотні зв'язки); для того, щоб ефективно і результативно керувати, потрібно систематично оцінювати якість управління. Зауважимо, що управління все більше залежить від впливу технічного (управління технічними системами – машинами, виробництвом), економічного і соціального, у ході якого регулюються різні відносини між спільнотами людей.

За таких умов особливого значення набуває менеджмент, оскільки дозволяє застосовувати найбільш раціональні моделі управління, враховувати чинник особистості у системі державного управління, узагальнити питання адаптації індивіда до зовнішніх умов. Нова хвиля розвитку сучасної політичної системи базується на посиленні значення людського чинника як центрального в системі стратегічного та тактичного менеджменту.

Том Пітерс та Роберт Уотерман в своєму дослідженні 62 успішних американських компаній вказують на новий період еволюції теорії управління: “На зміну раціональній дійовій особі приходить складний соціально-діючий образ – людини з досягненнями та недоліками, обмеженнями, протиріччями і навіть ірраціональністю. На зміну колективам, що ізольовані від зовнішнього світу, приходить організація, на яку впливає високо динамічна сукупність сил, що знаходяться в постійному русі – цілей і засобів зовнішніх перетворень”. В сучасному світі управління концентрація уваги, навички спостереження і комунікації, що суттєві для самого управлінця, є вкрай необхідними для того, щоб допомагати іншим ставати більш динамічними та енергійними.

Стрімкий розвиток суспільства зумовлює інтенсивне зростання вимог до державних службовців, на яких покладене завдання ефективно управляти суспільними процесами в умовах постійних змін. Це співвідноситься з положеннями адміністративної реформи в Україні, що базується на нових підходах до реалізації і здійсненні кадрової роботи на демократичних засадах та європейських стандартах. Тому реалізація зазначеної потреби у вдосконаленні функцій та структури кадрових служб в органах державної влади та місцевого самоврядування вимагає, у свою чергу, ґрунтовних наукових досліджень.

Подальший розвиток кадрових служб передбачає тенденцію переходу від діловодної моделі функціонування до процесуальної: управління системними процесами організації, що збільшує суть, значення кадрових служб та розширює реалізацію їх функцій і завдань в системі державного управління України.

Стрімке нарощування значущості людського та соціального капіталу в структурі ресурсів, що визначають ефективність діяльності та зумовлює організаційний розвиток, інтенсивну професіоналізацію функцій управління персоналом і, відповідно, відхід від монопольної концентрації кадрових функцій у руках лінійних керівників та їх перерозподіл на користь кадрових служб, оснащених новітніми комп'ютерними технологіями обліку персоналу та укомплектованими професіоналами-експертами з кадрової роботи та кадрової політики.

Оскільки державно-управлінська діяльність передбачає подолання керівниками виробничих, економічних, соціальних та психологічних проблем, це вимагає не тільки акумуляції інтелектуального, вольового, емоційного потенціалу, а й високого рівня психологічної культури та психологічної компе-

тенції, що може розглядатись як наявність високого рівня обізнаності та усвідомлення процесів, що супроводжують реалізацію функціональних обов'язків.

Аналіз європейського досвіду показує важливість урахування національних традицій, практики конкурсного добору керівних кадрів, індивідуального планування й реалізації професійної кар'єри кожного службовця, ефективної системи заслуг, пільг і мотивації, незалежного оцінювання персоналу, підготовки адміністративно-управлінської еліти з ефективним використанням технологій “державного менеджменту”, упровадження традиційних і нових підходів практичній діяльності кадрових служб.

Сучасний етап державотворення в контексті демократичного врядування передбачає вплив окремої людини та груп людей на процес управління і зворотній вплив управлінських відносин на психологію окремої людини чи групи. У зв'язку з цим актуалізується проблема практичного застосування процесуального підходу в сфері управління людськими ресурсами органів державної влади України. Оскільки мова йде про людський чинник в управлінських відносинах, то важливою складовою функціонального змісту управлінської діяльності є створення у колективах сприятливого морально-психологічного клімату, атмосфери творчого пошуку, корпоративної єдності. Це сприяє ефективному розв'язанню управлінських завдань а також формуванню у керівників вміння орієнтуватися в психології людей та стимулювати їх професійного зростання.

Управлінська підсистема представлена спільною діяльністю великої групи ієрархічно взаємопов'язаних керівників. Процесуальний підхід в організації роботи кадрових служб полягає у дослідженні способів їх взаємозв'язку, які дозволяють перетворити індивідуальні результати в цілісну колективну управлінську діяльність. Ефективність спільної взаємодії знаходиться під впливом різних чинників: правових повноважень керівників, особливостей стимулювання праці, статевих та вікових відмінностей, особистісних взаємовідносин та інших. Недосконалість механізмів взаємозв'язку теж проявляє себе в різних формах: конфліктах, психологічних бар'єрах тощо. Подоланню цих явищ сприятиме ширше застосування процесуального підходу у діяльності кадрових служб органів державної влади.

Діалектика соціальних змін в українському суспільстві передбачає переорієнтацію мислення особистості управлінця, формування в нових умовах вмінь і навичок його взаємодії із соціумом. Звідси важливість застосування в практичній діяльності технологій ЄС, що вже були апробовані і дали позитивні результати при розв'язанні існуючих проблем.

Перспективність розвитку процесуальної моделі в галузі управління персоналом обумовлена її зв'язками з такими галузями і напрямками як психологія праці, інженерна психологія, психологія кар'єри. Процесуальні теорії, широко і успішно застосовуються у різних галузях життєдіяльності і розкривають перед виробниками, підприємцями, економістами можливості підвищення ефективності спільної діяльності, що дозволяє оптимізувати процеси управління та управлінські відносини.

Сучасний рівень розвитку державного управління нерозривно пов'язаний із розвитком науки і практики, носить міждисциплінарний характер та

передбачає забезпечення когнітивної та інноваційної спроможності практичної сфери державного управління, що в своїй суті базується на соціально-психологічній складовій державно-управлінської діяльності та зумовлює стимулювання розвитку управлінських технологій шляхом типізації, виділення найбільш характерних процедур і операцій.

Володіння основами сучасного менеджменту – складний, багатоплановий процес, який вимагає швидкої адаптації передових технологій у практичну управлінську діяльність.

Наука і мистецтво людських відносин, що є основою державно-управлінської діяльності, охоплює сферу комунікацій і контактів як всередині організацій, так і з зовнішнім оточенням (державними установами, діловими партнерами, засобами масової інформації, суспільними групами та ін.). Необхідність впровадження нової моделі управління персоналом в системі органів державної влади України, в свою чергу, зумовлюється наступними соціально-політичними чинниками:

- тенденціями глобалізації бізнесу;
- інтеграцією в світове економічне товариство, можливістю використання ідей і таланту персоналу в якості конкурентної переваги у ринковій боротьбі;
- необхідністю впровадження інформаційних технологій з оптимізації управління персоналом, які дозволяють значною мірою підвищити продуктивність організації праці;
- потребою у реформуванні старих адміністративних форм управління персоналом, пошуком нових методів роботи з людьми;
- відношенням до ефективного використання не тільки матеріальних, але і людських ресурсів як важливого фактора підвищення рівня виробництва і послуг;
- ринковим підходом до управління персоналом та підтримкою конкурентоспроможного середовища;
- суттєвим покращенням наукової і методологічної бази.

Практичне застосування існуючого досвіду ЄС в галузі управління людськими ресурсами та адаптація існуючих світових здобутків по роботі з персоналом до українських національних особливостей відкриває ширші можливості розвитку кадрових служб України з метою оптимізації державно-управлінської діяльності.

Необхідність реформування управління людськими ресурсами обумовлено також цілями державної політики щодо забезпечення насиченості і комфортності соціального буття, створення сприятливих умов для розширеного відтворення “людського капіталу”, та інтегрування основних положень теорії менеджменту в державно-управлінську практику з метою посилення її організаційного потенціалу, що є на сьогодні завданням національного значення.

У цей час змінюється парадигма управління, про що свідчить становлення стратегічного управління людськими ресурсами.

Змінилося й розуміння організації. Процесуальний підхід розглядає організацію як живу систему, що існує в навколишньому середовищі. Тому особлива увага приділяється екології державно-управлінського середовища і міжорганізаційних взаємодій.

ВИСНОВКИ

Забезпечення реалізації стратегії євроінтеграції є важливим завданням для України в контексті формування ефективного управлінського підґрунтя для подальшого розвитку країни. Євроінтеграційні процеси не тільки забезпечують її зовнішнє становлення на міжнародній арені, що є досить важливим фактором розвитку, а й стимулює реформи на внутрішньополітичному рівні, стимулюючи таким чином досягнення Україною відповідного європейського рівня.

Євроінтеграційні процеси нерозривно пов'язані з євроатлантичною інтеграцією, адже провідні європейські країни, які взаємодіють на соціально-політичному рівні, знаходять додаткові умови для співпраці на євроатлантичному рівні, і щоб бути повністю інтегрованою в європейський простір, Україна має також звернути увагу і на євроатлантичне партнерство, як можливість активної взаємодії з більшістю країн світу в рамках важливих для того чи іншого регіону проектів.

Інтеграційні пріоритети України були визначені з початком формування її незалежності та підтримувались протягом історії. Спільні кордони, цінності, устрій та принципи функціонування створили платформу для розвитку взаємовідносин з ЄС. Європейський Союз, в свою чергу, проводив доволі стриману політику по відношенню до України, стимулюючи таким чином внутрішньополітичні зміни в країні. За останні роки взаємодія між ЄС та Україною досягла нового рівня, логічним підсумком якого стала Угода про Асоціацію, були запроваджені заходи, які передбачалися двосторонніми домовленостями і, таким чином, євроінтеграція отримала не тільки декларативну, але і практичну реалізацію.

В той же час, на шляху повноправної взаємодії з ЄС перед Україною стоять багато перепон, серед яких можна виділити політико-управлінський чинник. Україна, як молода держава, перебуває на етапі визначення подальшої стратегії розвитку, і система державного управління представляє механізм, завдяки якому країна буде далі рухатись вперед. Тут важливо врахувати здобутки Європи, яка історично має досвід різних форм управління і ефективно розвиває свою лідерську стратегію в рамках глобалізаційних викликів.

Компетентнісний підхід, який передбачає професійність, кваліфікованість та навчання протягом життя, взаємодія з громадськістю, де думка громади має велике значення для визначення вектору розвитку держави та є ефективним механізмом запровадження тих чи інших рішень, а також використання інновацій не тільки у державному управлінні, а й у інших сферах життя дають можливість європейським державам будувати ефективні та могутні системи управління, що варто врахувати Україні.

Україна на даному етапі свого розвитку, маючи великі надії та потенціал, вже почала свій шлях модернізації системи державного управління, втілення європейських принципів, але важливо не просто задекларувати певні напрями, а забезпечити їх втілення, адже ефективність апарату державного управління як системи можлива лише за умови ефективності її елементів – державних службовців.

Окрім того, важливо пам'ятати про інституційне забезпечення процесу реформування системи державного управління, про модернізацію системи професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад та впровадження європейських інструментів інституційної розбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Алексєєнко І.В.* Національні держави в умовах глобалізації світу: (політичні і правові аспекти): Монографія. – К.: Б.в.; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2006. – 360 с.
2. *Бакуменко В. Д.* Методологічна база державно-управлінських рішень // Вісн. УАДУ. – 2000. – № 1. – С. 5 – 19.
3. *Борденюк В.* Теоретичні аспекти співвідношення правових актів державного управління та органів місцевого самоврядування // Право України, 2004. – №4. – С.16-20.
4. *Боссарт Д.* Державна служба у країнах-кандидатах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу / Д. Боссарт, К. Деммке ; Пер. з англ. О.М. Шаленко; Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: Міленіум, 2004. – 128 с.
5. *Бояр А.О.* Торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС: Регулювання зовнішньої торгівлі та конкуренції в умовах єдиного ринку ЄС: Підручник / За загальною. ред.: М.Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенко та В. Стрельцова. – К.: Міленіум, 2008. – 384 с.
6. *Вінничук Н.* Типологія політичної опозиції // Політ.менеджмент. – 2007. – № 3. – С.51-59.
7. *Горбатенко В.П.* Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика/ Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – К.: Генеза, 2006. – 394 с.
8. *Гошовська В.А.* Відповідність українських норм соціального забезпечення європейським та міжнародним вимогам : навч. посіб. – К. : НАДУ, 2008. – 52 с.
9. *Гошовська В.А.* Соціальна реальність у контексті розбудови демократичного суспільства / В. А. Гошовська : навч.посіб. – К. : НАДУ, 2008.
10. *Грицяк, І. А.* Правова та інституційна основи Європейського Союзу: підручник / І. А. Грицяк, В. В. Говоруха, В. Ю. Стрельцов ; за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр., Ун-т Лондон Метрополітен. – Х. : ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2009. – 619 с.
11. *Гурієвська В.М.* Аналіз можливостей застосування системного підходу у психологічному консультуванні в системі вищих органів державної влади. Зб. наук. пр. Національної академії державного управління при Президентові України. – К.: НАДУ, 2008.
12. *Гурієвська В.М.* Міфи і тиранії української політики та суспільства. Дзеркало тижня №37 (765), 3-9 жовтня 2009 р.
13. *Дербишайр Д.Д., Дербишайр Я.* Политические системы мира: В 2 т. Том 1: Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. – 512 с.
14. Державна кадрова політика: теоретико-методологічне забезпечення: Монографія/ За заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. В.М. Олуйка. – К.: НАДУ, 2008. – 420 с.

15. Державне управління: Слов.-довід./ Уклад.: В.Д.Бакуменко, Д.О.Безносенко, І.М.Вазар; За заг.ред. В.М.Князева, В.Д.Бакуменка. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
16. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 524 с.
17. *Десмонд Дж.* Келлі Оцінка системи професійної підготовки державних службовців в Україні / Десмонд Дж. Келлі // Звіт, підготовлений на замовлення Світового банку за підтримки Центру сприяння інституційного розвитку державної служби при Головному управлінні державної служби України. – 2005.
18. *Дзяд О.В., Рудік О.М.* Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України: Навч. пос./ За загальною. ред.: М.Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О.Рудіка, Л. Прокопенко та В.Стрельцова. – К.: Міленіум, 2009. – 668 с.
19. *Долішній М. І.* Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети. – К.: Наукова думка, 2006. – 510 с.
20. Енциклопедія сучасної України: Т. 1.А / НАН України. – К., 2001. – 780 с.
21. Євроатлантичне співробітництво та європейська інтеграція України : навч. посіб. / [Деменко О. Ф. та ін.] ; під заг. ред. канд. політ. наук, доц. Деменка О. Ф. ; Нац. ун-т оборони України, Каф. міжнар. відносин. – К. : НУОУ, 2011. – 466 с.
22. Європейська інтеграція та Україна / За заг. ред. І.В. Розпутенка. – К.: К.І.С., 2002. – 72 с.
23. Європейська інтеграція України: поточна ситуація, завдання та пріоритети державної політики: мат. засідання “круглого столу” / за заг. ред. О. В. Снігир. – К.: НІСД, 2010. – 64 с.
24. Європейський досвід державного управління: курс лекцій / Уклад.: О.Ю.Оржель, О.М.Палій, І.В.Кравчук та ін. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 76 с.
25. Європейський досвід навчання посадових осіб місцевого самоврядування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/>.
26. Європейський проект та Україна. – К.:НІСД, 2012. – 64 с.
27. Європейський Союз: інституційно-правові основи та функціонування: навч.-метод. посіб. / А. І. Грицяк, О. Ю. Оржель, М. Є. Чулаєвська [та ін.]; за заг. ред. А. І. Грицяка. – К. : НАДУ, 2009. – 186 с.
28. *Єфремова О. П.* Законодавче регулювання конкурсу в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз / О. П. Єфремова // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2009. – № 44.
29. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Переклад з англійської . – Львів: Літопис, 2011. – 112 с.
30. Забезпечення практичної спрямованості підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: навч.-метод. матеріали / за заг. ред. В. А. Гошовської. – К. : НАДУ, 2010. – 44 с.

31. Закон України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС” від 18 березня 2004 р. № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004, № 29.

32. *Ищенко, М. П.* Компаративний аналіз моделей, принципів і форм організації систем місцевого самоврядування в європейських країнах / М. П. Ищенко, Л. Я. Самойленко // *Держава та регіони. Серія: Державне управління : наук.-вироб. журн.* – 2013.

33. Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 27 трав. 2011 р.). У 2 т. Т. 1 ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2011. – 644 с.

34. *Калина М. С.* Стан і перспективи наукових досліджень щодо розвитку системи державного управління євроінтеграційними процесами України в умовах глобалізації / М. С. Калина // *Економіка та держава : міжнар. наук.-практ. журн.* – 2012.

35. *Кампо В.М., Нижник Н.Р., Шльоер Б.П.* Становлення нового адміністративного права України: Науково-популярний нарис // За заг. ред. В.М. Кампо. – К.: Видавничий Дім “Юридична книга”, 2000. – 60 с.

36. *Карамушка Л.М., Філь О.А., Левковець В.В., Альохіна О.І., Михайленко В.О.* Технологія психологічної підготовки персоналу держадміністрацій до роботи в команді: Навч. посіб. – К.: Науковий світ, 2008. – 182 с.

37. Книга работника кадровой службы: Учебно-справочное пособие / Под ред. Е.В. Охотского и В.М. Максимова. – М.: Экономика, 1998. – 134 с.

38. *Князев В., Бакуменко В.* Філософсько-методологічні засади державно-управлінських рішень // *Вісн. УАДУ.* – 2000. – № 2. – С. 341 – 358.

39. *Колишко Р. А.* Децентралізація публічної влади в унітарній державі. – Рукопис. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01. – теорія держави і права, історія політичних і правових вчень. – Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2003. – 220 с.

40. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV : Офіційне видання. – К.: Мін'юст, 2006. – 124 с.

41. Концепція сучасної державної кадрової політики України: Наук. вид. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 56 с.

42. Консолідована версія договору про Європейський Союз. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eu-directory.ea-ua.info/index.php?act=show&doc_id=6&id=74.

43. *Лебедева Н.М., Лебедева А.А.* Организационное консультирование: гештальт-подход. – СПб: Речь, 2009. – 256 с.

44. *Ліпенцев А., Фокшей У.* Організаційна культура органів державного управління та місцевого самоврядування: проблеми діагностики // *Вісн. УАДУ.* – 2000. – № 3.

45. *Логунова М.М.*, Політична психологія та іміджологія / М.М. Логунова, Л.М. Усаченко, метод. матеріали до навч. Модуля. – К.: НАДУ, 2008. – 112 с.
46. *Лялюк О.* Перспективи розвитку територіальної основи місцевого самоврядування в період реформування територіального устрою в Україні // Підприємництво, господарство і право – 2006 - №1.
47. *Лялюк О.* Сучасні проблеми правової основи організації та діяльності місцевих рад // Підприємництво, господарство і право – 2006 – №9.
48. *Надолішній П.* Теоретико-методологічні засади аналізу і практики регіонального управління // Актуальні пробл. держ. упр.: Наук. зб. – О.: ОФ УАДУ, 2001. – Вип. 7.
49. НАТО 2020: упевненість у безпеці: стратегічна концепція для НАТО. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nato.int>.
50. Нова влада. Виклики модернізації – К.: “К.І.С.”, 2011.- 260 с.
51. *Нудельман В.* Удосконалення адміністративно-територіального устрою України / Інноваційні механізми місцевого та регіонального розвитку. За матеріалами VIII Всеукраїнських муніципальних слухань “Ресурси місцевого і регіонального розвитку: національний та міжнародний аспекти”, 29 липня – 2 серпня 2002 року, Судак, АР Крим / Наук. ред. М.Пухтинський. – К.: Атака-Н, 2003. – 281 с.
52. *Оболенський О.Ю.* Державна служба: Навч.посібник / О.Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
53. *Оболенський О., Сороко В.* Професіоналізація державної служби та служби в органах місцевого самоврядування // Вісник державної служби України/ Головне управління державної служби України. – 2005. – №1.
54. Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навч. посіб. // В.В.Говоруха, В.Г.Бульба, Ю.П.Сурмін та ін.: За заг. ред. академіка НАН України, д.т.н. В.П.Горбуліна. – К.: ДП “НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2006. – 416 с.
55. *Павленчик П.Т.* Атестація – важливий елемент проходження державної служби / П.Т. Павленчик // Вісн. держ. служби України. – 2000. – № 4.
56. *Пал, А. Леслі.* Аналіз державної політики / Пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 1999. – 422 с.
57. План дій Ради Європи для України на 2011-2014 роки: [документ підготовлений Секретаріатом Ради Європи] від 23 червня 2011 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
58. Політичні еліти і політичне лідерство: метод. рек. до вивч. навч. дисципліни для слухачів спец. 8.15010012 “Парламентаризм та парлам. діяльність” за напрямом підготов. 1501 “Держ. упр.” ; уклад. В. А. Гошовська. – К. : НАДУ, 2011. – 60 с.
59. Порядок денний асоціації Україна – ЄС. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
60. Право Європейського Союзу. Особлива частина (з урахуванням положень Лісабонського договору) : навч. посіб. / Аракелян М. Р., Вишняков О. К. – К. : Істина, 2010. – 528 с.

61. Проблеми і перспективи розвитку України: аналітичні матеріали / За заг. ред. В. М. Князева: – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 180 с.
62. Програма інтеграції України до Європейського Союзу від 14 вересня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
63. Про Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Указ Президента України від 22 квітня 2011 р. № 494/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
64. Про ратифікацію Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва (ОЄС): Закон України від 16 травня 2012 р. № 4704-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
65. Про ратифікацію Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Співтовариством про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства: Закон України від 21 вересня 2011 р. № 3764-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
66. Про ратифікацію Угоди між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз: Закон України від 06 березня 2008 р. № 137-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
67. Регіональні механізми інтеграції України до Європейського Союзу: монографія / О. О. Труш (кер. авт. кол.), В. В. Говоруха, В. Ю. Стрельцов [та ін.] ; за заг. ред. О. О. Труша. – Х. : ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – 122 с.
68. *Решота О.А.* Внутрішній ринок Європейського Союзу та міжнародна економічна інтеграція : навч. посіб. / О. А. Решота. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – 156 с.
69. *Решота В.В.* Європейський союз: історичні, правові та інституційні основи : навч. посіб. / В. В. Решота. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – 172 с.
70. Розвиток ефективності і професіоналізму у державній службі. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 82 с.
71. *Скрипнюк, О. О.* Інституціональне і нормативне забезпечення адаптації законодавства України до законодавства ЄС / О. О. Скрипнюк // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. – 2013.
72. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / [Авт. Кол.: В.Бакиров, Н.Сазонов, В.Фисун и др.]; Ред. В.Бакиров, Н.Сазонов. – Харьков: ХНУ им. В.Н.Каразина, 2005. – 591 с.
73. *Тамм А., Стрельцов В., Дзюндзюк В.* Україна-ЄС: Розвиток відносин і основні напрями співробітництва: Модуль 5: навч. посіб./ за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – 144с.

74. Теоретико-методологічне обґрунтування і методика вивчення потреби в навчанні державно-управлінських кадрів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України: Монографія / В.Г.Понеділко, О.М.Хмелевська, Ю.О.Молчанова; За заг. ред. В.І.Лугового, В.Г.Понеділко. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 84 с.

75. *Тихомиров Ю.А.* О концепции развития административного права и процесса // Государство и право. – 1998.– № 1.

76. *Тодоров І.Я.* Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 268 с.

77. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 22 листопада 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

78. Указ Президента України “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” від 11 червня 1998 року № 615/98 // Офіційний вісник України. – 1998, № 24. – Ст. 870.

79. Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2006 : Монографія / За ред. О. С. Власюка. – К.: НІСД, 2006 . – 576 с.

80. Україна та європейська інтеграція: публічно-правові аспекти : [монографія] / [Авер'янов В. Б. та ін.] ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова, С. Ф. Демченка ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Преса України, 2010. – 631 с.

81. *Шаров Ю.* Нова парадигма управління в суспільному секторі // Актуальні пробл. держ. упр.: Зб. наук. пр. – Д.: ДФ УАДУ, 2000. – Вип. 3.

82. Як Україна виконує План дій з візової лібералізації. Результати громадського моніторингу // переклад Л.Левандовська. – К. : Тов “Вістка”, 2012. – 93 с.

83. *Яхонтова Е.С.* Эффективность управленческого лидерства./ Е.С. Яхонтова - М.: ТЕИС, 2002.

84. *Tidd J., Bessant J., Pavitt K.* Managing Innovation: integrating technological, market and organizational change (3rd Edition), 2005.

Навчальне видання

**Даниленко Лідія Іванівна
Поліщук Ірина Вікторівна**

**ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Навчально-методичні матеріали

Відповідальний за випуск *В. А. Дон*
Технічний редактор *О. Г. Сальнікова*

Підп. до друку 12.09.2013.
Формат 60 x 84/16. Обл.-вид. арк. 9,21. Ум.-друк. арк. 7,67.

Видавець Національна академія державного управління
при Президентіві України
03057, Київ-57, вул. Ежена Потьє, 20, тел. 456-67-93.
E-mail: vydav@academy.kiev.ua

Свідоцтво серії ДК № 1561 від 06.11.2003.